

กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน
CONFLICT MANAGEMENT OF NANG WAN THONG IN THE LITERATURE
TITLE SEPHA KHUN CHANG KHUN PHAEN

สมประสงค์ เทียนใจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พ.ศ. 2563

กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน
CONFLICT MANAGEMENT OF NANG WAN THONG IN THE LITERATURE
TITLE SEPHA KHUN CHANG KHUN PHAEN

สมประสงค์ เทียนใจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พ.ศ. 2563

หัวข้อวิทยานิพนธ์ กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองในวรรณคดีเรื่องเสภา
ขุนช้างขุนแผน

ผู้วิจัย สมประสงค์ เทียนใจ

สาขาวิชา ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ศรีวิไล พลมณี

คณะกรรมการสอบ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สนม ครุฑเมือง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ศรีวิไล พลมณี)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อนุมัติให้แนบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลฉัตร พลวัน)

วันที่ เดือน..... พ.ศ.....

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองในวรรณคดีเรื่องเสภา
ขุนช้างขุนแผน

ชื่อผู้วิจัย : สมประสงค์ เทียนใจ

สาขาวิชา : ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

: รองศาสตราจารย์นายแพทย์ พูลพิพัฒน์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

: รองศาสตราจารย์ศรีวิไล พลมณี

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. 2544 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร และแบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร

ผลการวิจัยพบว่า นางวันทองมีพฤติกรรมความขัดแย้งกับผู้อื่นมากที่สุด รองลงมาคือ ความขัดแย้งในตัวเอง ความขัดแย้งกับธรรมชาติและสังคม ตามลำดับ ส่วนกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง พบว่านางวันทองใช้วิธีการหลักเลียงมากที่สุด รองลงมาคือการยอมให้การเอาชนะ การร่วมมือ และการประนีประนอม ตามลำดับ

คำสำคัญ: วรรณคดีไทย, เสภาขุนช้างขุนแผน, นางวันทอง, ความขัดแย้ง, การจัดการความขัดแย้ง

The Title : Conflict Management of Nang Wan Thong in The Literature Title Sepha
Khun Chang Khun Phaen

The Author : Somprasong Thianjai

Program : Thai Language

Thesis Advisors

: Associate Professor Narawan Poonpipat

Chairperson

: Associate Professor Sriwilai Ponmanee

Co – advisor

ABSTRACT

The objective of this research was to investigate the conflict management strategies of Nang Wan Thong, the main character in Khun Chang Khun Phaen Literature, the 2001 version of the Department of Fine Arts, which was composed by King Rama II. The research instruments were composed of a character conflict record and an analysis of conflict management strategies of characters.

The research findings revealed that Nang Wan Thong had conflicts with others the most, followed by self-conflict, and conflicts with nature and society. The conflict management strategies that this character used the most were avoiding, accommodating, competing, collaborating, and compromising respectively.

Keywords: Thai Literature, Khun Chang Khun Phan Literary Verse, Nang Wan Thong, Conflict, Conflict Management

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี อันเนื่องมาจากความเมตตากรุณาจาก รองศาสตราจารย์รณวัธ พูลพิพัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ศรีวิไล พลมณี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง มาโดยตลอด ทำให้งานวิจัยนี้มีความก้าวหน้าและเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยปลาบปลื้มและซาบซึ้ง ในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สนม ครุฑเมือง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สนิท สัตโยภาส ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ อาจารย์ ดร.สิระ สมนาม สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และอาจารย์รัชณี กาวิ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านท่าสองแคว ส.บ้านทุ่งรวงทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ที่อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยและให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยให้มีรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถจัดเก็บข้อมูลได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่อบรมสั่งสอนและชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย และขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจที่สำคัญ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านอื่น ๆ ทั้งที่ กล่าวนามและไม่ได้กล่าวนาม ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้งานวิจัยนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ประโยชน์อันพึงได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ขอมอบให้แก่ บิดา มารดา ผู้ที่เป็นเสมือน แรงบันดาลใจก่อให้เกิดความมุ่งมั่นและสามารถทำงานวิจัยนี้จนสำเร็จ ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

สมประสงค์ เทียนใจ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ข
ABSTRACT.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
โจทย์วิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน.....	7
แนวคิดความขัดแย้งและแนวคิดบุคลิกภาพ.....	11
กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง.....	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	22
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	23
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	23
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	26
ตอนที่ 1 พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทอง.....	26
ตอนที่ 2 กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง.....	43
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	66
สรุปผลการวิจัย.....	66

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
อภิปรายผล	66
ข้อเสนอแนะ.....	71
บรรณานุกรม.....	72
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	76
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	77
ภาคผนวก ค แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร และแบบวิเคราะห์กลวิธี การจัดการความขัดแย้งของตัวละคร	83
ประวัติผู้วิจัย.....	157

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	22
3.1 แบบบันทึกพฤติกรรมความขัดแย้งของตัวละคร	23
3.2 แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร	24

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณคดีไทยถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ เป็นผลงานที่แสดงออกด้วยการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ชัดเจนและเหมาะสมผ่านจินตนาการ ความคิดของผู้ประพันธ์ก่อให้เกิดความประทับใจและเร้าให้เกิดอารมณ์แก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก รวมไปถึงสิ่งที่ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกไว้ (กุหลาบ มลลิกะมาส, 2525)

วรรณคดีไทยแต่ละเรื่องนั้นจะมีความแตกต่างกัน ผู้ประพันธ์มีการสร้างสรรค์งานที่เกิดจากกลวิธีการใช้ภาษาและถ้อยคำแต่งเป็นเรื่องราวต่าง ๆ วรรณคดีไทยนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งแต่ละเรื่องล้วนมีคุณค่าที่สอดแทรกศาสตร์ องค์ความรู้ต่าง ๆ ไว้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านจริยศาสตร์เกี่ยวกับความประพฤติ ประพฤติชั่ว สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก รวมไปถึงคุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้อกับความไพเราะของการเลือกใช้ถ้อยคำ ความงามเกี่ยวกับรูปแบบภาษาที่ใช้ ทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์คล้อยตาม และเกิดจินตนาการร่วมไปกับบทประพันธ์ของกวี ผู้วิจัยเห็นว่าวรรณคดีไทยทุกเรื่องล้วนมีองค์ความรู้ที่ถูกละเลยไว้มากมาย มีคุณค่าต่อผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม และกระตุ้นความสนใจใคร่รู้ รวมถึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจวรรณคดีที่มีความหลากหลายทางด้านอารมณ์มากยิ่งขึ้น (กุหลาบ มลลิกะมาส, 2525)

วรรณคดีไทยเป็นผลงานที่สะท้อนความเคลื่อนไหวในอดีตที่ประกอบไปด้วยวัฒนธรรม ความเชื่อ สภาพสังคม ผู้ประพันธ์ล้วนได้รับอิทธิพลจากสิ่งเหล่านี้ในการประพันธ์วรรณคดี ทำให้วรรณคดีที่มีความหลากหลายทางด้านอารมณ์มากยิ่งขึ้น ในบรรดาวรรณคดีไทยเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน ถือว่ามีความโดดเด่นในการนำเสนอวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตได้เด่นชัดเป็นบทประพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของตัวละครที่เป็นสามัญชน ซึ่งตัวบทมีความแตกต่างจากวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่ตัวละครจะเป็นเจ้าชายเจ้าหญิงและเกี่ยวข้องกับกษัตริย์ สนิท ตั้งทวี (2528, น. 134-135) ได้กล่าวถึงคุณค่าของวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างว่าเป็นเรื่องที่อ่านสนุกสรวลและเข้าใจง่าย การใช้ถ้อยคำสำนวนไพเราะ บรรยายความได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ มีการสร้างลักษณะ

ตัวละครเด่นชัดเหมือนมีชีวิตจิตใจจริง วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน ถือเป็นวรรณคดีชิ้นเอกที่วรรณคดีสโมสรในสมัยรัชกาลที่ 6 ยกย่องให้เป็นยอดของกลอนสุภาพ

มีนักวิจัยหลายท่านศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน เป็นต้นว่า นริงสรรค์ จันทรสนาม (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการกระทำของตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่เกี่ยวกับกฎหมายตราสามดวงและกฎหมายไทยปัจจุบัน พบว่าการกระทำของตัวละครที่เกี่ยวกับกฎหมายถึง 15 กรณี เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับร่างกาย และประเด็นเกี่ยวข้องกับการเป็นกบฏ 2 กรณี บทลงโทษหนักที่สุดคือการประหารชีวิต บทลงโทษน้อยที่สุดคือการปรับไหม ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นผู้พิจารณาคดี ต่อมา ชมพูนุท เมฆเมืองทอง (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิต และปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่ดี ของพลายงามในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน พบว่าพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ที่เกิดจากปัจจัยทางจิตคือความรัก ความกตัญญูต่อบิดามารดา และปัจจัยทางสังคมที่มีผลกระทบต่อการรวบรวมไปถึงการอบรมสั่งสอนให้เห็นความสำคัญของการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

เป็นที่น่าสังเกตว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนส่วนใหญ่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับขนานทางสังคมและรูปแบบการปกครอง ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับตัวละครนั้น มีค่อนข้างน้อย โดยทั่วไปจะศึกษาแต่เพียงตัวละครชายที่มีความโดดเด่นทางด้านการแสดงออกทางพฤติกรรมและเป็นผู้ดำเนินเรื่องราว รูปแบบทางสังคมเพศชายเป็นใหญ่ ตัวละครชายมักมีบทบาทที่สำคัญมากกว่าตัวละครหญิง มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ ทำให้ตัวละครหญิงถูกกดทอนบทบาทลงไป ดังจะเห็นตัวละครหญิงในวรรณคดีหลายเรื่องที่ถูกกระทำ เช่น นางสีดา ในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ตอนที่นางสีดาถูกทศกัณฐ์ลักพาตัวไป ทำให้พระรามสงสัยในความบริสุทธิ์ของนางสีดา นางสีดาอับอายเป็นอย่างมากจึงพิสูจน์ความบริสุทธิ์ด้วยการลุยไฟ รวมไปถึงนางบุษบาในวรรณคดีเรื่องอิเหนา เกิดความทุกข์ใจเพราะคู่หมั้นคืออิเหนาไปหลงรักนางจินตะหราพอดี

ตัวละครหญิงในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนนั้นมีหลายตัวที่ผู้ประพันธ์กำหนดพฤติกรรมที่น่าสนใจเป็นต้นว่า นางทองประศรี เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและช่วยเหลือส่งเสริมผู้อื่นให้เป็นคนดี นางศรีประจัน ที่มีพฤติกรรมเอาแต่ใจตนเอง เป็นคนปากจัด ด่าเก่ง ตัวละครเหล่านี้ผู้ประพันธ์ได้กำหนดพฤติกรรมที่แสดงออกของตัวละครไม่ว่าจะเป็น พฤติกรรมด้านดีหรือด้านไม่ดี ซึ่งพฤติกรรมที่เป็นความความขัดแย้งของตัวละคร เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของวรรณกรรมทั่ว ๆ ไป

ปัจจุบันผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรีเริ่มมีเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ รวมไปถึงการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันเป็นเรื่องที่ง่ายมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดผลงานการศึกษาหลากหลายประเภท เป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนและตีแผ่บทบาทสตรีให้เป็นที่ยอมรับในสังคมเพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังนี้

วัลลพ โทรวิชิต (2546) ได้กล่าวในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางจริยธรรมของสตรีครองเรือนในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน เกี่ยวกับการนำหลักธรรมทางพุทธจริยศาสตร์มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น นางวันทองที่ได้รับผลจากการกระทำของผู้อื่นส่งผลให้ตนเองได้รับโทษถึงตาย นางศรีมาลาผู้มีธรรมในการครองเรือนก็สามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคได้ นางทองประศรีผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคคลอื่น ส่งเสริมให้มีแต่ความสำเร็จ ส่วนสตรีที่ไม่มีธรรมในการดำเนินชีวิตอาจต้องพบเจอกับผลของกรรมที่มีพลังเหนือกว่า จากผลงานการศึกษาดังกล่าวทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป

วรรณคดีไทยแต่ละเรื่องนั้นผู้ประพันธ์มีการนำเสนอผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจในตัวบทเพื่อให้เกิดความสมจริง กระตุ้นความสนใจแก่ผู้อ่าน โดยนำเสนอผ่านองค์ประกอบคือ โครงเรื่อง แก่นเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา เทคนิคและท่วงทำนองการแต่ง รวมไปถึงปรัชญาและแนวคิด ซึ่งแต่ละองค์ประกอบนั้นต่างมีความสำคัญและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง โครงเรื่องที่ประกอบไปด้วยความขัดแย้ง อันได้แก่ ความขัดแย้งในตัวเอง ความขัดแย้งกับผู้อื่น และความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม ทำให้ผู้อ่านทราบถึงลำดับความเป็นมาเป็นไป และสามารถเข้าถึงสิ่งที่ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกไว้

การวิเคราะห์พฤติกรรมความขัดแย้งของตัวละครในวรรณคดีไทยนั้น ผู้ประพันธ์สร้างสรรค์ผลงานมีอิทธิพลจากชีวิตจริงซึ่งแฝงไปด้วยปมความขัดแย้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของตัวละคร การสร้างปมความขัดแย้งเข้าไปในตัวบทเพื่อให้เกิดความสมจริง เพื่อให้เกิดความน่าติดตาม พร้อมทั้งเป็นส่วนกระตุ้นความสนใจแก่ผู้อ่าน การศึกษาถึงปมความขัดแย้งที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละคร เพื่อให้บรรลุในผลประโยชน์ของตนเอง รวมไปถึงกลุ่มบุคคลที่มีความเห็นที่ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดพยายามบังคับต่อต้าน ขัดแย้งเป็นการกระทำที่บีบบังคับอีกฝ่ายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายประสงค์ต่าง ๆ ด้วยการแสดงออกทางความขัดแย้งนั้น อาจแสดงพฤติกรรมออกมาภายใต้ความรุนแรงหรือไม่รุนแรง เป็นการแสดงออกทางกายหรือทางวาจา ซึ่งผู้ประพันธ์ได้วางโครงเรื่องและกำหนดพฤติกรรมของตัวละครเพื่อให้เนื้อเรื่องเกิดความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น

วันชัย วัฒนศัพท์ (2547, น. 16) ได้กล่าวถึงความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า ความไม่ลงรอยกันหรืออยู่ภายใต้สภาวะที่มีความไม่เห็นพ้องต้องกัน มีความคิดปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป โดยสาเหตุอาจเกิดมาจากการคิดเห็นหรือความต้องการความปรารถนา ค่านิยม ความเชื่อ รวมถึงทัศนคติที่ไม่สามารถไปในแนวทางเดียวกันได้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540, น. 104-105) ได้กล่าวถึงวิธีการจัดการความขัดแย้งของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann) ที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมความขัดแย้ง เป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่าง ๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติไปตามสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นการเอาชนะ การยอมให้ การหลีกเลี่ยง การร่วมมือ และการประนีประนอม โดยที่ความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย หลากหลายระดับความรุนแรง ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่มีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งใดเป็นกฎตายตัวเสมอไป ขึ้นอยู่กับการจัดการและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ดีที่สุด

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยศึกษาตามแนวคิดความขัดแย้งและแนวคิดบุคลิกภาพของ Jung (1999 อ้างถึงใน รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542) และ แอดเลอร์ (Adler, 1999 อ้างถึงใน รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542) แนวคิดลำดับขั้นของแรงจูงใจของ มาสโลว์ (Maslow, 2008, อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2551) กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของ โธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann, 1997 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2540) เพราะต้องการทราบว่านางวันทองมีพฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งเช่นใดบ้าง

โจทย์วิจัย

1. นางวันทอง มีพฤติกรรมความขัดแย้งอย่างไร
2. นางวันทอง มีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทอง
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. 2544 ตัวละครที่ศึกษาคือนางวันทอง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังนี้คือ แนวคิดความขัดแย้งและแนวคิดบุคลิกภาพของ จุง (Jung, 1999 อ้างถึงใน รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542) และ แอดเลอร์ (Adler, 1999 อ้างถึงใน รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542) แนวคิดลำดับขั้นของแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow, 2008 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2551) กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann, 1997 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2540)

นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณคดีไทย หมายถึง หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี ซึ่งเกิดจากความสามารถของผู้ประพันธ์ ผ่านศิลปะการเลือกใช้คำตามแบบฉันทลักษณ์ สามารถดึงความรู้สึกและโน้มน้าวอารมณ์ของผู้อ่าน

เสภาขุนช้างขุนแผน หมายถึง หนังสือวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นยอดของกลอนประเภทเสภา เป็นเรื่องรักสามเส้าของขุนช้าง ขุนแผนและนางวันทอง สะท้อนภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านในสมัยก่อน และให้ความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ

นางวันทอง หมายถึง ตัวละครเอกหญิงในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน

ความขัดแย้งของตัวละคร หมายถึง ความคิดและพฤติกรรมของตัวละคร ที่แสดงถึงความไม่ลงรอยกัน หรือการต่อสู้ระหว่างตัวละครกับสภาพการณ์ทั้งภายนอกและภายในจิตใจ ในงานวิจัยนี้จะศึกษาพฤติกรรมความขัดแย้ง 3 ด้าน ได้แก่

1) ความขัดแย้งกับผู้อื่น หมายถึง ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวเองของเรื่องกับบุคคลอื่น เช่น อยากเป็นภรรยาเดียวของสามี ความหึงหวงของผู้หญิง ความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูกสะใภ้ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากบุคคลที่อยู่คนละฝ่ายกัน

2) ความขัดแย้งในตัวเอง หมายถึง ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตัวเอง อาจเป็นความขัดแย้งด้านอารมณ์ความรู้สึก เช่น สักดิ์ศรี เสรีใจ เหนงา หดหู่ กลัว รัก โกรธ

3) ความขัดแย้งต่อธรรมชาติและสังคม หมายถึง ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งต่อต้านบีบบังคับมนุษย์จากอำนาจภายนอก เช่น ภัยธรรมชาติ สภาพสังคม หรือแม้แต่ “โชคชะตา” ที่กำหนดให้คนพ่ายแพ้ ล้มเหลว มีความทุกข์ เดือดร้อน ลำบาก หรือประสบเคราะห์ร้ายต่าง ๆ

กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง หมายถึง การสร้างและการพัฒนาทัศนคติ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและวิธีการที่สามารถลดความขัดแย้งตามแนวคิดการจัดการความขัดแย้งในงานวิจัยนี้จะศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้ง 5 แนวทาง ได้แก่

1) การหลีกเลี่ยง (Avoiding) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจที่แสดงออกในขณะที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งแสดงพฤติกรรมที่ไม่ให้ความร่วมมือเพื่อจะแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง รวมถึงไม่ให้ความสำคัญต่อความต้องการของตนเองและของผู้อื่น

2) การยอมให้ (Accommodation) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจที่แสดงพฤติกรรมภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นเอาใจผู้อื่นรอบข้าง มีความเสียสละให้ผู้อื่นสามารถแสดงความคิดเห็นหรือสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ตามความพอใจ แม้จะมีความคิดขัดแย้งภายในแต่ไม่มีพฤติกรรมขัดขวางใด ๆ

3) การเอาชนะ (Competition) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจในขณะที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นตามใจตนเอง เพื่อให้ตนเองประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งรอบข้าง

4) การร่วมมือ (Collaboration) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจในขณะที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นการเอาชนะในขณะเดียวกันก็แสดงพฤติกรรมความร่วมมือเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายลงรอยเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

5) การประนีประนอม (Compromising) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจในขณะที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง เป็นการแสดงพฤติกรรมภายใต้ความรู้สึกเข้าข้างตนเอง พร้อมทั้งมีความรู้สึกเข้าข้างผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นรอบข้างเกิดความพึงพอใจในระดับหนึ่ง ผลที่ได้รับอาจจะไม่ได้ตามคาดหวัง แต่ก็ไม่ถึงขั้นทำให้เกิดความผิดหวังและเป็นการได้ประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน โดยศึกษาจากเอกสารและวิเคราะห์พฤติกรรมความขัดแย้งและพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งทั้งหมด พร้อมทั้งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาตามประเด็นดังต่อไปนี้

วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน

1. ความเป็นมาและผู้ประพันธ์

วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนนั้นมีความโดดเด่นในการสร้างตัวละครที่มีลักษณะเด่นชัดเหมือนมีชีวิตจิตใจจริง บทประพันธ์แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เป็นสามัญชน การใช้ถ้อยคำสำนวนไพเราะ เนื้อเรื่องอ่านสนุกและเข้าใจง่าย บรรยายความได้เหมาะสมกับเหตุการณ์วรรณคดีสโมสรในสมัยรัชกาลที่ 6 ยกย่องให้วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีชิ้นเอกที่เป็นยอดของกลอนสุภาพ แต่เดิมเป็นวรรณคดีประเภทมุขปาฐก คือเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาเมื่อเกิดการขับเสภาขึ้นสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ขุนช้างขุนแผนจึงกลายเป็นกลอนเสภาต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กวีแห่งราชสำนักทั้งที่ปรากฏนามและไม่ปรากฏนาม ช่วยกันรวบรวมและชำระให้เนื้อเรื่องมีความต่อเนื่องกันทั้งหมด 43 ตอน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชนิพนธ์เองบางตอน ได้แก่ ตอนพลายแก้วเป็นชู้กับนางพิมพิลาไลย บางตอนโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ ตอนขุนช้างขอนางพิมพิลาไลยและตอนขุนแผนพานางวันทองหนี ส่วนสุนทรภู่แต่งตอนกำเนิดพลายงาม เป็นต้น

2. เรื่องย่อ

วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน ถือว่าเป็นวรรณคดีที่สะท้อนรูปแบบการปกครองรวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่สามารถบ่งบอกถึงยุคสมัยที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิด

การประพันธ์ขึ้น เนื้อเรื่องโดยย่อของวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน (พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544) มีดังต่อไปนี้

วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีสมเด็จพระพันวษาเป็นพระเจ้าแผ่นดิน มีครอบครัวที่สำคัญอยู่ 3 ครอบครัว คือ ปลายแก้ว เป็นบุตรชายของขุนไกรพลพ่ายกับนางทองประศรี เกิดที่จังหวัดสุพรรณบุรี ขุนไกรพลพ่ายเป็นทหารในสมเด็จพระพันวษาแห่งกรุงศรีอยุธยา รับราชการอยู่ที่เมืองสุพรรณบุรี ขุนไกรพลพ่ายทำความผิดจึงโดนสมเด็จพระพันวษาสั่งประหารชีวิต นางทองประศรีกลัวความผิดจึงพาปลายแก้วหนีไปอยู่บ้านญาติฝ่ายขุนไกรพลพ่ายที่เมืองกาญจนบุรี ขุนช้าง เป็นบุตรชายของขุนศรีวิชัยกับนางเทพทอง เกิดที่จังหวัดสุพรรณบุรี ขุนศรีวิชัยเป็นเศรษฐีของเมืองสุพรรณบุรี รับราชการเป็นนายกรมช้างนอกและนางพิมพิลาไลยเป็นบุตรสาวของพันศร โยธากับนางศรีประจัน ครอบครัวของนางพิมพิลาไลยเป็นตระกูลพ่อค้าที่มีฐานะดีพอสมควร นางจึงได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี

เมื่อปลายแก้ว อายุ 15 ปี ได้ไปบวชที่วัดส้มใหญ่ โดยมีสมภารบุญบวชและสังฆวิสวาอาคมให้ และไปเรียนวิชาอาคมเพิ่มเติมที่วัดป่าเลไลยก์ ต่อมาทางวัดได้จัดพิธีเทศน์มหาชาติทำให้พบเจอกับนางพิมพิลาไลย จึงเกิดความรักต่อนางโดยมีนางสายทองพี่เลี้ยงเป็นแม่สื่อ ด้วยเหตุที่ขุนช้างพยายามคู่ขนานนางพิมพิลาไลย ปลายแก้วจึงสืบทอดจากพระและขอให้นางทองประศรีไปคู่ขนานนางพิมพิลาไลยเป็นเมีย

กรุงศรีอยุธยาทราบข่าวที่เมืองเชียงใหม่ตีเอาเมืองเชียงของซึ่งเป็นเมืองขึ้นของอยุธยา จึงเกณฑ์ทัพไปตีเอาเมืองเชียงของคืน โดยมีปลายแก้วเป็นแม่ทัพ เนื่องมาจากขุนช้างกราบทูลพระพันวษาพระเจ้าแผ่นดินว่าปลายแก้วบุตรของขุนไกรพลพ่ายมีความสามารถ ก่อนไปปลายแก้วได้ปลุกต้นไม้โพธิ์ไว้ 3 ต้น พร้อมด้วยนางทองประศรีและนางพิมพิลาไลย การไปรบของปลายแก้วทำให้นางพิมพิลาไลยล้มป่วย จึงต้องเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นนางวันทองเพื่อให้หายจากการป่วย หลังจากเสร็จศึกรบชนะจึงได้รับรางวัลจากนายบ้านแสนคำแมนแห่งหมู่บ้านจอมทองยกนางลาวทองบุตรสาวให้เป็นเมีย

ขุนช้างแต่งเรื่องโกหกนางวันทองว่าปลายแก้วตายจากการศึกโดยการเอาน้ำร้อนรดต้นไม้โพธิ์ของปลายแก้วจนเหี่ยวเฉา และอ้างกฎหมายว่าหากสามีตายนางวันทองต้องเป็นม่ายหลวงตามกฎหมายสมบัติทุกอย่างจะถูกริบเข้าหลวงทั้งหมด ทำให้นางศรีประจันบังคับนางวันทองแต่งงานกับขุนช้าง ปลายแก้วกลับจากเสร็จศึกพร้อมกับนางลาวทอง พระพันวษาทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้ปลายแก้วเป็นขุนแผนแสนสะท้าน จากนั้นก็พานางลาวทองมาอยู่ที่เมืองสุพรรณบุรี นางวันทองเห็นขุนแผนพาเมียใหม่มาด้วยจึงโกรธทะเลาะวิวาทกับนางลาวทอง ขุนแผนจึงพานางลาวทองไปอยู่เมืองกาญจนบุรี

ต่อมาขุนแผนได้ฝากเวรกับขุนช้างเพื่อไปหานางลาวทองที่ป่วย เมื่อพระพันวษาถามถึงขุนแผนขุนช้างกลับกราบทูลว่าขุนแผนหนีเวร จึงทำให้พระพันวษาทรงกริ้วรับสั่งให้นำตัวนางลาวทองไปไว้ในวัง เป็นเหตุให้ขุนแผนแค้นขุนช้างเป็นอย่างมากจึงคิดหาของวิเศษ 3 อย่าง ซึ่งได้แก่ คาบฟ้าฟื้น ม้าสีหมอก และกุมารทอง เพื่อแก้แค้นขุนช้างที่คอยกลั่นแกล้งต่าง ๆ นานา ทำให้ตนโดนอาญาและนางลาวทองถูกนำตัวไปไว้ในวัง ขุนแผนจึงได้ฝากตัวเรียนวิชาอาคมกับหมื่นหาญซึ่งเป็นโจร หมื่นหาญได้ยกนางบัวคลี่บุตรสาวให้ขุนแผนเนื่องจากได้ช่วยชีวิตตนเองไว้ ต่อมาหมื่นหาญส่งนางบัวคลี่บุตรสาวให้วางยาขุนแผนเนื่องจากไม่พอใจที่ขุนแผนนั้นมีวิชาอาคมที่เหนือกว่าตน แต่ขุนแผนรู้แผนการจากผีพรายที่ตนเองเลี้ยงไว้ จึงได้ฆ่านางบัวคลี่ซึ่งขณะนั้นกำลังทองแก่ และได้้นำลูกในท้องมาทำเป็นกุมารทอง เมื่อขุนแผนได้ของวิเศษครบทั้ง 3 อย่าง จึงคิดหาทางแก้แค้นขุนช้างโดยลักลอบขึ้นเรือนขุนช้างแต่เข้าผิดห้องไปได้กับนางแก้วกิริยาบุตรสาวพระยาสุโขทัยซึ่งนำนางมาจัดดอกเบี๋ยไว้กับขุนช้าง ในคืนเดียวกันนั้นก็ได้พานางวันทองหนีออกจากเรือนขุนช้าง ขุนช้างจึงถวายฎีกาต่อพระพันวษาเกี่ยวกับความผิดของขุนแผน ในขณะที่ขุนแผนพานางวันทองเร่ร่อนเข้าป่านางวันทองเกิดท้อง ด้วยความที่ขุนแผนเป็นห่วงนางวันทองและลูกจึงขอพึ่งพระวิจิตรกับนางบุษบาเพื่อไปสู้คดีกับขุนช้าง ภายหลังขุนแผนชนะคดีและได้นางแก้วกิริยามาอยู่ด้วย พร้อมทั้งทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้นางลาวทอง ทำให้พระพันวษาทรงกริ้วรับสั่งจับขุนแผนไปขังและให้นางแก้วกิริยาคอยดูแล

นางวันทองขณะนั้นตั้งครรภ์แก่มากได้เดินทางมาเยี่ยมขุนแผน แต่ระหว่างทางถูกขุนช้างลักพาตัว นางวันทองจึงต้องจำใจอาศัยอยู่กับขุนช้างและได้คลอดบุตรที่เรือนขุนช้างและให้นามบุตรชายว่าพลายงาม ขุนช้างเกลียดพลายงามมากเพราะเป็นบุตรของขุนแผนจึงออกอุบายพาพลายงามไปฆ่าในป่า แต่ไม่ตายเพราะผีพรายของขุนแผนช่วยไว้ นางวันทองจึงให้พลายงามไปอาศัยอยู่กับนางทองประศรีที่เมืองกาญจนบุรีและได้ร่ำเรียนวิชาอาคมจนได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก

พลายงามออกศึกตามคำสั่งของพระพันวษาให้ไปช่วยนางสร้อยทองพระราชธิดาพระเจ้าล้านช้างจากพระเจ้าเชียงใหม่ที่กบฏแย่งชิงนางไป และทูลขอพระพันวษาให้อภัยโทษขุนแผนเพื่อไปช่วยรบด้วย สักครั้งนี้พลายงามได้รับชัยชนะ พร้อมทั้งได้นางศรีมาลาบุตรสาวพระพิจิตรเป็นเมีย ได้รับพระราชทานความดีความชอบเป็นจมื่นไวยวรนาถ และได้รับพระราชทานนางสร้อยฟ้า พระราชธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่เป็นเมียอีกคน ส่วนขุนแผนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระสุรินทรภำไชยมโหฬารียกตั้งครองเมืองกาญจนบุรี

จมื่นไวยวรนาถต้องการให้มารดาและบิดาอยู่พร้อมหน้ากันจึงได้ลักพาตัวนางวันทอง ทำให้ขุนช้างโกรธเคืองและทูลฟ้องต่อพระพันวษา ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้เป็นเหตุให้

นางวันทองถูกสั่งประหารชีวิต เนื่องจากพระพันวษาทำการไต่สวนคดีโดยถามความสมัครใจของนางวันทองว่าต้องการไปอยู่กับใคร นางวันทองไม่สามารถตัดสินใจได้ ทำให้พระพันวษาทรงกริ้วและได้กล่าวว่านางวันทองเป็นหญิงสองใจจึงสั่งประหารชีวิต

เมื่อเสร็จงานศพของนางวันทองแล้วพระสุรินทรฤาไชยมโหฬารียกก็ได้พานางลาวทองและนางแก้วกิริยาไปอาศัยที่เมืองกาญจนบุรี ส่วนจมื่นไวยวรนาถไปอาศัยอยู่กับนางทองประศรีและพลายชุมพลซึ่งเป็นบุตรชายของขุนแผนกับนางแก้วกิริยา ขณะนั้นครอบครัวของจมื่นไวยวรนาถไม่ราบรื่น เนื่องจากนางสร้อยฟ้าไม่พอใจที่จมื่นไวยวรนาถและนางทองประศรีรักนางศรีมามากกว่า จึงมักจะมีการทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ นางสร้อยฟ้าเจ็บใจจึงให้เถรवादทำเสน่ห์ให้จมื่นไวยวรนาถหลงรักนาง พระสุรินทรฤาไชยมโหฬารียกได้ทราบเรื่องจึงนัดแนะกับพลายชุมพลวางแผนแก้แค้นให้จมื่นไวยวรนาถ ความทราบถึงพระพันวษาจึงได้ตัดสินคดีความระหว่างนางศรีมалаและนางสร้อยฟ้าด้วยการลุยไฟพิสูจน์ ผลปรากฏว่านางศรีมалаเป็นฝ่ายชนะ พระพันวษาสั่งประหารนางสร้อยฟ้าแต่นางศรีมалаขอภัยโทษให้ นางสร้อยฟ้าจึงถูกเนรเทศออกจากเมือง

พระเจ้าเชียงใหม่ตั้งเถรवादเป็นพระสังฆราชเพื่อตอบแทนความดีความชอบที่พานางสร้อยฟ้ากลับบ้านเมืองได้อย่างปลอดภัย แต่เถรवादยังแค้นพลายชุมพลจึงเดินทางมาที่กรุงศรีอยุธยา แปลงเป็นจระเข้อเลาะवादกัดกินผู้คนและสัตว์เลี้ยงไปมากมาย พลายชุมพลจึงอาสาออกปราบจระเข้จนสำเร็จได้ตัวเถรवादมาประหารชีวิต พลายชุมพลได้บรรดาศักดิ์เป็นหลวงนายฤทธิ์ นับจากนั้นทุกคนก็อยู่กันอย่างมีความสุข

วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนนั้นมีความโดดเด่นในด้านจาริตประเพณี สะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม ค่านิยม และวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่น่าสนใจและเข้าใจง่าย การใช้ถ้อยคำ สำนวนไพเราะ บรรยายความได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ มีการสร้างลักษณะตัวละครเด่นชัดเหมือนมีชีวิตจิตใจจริง สมดังที่ กึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2514, น. 121) ได้กล่าวถึงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนว่าเป็นนิยายการเมือง ส่งเสริมอำนาจของพระมหากษัตริย์ ผู้แต่งมีเจตนาให้คนอ่านหรือฟังเสภาเห็นว่า พระพันวานั้นเป็นกษัตริย์ที่มีอำนาจเทียบเท่าแต่องค์เดียว ตระกูลขุนแผนมีวิชาอาคม มีฤทธิ์ มีอำนาจยิ่งกว่าผู้ใดในอยุธยา แต่ก็ต้องพ่ายแพ้พระเดชานุภาพ พระพันวาก็สั่งตัดหัวเสีย ขุนแผนเก่งยิ่งกว่าขุนไกรก็ต้องเข้าคุก ก็ต้องใช้วิชาเพื่อประโยชน์แห่งแผ่นดินและเอาตัวรอดด้วยความจงรักภักดี ถ้าคิดกบฏเป็นต้องตาย อาคมเสื่อมทันที สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ได้ว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่มีอำนาจล้นฟ้าอยู่เหนือกฎหมายที่ใช้บังคับคดี

แนวคิดความขัดแย้งและแนวคิดบุคลิกภาพ

1. ความหมายของความขัดแย้ง

ปัญหาหรือความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้เนื้อเรื่องเกิดความน่าสนใจ โดยโครงเรื่องที่ผู้อ่านโดยทั่วไปให้ความสนใจนั้นคือ โครงเรื่องที่มีการสอดแทรกปัญหาความขัดแย้ง (Conflict) เป็นส่วนประกอบทำให้เนื้อเรื่องมีความตื่นเต้นเร้าใจ น่าติดตาม และสนุกสนานมากยิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่าลักษณะความขัดแย้งนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในโครงเรื่องของวรรณคดีนั้น ๆ เพิ่มมากขึ้น และมีผู้ให้ความหมายของความขัดแย้ง ดังนี้

พิสมัย ศรีอนุพันธุ์ (2526) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง อุปสรรคที่เกิดขึ้นกับตัวละคร อันเป็นผลทำให้ตัวละครนั้นไม่สามารถบรรลุความปรารถนาได้

วิลาศ มณีวัต (2531, น. 29) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งหรือการต่อสู้ หมายความว่า มีแรงสองแรงผลักดันต่อสู้กัน แรงหนึ่งเป็นแรงของความต้องการที่จะทำอะไรหรือเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง และจะต้องมีอีกแรงหนึ่งมาขวางไว้ แรงนั้นอาจจะเป็นอุปสรรคอันเกิดจากธรรมชาติ หรืออุปสรรคอันเกิดจากบุคคลอื่นหรือเกิดจากตัวผู้ต้องการนั่นเองก็ได้ เนื่องจากมนุษย์เรานั้นมีความสามารถที่จำกัด และบางครั้งสุขภาพหรือวัยไม่เอื้อเป็นอุปสรรค เป็นแรงต้านทานไม่ให้สำเร็จตามความต้องการ

แม้ว่าจะมีผู้ให้ความหมายและประเภทของความขัดแย้งที่แตกต่างกันออกไปข้างต้น แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า ความขัดแย้ง หมายถึงสภาพที่ความคิดระหว่างบุคคลหนึ่งต่ออีกบุคคลหนึ่งมีความเห็นที่ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และการแสดงออกของพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ตัวละครไม่สามารถบรรลุความต้องการได้สำเร็จ จึงต้องหาหนทางอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้สำเร็จตามที่มุ่งหมายไว้

2. สาเหตุของความขัดแย้ง

ผู้ประพันธ์กำหนดพฤติกรรมของตัวละครที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตามแต่ละตัวละคร โดยพฤติกรรมความขัดแย้งนั้นถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งในโครงเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจในพฤติกรรมความขัดแย้งของตัวละครว่ามีสาเหตุมาจากอะไร

ความขัดแย้งของตัวละคร หมายถึง ความคิดและพฤติกรรมของตัวละคร ที่แสดงถึงความไม่ลงรอยกัน หรือการต่อสู้ระหว่างตัวละครกับสภาพการณ์ทั้งภายนอกและภายในจิตใจ ได้แก่ ความขัดแย้งในตัวเอง ความขัดแย้งกับผู้อื่น และความขัดแย้งต่อธรรมชาติและสังคม

วรรณคดีไทยแต่ละเรื่องนั้น ผู้ประพันธ์มีเทคนิคการวางโครงเรื่อง โดยเฉพาะโครงเรื่องที่มีปัญหาหรือความขัดแย้ง ทำให้โครงเรื่องมีความน่าสนใจ ซึ่งถือว่าความขัดแย้งนั้นเป็น

องค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและติดตาม โดยมีผู้กล่าวถึงสาเหตุของความขัดแย้ง ดังนี้

กุหลาบ มลลิกะมาส (2522, น. 101-102) ได้กล่าวถึงโครงเรื่องที่ผู้อ่านนิยมคือ โครงเรื่องที่มีปัญหาหรือความขัดแย้ง (Conflict) โดยสิ่งสำคัญนั้นเกิดขึ้นกับตัวละครเอกของเรื่อง ซึ่งเป็นปัญหาหรือเกิดความขัดแย้งที่มีความเข้มข้นรุนแรงมีผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงรวมถึงสร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตัวละครเอกเรื่องนั้น ๆ

ปัญหาหรือความขัดแย้งดังกล่าว อาจแบ่งเป็น 3 แบบ คือ

1) ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครเอกของเรื่องกับคู่กรณี คู่ต่อสู้หรือกับบุคคลอื่น เช่น คนดีต่อสู้กับคนชั่ว นายทุนกับกรรมการ แม่ผัวกับลูกสะใภ้ เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากบุคคลที่อยู่คนละฝ่ายกัน

2) ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งต่อต้านบีบบังคับมนุษย์จากอำนาจภายนอก เช่น ภัยธรรมชาติ สภาพสังคม หรือแม้แต่ “โชคชะตา” ที่กำหนดให้คนพ่ายแพ้ ล้มเหลว มีความทุกข์ เดือดร้อน ลำบาก หรือประสบเคราะห์ร้ายต่าง ๆ

3) ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครเอกของเรื่องกับตนเอง อาจเป็นความขัดแย้งด้านกายภาพ (เช่น ความพิการ) ด้านอารมณ์ ด้านศีลธรรม ซึ่งมนุษย์ต่อสู้กับตนเองและจำเป็นต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งก็ชนะใจตนเอง แต่บางครั้งก็พ่ายแพ้ไป

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537, น. 127-128) ได้กล่าวถึงความขัดแย้งในการดำเนินเรื่องซึ่งจำแนกได้ดังนี้ คือ

1) ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกันเอง โดยมีสาเหตุจาก ภัย ความคิด อุดมการณ์ ความเชื่อด้านศาสนาหรือชนบประเพณีแตกต่างกัน เช่น บทเพลงแห่งสายน้ำ ของนิเวศน์ กันไทยราษฎร์ ที่แสดงความขัดแย้งระหว่างหญิงชราที่ยากจนกับชายวัยกลางคนที่ร่ำรวยเงินทองแต่แล้งน้ำใจคิดแต่จะคอยเอารัดเอาเปรียบและขูดรีดคนจน

2) ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ได้แก่ สภาพที่มนุษย์ต้องต่อสู้กับสัตว์ การต่อสู้กับความแห้งแล้งของธรรมชาติ หรือการต่อสู้กับโรคระบาด เป็นต้น เช่น ในเรื่องเขียดขาห้าของลาวคำหอม ที่กล่าวถึงการต่อสู้ของมนุษย์กับความแห้งแล้งของดินฟ้าอากาศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

3) ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม คือการที่มนุษย์ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมหรือค่านิยมทางสังคมได้ เช่น เรื่องลูกชายคนสุดท้ายของ ศรีดาวเรือง ที่มีความคิดและพฤติกรรมขัดแย้งกับกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม

4) ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ คือ การที่มนุษย์ต้องต่อสู้กับชะตากรรมของตนเอง เช่น เรื่องกา ของวานิช จรุงกิจอนันต์ ที่เล่าถึงเรื่องวิญญาณพยาบาทของ “อีกา” ซึ่งพยายามตามมาทวงหนี้ชีวิตจากชายหนุ่มทั้ง 3 คน เพราะชายหนุ่มเหล่านี้เคยลอบทำร้าย “อีกา” ตัวนี้จนถึงแก่ความตาย

5) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในใจตัวละครเอง ได้แก่ การต่อสู้ที่เกิดขึ้นในจิตใจของตัวละครเอง และมีผลทำให้ตัวละครเกิดความทุกข์ หรือความสับสนวุ่นวายใจ เช่น การต่อสู้ระหว่างการเห็นแก่ตัวกับการเห็นแก่ส่วนรวม การต่อสู้ระหว่างการเป็นผู้ชนะกับเป็นผู้แพ้ หรือการต่อสู้ระหว่างการเห็นแก่ผู้มีพระคุณกับการเห็นแก่เงิน เป็นต้น เช่น เรื่องสั้น เรื่องรูปทรงแสงสี และประโยชน์ใช้สอยของ แมรี หลุยส์ ที่เล่าถึงความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอก ซึ่งประกอบอาชีพเป็นนักออกแบบตกแต่ง ซึ่งเขาคำนึงถึงแต่เงินรายได้ที่จะได้รับมากกว่าจะคำนึงถึงหลักของมัณฑนศิลป์ที่ได้ร่ำเรียนมา เป็นต้น

ดังนั้นพฤติกรรมความขัดแย้งของตัวละครที่เกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากผู้ประพันธ์เป็นผู้กำหนดพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกภายใต้เหตุการณ์ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากทั้งภายในตัวละครเองหรืออิทธิพลจากภายนอก เป็นสาเหตุทำให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมความขัดแย้งต่าง ๆ ขึ้น ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและติดตามมากยิ่งขึ้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพ

แนวคิดบุคลิกภาพ เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นอธิบายความรู้สึคนึกคิดแรงจูงใจภายในและพฤติกรรมของบุคคล การแสดงออกของพฤติกรรมซึ่งทุกพฤติกรรมมีความหมาย มีพลังงานจิตส่วนหนึ่งผลักดันให้กระทำ เป็นลักษณะนิสัยและรูปแบบของความคิด ความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติของบุคคลแต่ละคน โดยมีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพไว้ดังนี้

แนวคิดบุคลิกภาพของ จุง (Jung's Personality Theory) (Jung, 1999 อ้างถึงใน รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542, น. 29-31) ได้ศึกษาและพัฒนาทฤษฎีจิตวิทยาแบบจิตวิเคราะห์หามีความคิดที่เชื่อว่าจิตได้สำนึกทำหน้าที่บันทึกความจำและแรงกระตุ้นทั้งหลายไว้ และทำหน้าที่ถ่ายทอดสิ่งที่จิตได้สำนึกมีการเก็บสะสมไว้ ซึ่งจะเป็นการสะท้อนกลับให้เป็น มโนภาพ เรื่องราวในอดีตของมนุษย์ได้

จุง (Jung, 1999 อ้างถึงใน รวีวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542) เชื่อว่าบุคคลจะเป็นคนเช่นใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับกรอบมโนคติตั้งแต่วัยเด็กด้วยเช่นกัน องค์ประกอบของจิต (Structural Components of Psyche) เป็นผลรวมทั้งหมดของบุคลิกภาพที่ประกอบด้วยระบบต่าง ๆ ซึ่งทำงานร่วมกัน ดังนี้

องค์ประกอบของจิต (Structural Components of Psyche) 3 ระบบ คือ

- 1) โครงสร้างทางบุคลิกภาพ (Structure of Personality)
- 2) ตน (Self)
- 3) ระบบความสัมพันธ์ภายใน (Interdependent Systems)

ุง (Jung, 1999 อ้างถึงใน รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542) แบ่งบุคลิกภาพออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วยรูปแบบทางจิตวิทยาของบุคคลที่เป็นเจตคติพื้นฐาน (Basic Attitudes) โดยสามารถแบ่งบุคลิกภาพของบุคคลออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) พวกแสดงตัว หรือผู้ที่มีเจตคติที่หันออกจากตนเอง (Extraversion) ซึ่งจะมีการแสดงออกที่เผชิญกับโลกภายนอก บุคคลประเภทนี้จะชอบแสดงตัว ชอบสังคม มักจะมีเพื่อนมาก ชอบพูดมากกว่าฟัง ช่างพูด ร่าเริง แจ่มใส มีความสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ชอบการเปลี่ยนแปลง มีนิสัยเปิดเผย มีความเชื่อมั่นบนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง รู้จักผ่อนปรน และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อย่างเหมาะสม

2) พวกเก็บตัว หรือผู้มีเจตคติหันเข้าหาตนเอง (Introversion) เป็นผู้ที่มุ่งเข้าหาตนเอง บุคคลเหล่านี้นี้มักจะ ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่แน่ใจ จิตใจไม่มั่นคง สงบเสถียร ไม่ชอบสมาคมกับผู้อื่น เก็บตัว ชอบอยู่ตามลำพัง ไม่ยืดหยุ่นมักมีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ยึดมั่นในความรู้สึกของตนเอง อารมณ์หงุดหงิด และห้วนใจง่าย มักจะมีความรู้สึกเหงาและว้าเหว่ เมื่อเกิดปัญหาก็มักจะแยกตัวออกไปจากสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหา นอกจากนี้ยังไม่มีสมาธิไว้วางใจผู้อื่นการมองผู้อื่นด้วยความพิณิจิเคราะห์ ตลอดจนจะไม่ชอบความก้าวร้าวและรุนแรง

แอดเลอร์ (Adler, 1999 อ้างถึงใน รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542, น. 31-33) มีความเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลและส่งผลต่อบุคลิกภาพมากกว่าพันธุกรรม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ปลูกฝังบุคลิกภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Style) เป็นสิ่งที่กำหนดให้บุคลิกภาพนั้นมีความแตกต่างกัน เขามีความเห็นว่าการบกพร่องทางกายและทางจิตใจของมนุษย์ทุกคนก่อให้เกิดปมด้อย และเปลี่ยนปมด้อยไปเป็นแรงผลักดัน ดันรนให้หลุดพ้นความตกต่ำ ถ้าการดันรนนั้นพบอุปสรรคก็จะทำให้เกิดความกังวลใจ หากสามารถปรับตัวดันรนไปสู่เป้าหมายได้ก็จะสามารถพ้นความตกต่ำไปสู่ความสำเร็จแต่ถ้าปรับตัวไม่ได้ก็จะพัฒนาปมเรื่องชอบแสดงอำนาจ ความก้าวร้าวเพื่อปิดบังข้อบกพร่องนั้น ๆ

แอดเลอร์ (Adler, 1999 อ้างถึงใน รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง, 2542) ยังได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพออกเป็น 6 ประเภท คือ

1) ลักษณะสมมุติ ในจิตใจ (Fictional Finalism) ที่เกิดจากการเล็งดู สังคมและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี สภาพแวดล้อมและค่านิยมในสังคมต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำ

ให้เกิดความคิดเชิงสมมุติในจิตใจ ที่เกิดจากสิ่งที่ปลูกฝังเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามลักษณะเชิงสมมุตินั้น เช่น คนที่เกิดในครอบครัวที่เน้นเรื่องความเสมอภาค การเลี้ยงดูโดยให้สิทธิเท่าเทียมกัน ปลูกฝังในเรื่องการเคารพสิทธิของผู้อื่น การอยู่ในสังคมอย่างไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมทางสังคมตามระบบของประชาธิปไตย หรือการที่ถูกปลูกฝังในเรื่องความซื่อสัตย์ โดยมีพ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี จนเป็นลักษณะเชิงสมมุติในใจ แต่เมื่อบุคคลนั้นเติบโตเผชิญกับสังคมที่เอารัดเอาเปรียบ แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องหากบุคคลนั้นไม่สามารถทั้งลักษณะเชิงสมมุตินี้ได้ ก็จะปรับตัวยากและมีบุคลิกขวางโลกสวนทางกับผู้อื่น

2) การดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้น (Striving for Superiority) คือการที่บุคคลนั้นพยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อให้ตนเองมีสถานะเหนือไปกว่าเดิม ซึ่งในแต่ละบุคคลจะมีความมานะพยายามในการต่อสู้กับอุปสรรคไม่เท่ากันเสมอไป ขึ้นอยู่กับการถูกอบรมเลี้ยงดูมาตั้งแต่เด็ก เช่น เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างทะนุถนอมมากเกินไปก็จะดิ้นรนต่อสู้น้อย แต่เด็กที่ลำบากมาตั้งแต่เด็กจะมีการดิ้นรนต่อสู้ อย่างหนักเพื่อเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

3) การรู้สึกด้อยและการชดเชย (Inferiority Feeling and Compensation) เกิดมาจากการบกพร่องทางด้านร่างกายและจิตใจของคนเรา เป็นชนวนก่อให้เกิด “ปมด้อย” ทำให้คนเราหาสิ่งอื่นมาชดเชย หรือที่เรียกว่า “ปมเด่น” การพยายามหาสิ่งอื่นมาทดแทนนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้สิ่งที่มาชดเชยที่ทำให้ความรู้สึกด้อยนั้นลดลง โดยเฉพาะในวัยเด็กที่ต้องตกอยู่ท่ามกลางผู้ใหญ่ซึ่งมีอำนาจเหนือกว่า ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกด้อย จนต้องดิ้นรนเพื่อให้ตน มีฐานะหรืออำนาจให้เท่าเทียมผู้ใหญ่

4) ความสนใจในสังคม (Social Interest) เกิดมาจากการสนใจทางสังคมเป็นตัวการที่พัฒนาบุคลิกภาพในบุคคลนั้น คนที่เข้มแข็งคือคนที่มีพลังความสนใจในทางสังคมมาก ในทางตรงกันข้ามกับคนที่อ่อนแอจะมีพลังความสนใจทางสังคมน้อย คนที่มีความสนใจในสังคมสูงมีความกล้าเผชิญไม่หลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อม ไม่กลัวจนถึงกับถอยหนีไปจากความจริง แอดเลอร์มีความเห็นว่าคนเราจะพัฒนาความสนใจทางสังคมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป้าหมายสูงสุดก็คือความสนใจเกี่ยวกับความสมบูรณ์แบบของสังคมเป็นความสนใจเพื่อสังคม การที่คนเราจะพัฒนาความสนใจไปถึงจุดนี้ได้นั้นจะต้องผ่านประสบการณ์มากมายพอสมควร

5) แบบของการดำเนินชีวิต (Style of Life) ซึ่งมาจากอิทธิพลทั้ง 4 ข้อ ที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลมากในการหล่อหลอมบุคลิกภาพ มนุษย์ทุกคนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันย่อมมีทางเลือกในการดำเนินชีวิตหรือ

วิถีชีวิต (Way of Life) แตกต่างกันไป การดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลย่อมก่อให้เกิดบุคลิกประจำตัวที่แตกต่างกัน

6) ตนเองที่สร้างสรรค์ (Creative Self) แอดเลอร์มีความคิดเห็นว่า บุคคลจะมีลักษณะสร้างสรรค์หล่อหลอมมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะความสามารถเฉพาะอย่างให้ และสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนดการปรับตัวให้เข้ากับหลาย ๆ สิ่งได้ โดยองค์ประกอบของทั้งสองอย่างมักผสมผสานกันที่เป็นตัวช่วยให้การตีความหมายรวมตัวกันเป็นทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม เป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์

นอกจากแนวคิดบุคลิกภาพตามที่นักจิตวิทยาทั้งสองท่านได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพดังกล่าว ยังมีนักจิตวิทยาอีกท่านหนึ่งที่กล่าวถึง ลำดับขั้นของแรงจูงใจ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) ซึ่งเป็นแนวคิดของ มาสโลว์ (Maslow, 2008 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2551) ที่กล่าวถึง ลำดับขั้นของแรงจูงใจ (Maslow's Hierarchical Theory of Motivation) (Maslow, 2008 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2551, น. 119-122) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกที่เกิดจากแรงจูงใจภายในตัวเอง โดยขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไป ซึ่งลำดับขั้นของความต้องการเริ่มตั้งแต่ขั้นต่ำสุดไปจนถึงขั้นความต้องการขั้นสูง มีอยู่ 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางกายภาพ มนุษย์ต้องการตอบสนองทางสรีรวิทยา เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย มนุษย์ต้องการความมั่นคงและความปลอดภัยจากการถูกคุกคามที่ทำให้เกิดอันตรายและความเจ็บปวดต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ความรักและความเป็นเจ้าของ มนุษย์ต้องการการตอบสนองจากสังคม เช่น การมีครอบครัว การมีความรัก การมีหน้าที่การงาน การมีเพื่อน การต้องให้มีผู้ที่มารักและห่วงใย รวมไปถึงต้องการมอบความรักและความห่วงใยแก่ผู้อื่นเพื่อต้องการให้ได้รับการยอมรับ เป็นต้น

ขั้นที่ 4 ความเคารพนับถือ มนุษย์ต้องการความนับถือเพื่อรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรี ของตน รวมไปถึงความต้องการความเคารพนับถือจากผู้อื่น เป็นต้น

ขั้นที่ 5 ความสมบูรณ์ของชีวิต มนุษย์ต้องการสนองความต้องการเพื่อประโยชน์สูงสุดของบุคคลอื่น รวมไปถึงประโยชน์สูงสุดต่อสังคมส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญ โดยพยายามทำทุกสิ่งทุกอย่างตามความสามารถและความเหมาะสม เพื่อให้ตนเองนั้นเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์แบบ เป็นต้น

จากแนวคิดบุคลิกภาพทั้ง 3 ท่าน สรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพนั้นเป็นปัจจัยหลักที่เป็นส่วนกระตุ้นพฤติกรรมความขัดแย้ง ซึ่งเกิดขึ้นมาจากความต้องการภายในจิตใจ ผ่านความรู้สึกนึกคิดและแรงจูงใจภายใน รวมไปถึงความต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ความต้องการความรัก ความต้องการเป็นเจ้าของ ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคมและความต้องการรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตน ล้วนเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการแสดงออกของพฤติกรรมที่มีพลังงานจิตส่วนหนึ่งผลักดันให้กระทำ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพที่แสดงออกแบบเก็บตัวหรือบุคลิกภาพแสดงตัว ในลักษณะความก้าวหน้า ลักษณะถดถอย การแทนที่ และการเก็บกด เช่นเดียวกันเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น ผู้ที่ตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง ย่อมต้องหาหนทางแก้ไขความขัดแย้งซึ่งต้องอาศัยพลังงานจิตส่วนหนึ่งเป็นแรงผลักดัน เพื่อให้หลุดพ้นจากอุปสรรคนั้น ๆ แต่ในขณะเดียวกันอิทธิพลของบุคลิกภาพแต่ละบุคคลเป็นตัวกำหนดความสามารถในการแก้ไขความขัดแย้ง รวมไปถึงสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้มากหรือน้อยแตกต่างกันเพียงใด

กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง

สืบเนื่องมาจากเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการแสดงออกภายใต้ความรุนแรงหรือไม่รุนแรง กลวิธีการจัดการและการแก้ไขความขัดแย้งจึงเป็นกระบวนการสำคัญควบคู่ไปกับความขัดแย้ง เป็นวิธีการผลของความขัดแย้งนั้นให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้เบื้องต้น ซึ่งกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง หมายถึง การสร้างและการพัฒนาทัศนคติเพื่อหาแนวทางและวิธีการที่สามารถลดความขัดแย้งให้หมดไปหรือเหลือความขัดแย้งน้อยที่สุด

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540) กล่าวเกี่ยวกับกลวิธีการจัดการและการแก้ไขความขัดแย้งของ โธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann, 1997 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2540) ว่าในกรณีที่คนเราเมื่อพบกับความขัดแย้งแล้วจะมีวิธีการจัดการ (หรือขจัด) ความขัดแย้งนั้นอย่างไร ซึ่งผลจากการศึกษาได้จำแนกกลวิธีการจัดการกับความขัดแย้งออกเป็น 5 แนวทาง ได้แก่

1. การเอาชนะ (Competition) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจในขณะที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นตามใจตนเอง เพื่อให้ตนเองประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่องสิ่งรอบข้าง โดยพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นการมุ่งหวังเพื่อการเอาชนะ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวที่นำมาใช้กับการแก้ไขความขัดแย้ง อาจส่งผลลัพธ์ไปในแนวทางที่ ชนะ – แพ้ (Win-Lose)

2. การยอมให้ (Accommodation) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจที่แสดงพฤติกรรมภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้ง ที่พฤติกรรมการแสดงออกนั้นเป็นการแสดงออกที่

มุ่งเน้นเอาใจผู้อื่นรอบข้าง มีความเสียสละให้ผู้อื่นสามารถแสดงความคิดเห็นหรือสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ตามความพอใจ แม้จะมีความคิดขัดแย้งภายในแต่ไม่มีพฤติกรรมขัดขวางใด ๆ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวที่นำมาใช้กับการแก้ไขความขัดแย้งอาจส่งผลลัพธ์ไปในแนวทางที่ ชนะ – แพ้ (Win -Lose)

3. การหลีกเลี่ยง (Avoiding) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจที่แสดงออกในขณะที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งแสดงพฤติกรรมที่ไม่ให้ความร่วมมือเพื่อจะแก้ไขปัญหความขัดแย้ง รวมถึงไม่ให้ความสำคัญต่อความต้องการของตนเองและของผู้อื่น แสดงพฤติกรรมที่ทำให้ตนเองหลุดพ้นจากความขัดแย้งพร้อมทั้งใช้เวลาเป็นตัวช่วยให้ความขัดแย้งนั้นคลี่คลายลง ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวที่นำมาใช้กับการแก้ไขความขัดแย้งอาจส่งผลลัพธ์ไปในแนวทางที่ แพ้ – แพ้ (Lose Lose)

4. การร่วมมือ (Collaboration) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจที่แสดงพฤติกรรมการเอาชนะ ในขณะที่เดียวกันก็แสดงพฤติกรรมความร่วมมือ เพื่อแก้ไขความขัดแย้งเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายลงรอยเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวที่นำมาใช้กับการแก้ไขความขัดแย้งอาจส่งผลลัพธ์ไปในแนวทางที่ ชนะ – ชนะ (Win -Win)

5. การประนีประนอม (Compromising) คือ การแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจ ที่แสดงออกในขณะที่เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง ภายใต้ความรู้สึกเข้าข้างตนเองพร้อมทั้งมีความรู้สึกเข้าข้างผู้อื่น เป็นการแสดงพฤติกรรมเพื่อให้ผู้อื่นรอบข้างเกิดความพึงพอใจในระดับหนึ่ง ผลที่ได้รับอาจจะไม่ได้ตามคาดหวังแต่ก็ไม่ถึงขั้นทำให้เกิดความผิดหวัง การแสดงพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการได้ประโยชน์กันทั้งสองฝ่าย ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวที่นำมาใช้กับการแก้ไขความขัดแย้งอาจส่งผลลัพธ์ไปในแนวทางที่ แพ้ – แพ้ (Lose Lose) หรือ ชนะ – แพ้ (Win -Lose)

กลวิธีการจัดการความขัดแย้งที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นกลวิธีการจัดการความขัดแย้งวิธีการหนึ่ง ขึ้นอยู่กับปัจจัยรอบข้างที่จะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อหวังผลลัพธ์เป็นไปในทิศทางใด หรือแนวทางเพื่อแสวงหาผลลัพธ์ภายใต้ความร่วมมือ พร้อมใจกันแก้ไขปัญหา หรือแสดงพฤติกรรมที่ต่างฝ่ายต่างคาดหวังผลลัพธ์คนละแนวทางซึ่งอาจเป็นผลทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ดังนั้นภายใต้พฤติกรรมแห่งความขัดแย้ง อาจมีแนวทางที่สามารถจัดการความขัดแย้งได้ ขึ้นอยู่กับผู้กระทำเองว่ามีความมุ่งหวังผลักดันมากหรือน้อยเพียงใด

ดังนั้นกลวิธีการจัดการความขัดแย้งมักจะเกิดควบคู่ไปกับการความขัดแย้งเสมอ เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้น ย่อมต้องมีวิธีที่จะจัดการความขัดแย้งนั้นให้บรรเทาเบาบางลง และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรีและความขัดแย้งอยู่หลายเรื่อง ที่ทำการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมความขัดแย้งรวมไปถึงกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร โดยใช้แนวคิดช่วยอธิบายและทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของตัวละคร รวมไปถึงอธิบายถึงรูปแบบพฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ว่ามีรูปแบบ และขั้นตอนการแสดงออกของพฤติกรรมเช่นใดบ้าง ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอดังต่อไปนี้

รุ่งอรุณ แซ่เอ็ง (2538) ได้ศึกษาถึงเรื่องวิเคราะห์อารมณ์เศร้าของตัวละครในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อิเหนา และรามเกียรติ์ พบว่าอารมณ์เศร้าของตัวละครเกิดจาก 7 สาเหตุ ได้แก่ การสูญเสีย การพลัดพราก การถูกทอดทิ้ง ความผิดหวัง การรอคอย ความโกรธ และความไม่สมหวังในความรัก ที่มีสาเหตุมาจากการขัดแย้งภายในตัวเอง การขัดแย้งกับบุคคลอื่น ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อม และขัดแย้งกับโชคชะตา และสาเหตุของการเกิดอารมณ์เศร้าที่พบมากที่สุดคือการพลัดพราก ส่วนที่พบน้อยที่สุดคือการรอคอย ซึ่งตัวละครที่เกิดอารมณ์เศร้าเพราะการพลัดพรากมากที่สุดคือ ขุนแผน วันทอง พระอภัยมณี สุวรรณมาลี อิเหนา บุษบา สีดา และสหัสไชย พฤติกรรมที่แสดงออกเมื่อเกิดอารมณ์เศร้าแบ่งเป็นการแสดงออกได้ 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 เป็นการแสดงออกทางกาย พฤติกรรมที่พบมากที่สุด ได้แก่ การร้องไห้ และพฤติกรรมที่พบน้อยที่สุด ผิวพรรณหม่นหมอง ซึ่งตัวละครที่แสดงพฤติกรรมด้วยการร้องไห้มากที่สุดคือ วันทอง พระอภัยมณี สุวรรณมาลี พระราม สร้อยฟ้า ทองประศรี ด้านที่ 2 เป็นการแสดงออกทางวาจา พฤติกรรมที่พบมากที่สุดคือพูดรำพึงรำพัน และพบน้อยที่สุดคือ บ่นว่าอยากตาย ซึ่งตัวละครที่พบพฤติกรรมพูดรำพึงรำพัน ส่วนใหญ่อยู่ในตัวละครฐานะภักษัตริย์หรือญาติวงศ์ ได้แก่ พระราม มณโฑ สีดา พิเภก อินทรชิต พระพรต และสุวรรณกัญญา ส่วนตัวละครฐานะสามัญชนที่พบพฤติกรรมพูดรำพึงรำพันมากที่สุดคือ วันทองและทองประศรี ด้านที่ 3 เป็นการแสดงออกทางจิตใจ พฤติกรรมที่พบมากที่สุดคือ คิดฆ่าตัวตายและพบน้อยที่สุดคือหงอยเหงา ซึ่งตัวละครที่พบพฤติกรรมที่คิดฆ่าตัวตายมากที่สุดคือ ตัวละครฝ่ายหญิง

ต่อมา กุลวัชรีย์ ชีระกุล (2540) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในวรรณคดีมรดกตามทฤษฎีจิตวิทยา โดยอาศัยหลักการทฤษฎีจิตวิทยานุคลิกภาพของ ชิกมันด์ ฟรอยด์ และคาร์ล กุสตาฟ จุง ผลการศึกษาสรุปได้ว่า พฤติกรรมของตัวละครในวรรณคดีมรดกทั้ง 4 เรื่อง พฤติกรรมของตัวละครชายและหญิงที่แสดงออกทางพฤติกรรมที่ก้าวร้าวทำลาย อันเกิดจากสัญชาตญาณมุ่งตาย ตัวละครชาย ได้แก่ พระราม พระอภัยมณี ขุนแผนและขุนช้าง มีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวทำลายผู้อื่น ในขณะที่ตัวละครหญิง ได้แก่ นางสีดา นางสุวรรณมาลี นางวันทอง ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวทำลายตนเอง ส่วนของสัญชาตญาณมุ่งเป็น ของตัวละครฝ่ายชาย

ได้แก่ ทศกัณฐ์ อิเหนา พระอภัยมณี ขุนแผน ที่แสดงพฤติกรรมเข้าสู่ ในขณะที่ตัวละครหญิง ไม่มีพฤติกรรมนี้ปรากฏ ในส่วนของพฤติกรรมที่แสดงผ่านพลังของอิด (Id) โดยตัวละคร ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง มีความเป็นหญิงและชายอยู่ในตนเอง ตัวละครพระอภัยมณีเป็นตัวละคร ฝ่ายชายที่มีพฤติกรรมความเป็นหญิงมากที่สุด ตัวละครฝ่ายหญิง ได้แก่ นางสีดาและนางบุษบา ที่แสดงพฤติกรรมรักและซื่อสัตย์ต่อสามี นางบุษบาและนางจินตะหราและนางสุวรรณมาลีก็แสดง พฤติกรรมรักศักดิ์ศรีและรักนวลสงวนตัวของตนเอง อันเกิดจากพฤติกรรมที่แสดงผ่านพลังของ (Super Ego) ตัวละครนางวันทองที่ถูกตัดสินโทษประหารชีวิตอันเนื่องมาจากพฤติกรรมวิตกกังวล ต่อมนโธรมและจิตสำนึกใฝ่ดีซึ่งทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพทำให้ตัวละครในวรรณคดีมรดก มีความสมจริง ใกล้เคียงกับมนุษย์ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนวรรณคดีเป็นรูปธรรม มีความสนุกสนานและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

วัลลพ โหรวชิต (2546) ได้กล่าวในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางจริยธรรมของสตรี ครองเรือนในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน เกี่ยวกับการนำหลักธรรมทางพุทธจริยศาสตร์ มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น นางวันทองที่ได้รับผลจากการกระทำของผู้อื่นส่งผลให้ ตนเองได้รับโทษถึงตาย นางศรีมาลาผู้มีธรรมในการครองเรือนก็สามารถเอาชนะปัญหาและ อุปสรรคได้ นางทองประศรีผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคคลอื่นส่งเสริมให้มีแต่ความสำเร็จ ส่วนสตรีที่ไม่มีธรรมในการดำเนินชีวิตอาจต้องพบเจอกับผลของกรรมที่มีพลังเหนือกว่า จากผลงานการศึกษาดังกล่าวทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ต่อไป

ในปีต่อมา จันทรสุตา ไชยประเสริฐ (2549) ได้กล่าวในการศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้ง ในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) การเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหาของ ตัวละครจำนวน 16 เรื่อง ได้แก่ คาหลัง รามเกียรติ์ อุณรุท อิเหนา สังข์ทอง ไกรทอง คาวิ มณีพิชัย ไชยเชษฐ สังข์ศิลป์ชัย พระอภัยมณี โอบุตร ลักษณวงศ์ สิงห์ไกรภพ ขุนช้างขุนแผน และกาเกี พบว่า ความขัดแย้งที่ปรากฏคือ ขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ขัดแย้งกับตัวเอง ขัดแย้งกับสิ่งเหนือ ธรรมชาติ ขัดแย้งกับสังคมและธรรมชาติ การเผชิญปัญหาแบบมุ่งแก้ปัญหา ประเมินสถานการณ์ และปรับอารมณ์ วิธีแก้ปัญหา การใช้วาจา ใช้กำลัง การขอความช่วยเหลือ การใช้ไสยศาสตร์ การนั่งเฉย การพึ่งศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดทางสังคม ค่านิยมและความเชื่อ และความเชื่อ เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

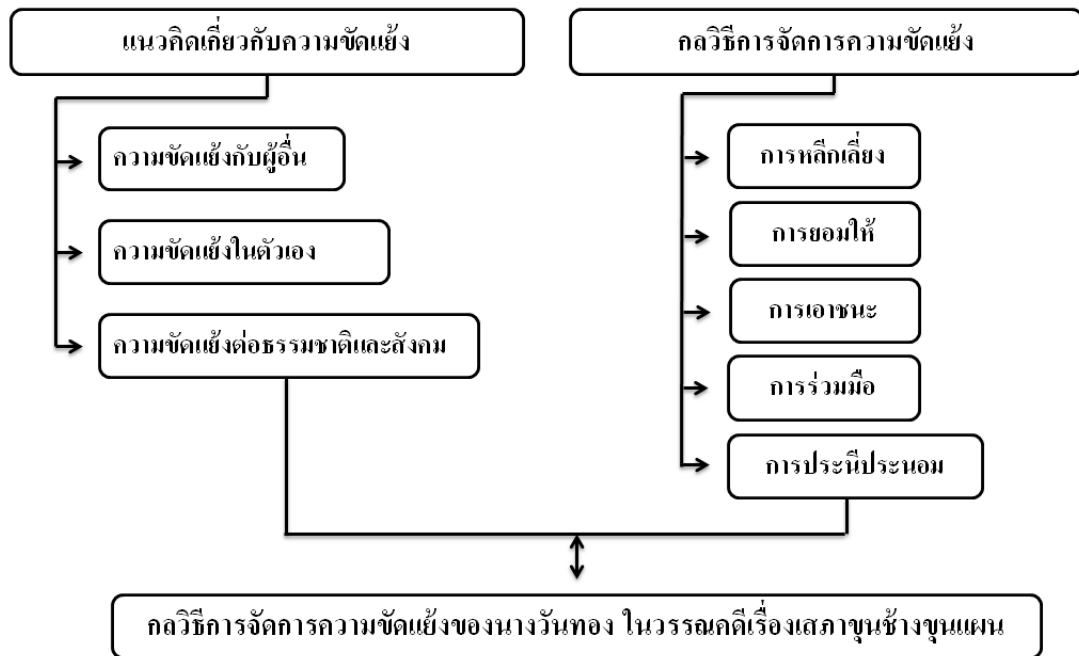
นอกจากนี้ ทิพารัตน์ สติสุข (2558) ได้กล่าวในการศึกษาเกี่ยวกับ โบราณอุบาย การวิเคราะห์บทบาทสตรี โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรมและประเพณี บทบาท

สตรีที่พบมากที่สุดคือสตรีมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง บทบาทสตรีที่พบมากที่สุดคือบทบาททางการศึกษา การนำภูมิปัญญามาใช้ในการดำเนินชีวิต รวมไปถึงการปฏิบัติตนให้มีกิริยามารยาทให้เหมาะสมตามแบบสตรีไทย

ในปีเดียวกัน รัตติกา วรรณิกา (2558) ได้ศึกษาวิเคราะห์ความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมซีไรต์ โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมซีไรต์และวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละครเอกพบว่า สาเหตุของความขัดแย้งความขัดแย้งของตัวละครเอกในวรรณกรรมซีไรต์ ตามทฤษฎีทางจิตวิทยาของซิกมันด์ ฟรอยด์ คาร์ล จุง และอัลเฟร็ด แอดเลอร์ พบว่ามีอยู่ 7 แบบ คือสาเหตุเกิดจากบุคลิกภาพ การป้องกันตัวเอง สิ่งแวดล้อม จิตสำนึกการทดแทน การเก็บกดและจิตใต้สำนึก สาเหตุที่เกิดความขัดแย้ง ได้แก่ อิดอีโก้และซูเปอร์อีโก้ที่ไม่สมดุลกัน ส่วนแนวทางการจัดการความขัดแย้งของตัวละครเอกตามแนวคิดของ โทมัสและคิลแมนท์ พบว่ามีวิธีการจัดการความขัดแย้งอยู่ 5 แนวทางคือ การเอาชนะ การร่วมมือ การประนีประนอม การหลีกเลี่ยง และการยอมให้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นยุติลง หรือเกิดความเข้าใจไปในทางเดียวกัน โดยใช้การเจรจาต่อรองเพื่อให้เกิดการยอมรับมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ รัศมี ราชบุรี (2559) ได้กล่าวในการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรีในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรี 6 ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัวด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรมและประเพณี พบว่าปัจจุบันสตรีมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองสืบเนื่องจากสตรีมีการศึกษามีความรู้และสามารถเรียกร้องสิทธิของตนเองตามแบบวัฒนธรรมของตะวันตกได้

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้ได้เห็นแนวทางในการศึกษาบทบาทสตรี รวมไปถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร โดยใช้แนวคิดช่วยอธิบายและทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมต่าง ๆ รวมไปถึงอธิบายถึงรูปแบบพฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ว่ามีรูปแบบและขั้นตอนการแสดงออกของพฤติกรรมเช่นใดบ้างซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยรวมถึงผู้ที่สนใจ พร้อมทั้งนำผลงานการศึกษาไปประยุกต์ใช้ต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน เป็นการวิจัยเชิงวิเคราะห์เอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและดำเนินการวิจัย ดังนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

วรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ฉบับกรมศิลปากร พ.ศ. 2544 ตัวละครที่ศึกษา คือ นางวันทอง

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1.1 แบบบันทึกพฤติกรรมความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่านในประเด็นดังต่อไปนี้คือ พฤติกรรมความขัดแย้งและสาเหตุพฤติกรรมความขัดแย้งทั้งหมดที่เกิดขึ้น

ตัวอย่างข้อความ/ บทสนทนา	พฤติกรรมความขัดแย้ง		
	ความขัดแย้งในตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติและสังคม
รายละเอียด			

ภาพที่ 3.1 แบบบันทึกพฤติกรรมความขัดแย้งของตัวละคร

1.2 แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann, 1997 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2540) ในประเด็นการเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding) การร่วมมือ (Collaboration) และการประนีประนอม (Compromising) และอื่น ๆ (Thomas & Kilmann, 1997 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2540, น. 104-105)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
รายละเอียด					

ภาพที่ 3.2 แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร

2. การสร้างเครื่องมือการวิจัย

การวิเคราะห์พฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร ผู้วิจัยสร้างแบบบันทึกและแบบวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครเอก และนำผลการศึกษามาอธิบายถึงรูปแบบพฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ว่ามีรูปแบบและขั้นตอนการแสดงออกพฤติกรรมของตัวละครเอกดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง

2.2 สร้างตารางบันทึกพฤติกรรมความขัดแย้งของตัวละคร และตารางวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร

2.3 นำเครื่องมือวิเคราะห์ทั้งสองชุด ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ตรงประเด็น และให้ข้อเสนอแนะ

2.4 นำแบบวิเคราะห์มาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน

2.5 นำแบบวิเคราะห์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยอ่านวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผนอย่างละเอียด เพื่อทราบเรื่องราวเนื้อเรื่อง และพฤติกรรมของตัวละคร

3.2 ผู้วิจัยอ่านวิเคราะห์แล้วบันทึกพฤติกรรมและข้อความที่เกี่ยวข้องกับนางวันทองลงในแบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร

3.3 วิเคราะห์พฤติกรรมของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน เพื่อศึกษาพฤติกรรมความขัดแย้งว่าเป็นอย่างไร

3.4 ผู้วิจัยบันทึกพฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทอง ลงในแบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง เพื่อวิเคราะห์ว่าความขัดแย้งนั้นมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งอย่างไร

3.5 ผู้วิจัยทำการสังเคราะห์พฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง

4. ขั้นตอนการสรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลโดยสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาทั้งหมด นำเสนอในรูปแบบการ
พรรณนาวิเคราะห์ อภิปรายผลพร้อมทั้งเสนอแนะผลจากการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมความขัดแย้งและพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยกำหนดแนวทางการศึกษาออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทอง

ตอนที่ 2 กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง

ตอนที่ 1 พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทอง

1. พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทองที่พบมากที่สุด คือ ความขัดแย้งกับผู้อื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 สวดมนต์นั้นเสร็จสำเร็จแล้ว	ฝ่ายข้างพลายแก้วอุตราว่า
เราเล่นเป็นคู่เมียกันเถิดรา	ขุนช้างร้องว่าข้าชอบใจ
นางพิมว่าไปอ้ายนอกคอก	รูปชั่วหัวถลอกกุหาเล่นไม่
พลายแก้วว่าเล่นเถิดเป็นไร	ให้ขุนช้างนั้นไซ้รู้เป็นคู่พาลาง
ตัวข้าจะยอมเข้าไปหา	จะไปลักเจ้ามาเสียจากข้าง
ทั้งสองคนรบเร้าฝ่ายขุนนาง	จึงหักใบไม้วางต่างเตียงนอน
นางฉลาดกวาดทรายกลายเป็นเรือน	พูนขึ้นกล่นเกลื่อนดังฟูกหมอน
นางพินอนพาลงกลางดินดอน	เจ้าขุนช้างหัวกลั่นเข้านอนเคียง
พลายแก้วโดดแหวกเข้าแทรกกลาง	ชกหัวขุนช้างที่กลางเกลี้ยง
ขุนช้างทำหลับอยู่กับเตียง	ฝายนางพินอนเคียงคอยเมียงมอง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 9)

ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง เนื่องจากพลายแก้วชักชวนให้นางพิมพิลาไลยกับขุนช้างร่วมเล่นเป็นคู่หมั้นเป็นที่พอใจของขุนช้าง แต่นางพิมพิลาไลยไม่เต็มใจเล่นกับขุนช้าง โดยแสดงพฤติกรรมรังเกียจและคำทอขุนช้าง

1.2 ขุนช้างเห็นนางถวายผ้า	ชะตาเขาเป็นหญิงยังทำได้
จะมานั่งนั่งคู่อศูใจ	เรามีให้น้อยหน้ากัน
จึงว่าสาธุโมทนา	ความศรัทธาเลื่อมใสจะไรนั้น
ถึงตัวเรามีได้เป็นเจ้ากัณฑ์	ก็ศรัทธามากครั้งในอารมณ
ว่าแล้วเหลียวหน้ามาดูพิม	ยืมเปลื้องผ้าครองที่ครองหม
จิบจิบพับถ้อมมือประนม	ยกเหนือผมแล้วพินฐานไป
สาธุสะเดชะเมตตาจิตร	ขอให้สมอารมณ์คิดพิสมัย
ให้ได้เร็วพลันให้ทันใจ	แต่ในคำวันนี้อย่าคลาดคลา
ว่าพลางวางเคียงผ้านางพิม	ขอให้ผ้าสัทับทิมอย่าแคล้วช้า
จงบันดาลเคลื่อนคล้อยให้ลอยมา	แต่เวลาคำวันนี้อย่านานไป
นางพิมพิลาไลยครั้งได้ฟัง	แค้นคั่งอัดอันให้มันไ้
ทุกถ่มน้ำลายด้วยอายใจ	สั่งข้าไทให้หยิบเอาพานมา
อิพรหมอิฐรูไฉน	เดินกรายเข้าไปหยิบเอาพานผ้า
ข้ามหัวขุนช้างกลางศาลา	ขุนช้างเพ่งดูตาด้วยขัดใจ
สายทองร้องว่าฮ้ออิพรหม	ชายผ้าปัดผมท่านหาดูไม่
กิริยาชั่วถ้อยน้อยเมื่อไร	ไปเถิดหนอแม่พิมอย่าฟังเลย
นางพิมอย่างเท้าก้าวเดินมา	ช่างขายหน้าจริง ๆ แม่เจ้าเอ๊ย
ยิ่งกว่าลูกชาวไร่มันไม่เคย	นางก็คำเปรียบเปรยมาบ้านพลัน ๆ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 48-49)

ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง เนื่องจากไม่พอใจในพฤติกรรมของขุนช้างที่วางพานถวายผ้าเคียงข้างพานของนาง ซึ่งขณะนั้นนางพิมพิลาไลยเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ ทำให้นางพิมพิลาไลยโมโหเป็นอย่างมากผนวกกับนางรังเกียจความอัปยศของขุนช้าง จึงสั่งให้คนใช้ขับพานให้ออกห่างจากขุนช้างและลูกเดินหนีออกห่างจากขุนช้างไป

1.3 นางพิมพิลาไลยครั้นได้ฟัง	ยังแน่อนอยู่หาพลั้งหาพล้าไม่
ได้ตอบคดีที่เลี้ยงไป	น้องนี้ไม่คิดเลยพี่สายทอง
ธรรมดาเกิดมาเป็นสตรี	ชั่วคิดงได้คู่มาสู่สอง
มารดาขอมอดส่ำห้ประทับประคอง	หมายปองว่าจะปลูกให้เป็นเรือน
อนึ่งเราเขาก็ว่าเป็นผู้ดี	มั่งมีแม่มีให้ลูกอายุเพื่อน
จะคว่นร้อนก่อนแม่ทำแซะเชือน	ความอายจะกระเทือนถึงมารดา
ถ้าสิ้นบุญคุณแม่มีได้แต่ง	จะพลิกเพลงไปก็ตามแต่ว่าสนา
จะคว่นร้อนก่อนแม่ไม่เข้ายา	ไขว่จะไร้ชายที่ชอบพอ
ถ้ารูปชั่วตัวเป็นมะเร็งเรื้อน	ไม่เทียมเพื่อนเห็นจะจนซึ่งคนขอ
ถ้ารูปดีมีเงินเขาชมปรอ	ไม่พักท้อเลยที่ชายจะหมายตาม
อดเปรี้ยวกินหวานตระการใจ	ลูกไม้ฤจะสุกไปก่อนห้าม
มีแต่แบ่งแตงนวลไว้ให้งาม	ร้อนใจอะไรจะถามทุกเวลา
ทุกข์ใหญ่เหมือนไฟอยู่ในอก	ไหม้หมกก็ไหม้อยู่ในหน้า
ถ้ายามอยากอยู่เหมือนเรากินข้าวปลา	ถึงกระนั้นจะว่าก็สมควร
มาชมจันทร์เล่นด้วยกันสบายใจ	พี่พูดอะไรเช่นนั้นให้ปั่นป่วน
ถ้ารักนวลสงวนหน้าไว้ให้นวล	อย่ามาคว่นซ้ำไม่พูดไม่พอใจ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 57-58)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดขัดแย้งกับนางสายทอง เนื่องจากไม่พอใจกับพฤติกรรมของนางสายทองที่ยุยงให้มีคู่ ทำให้นางพิมพิลาไลยตอบโต้และกล่าวอ้างถึงการวางตัวของผู้หญิงว่าควรรักษานวลสงวนตัวและครองตนให้ถูกต้องไม่ให้ครอบครัวเสียชื่อเสียง

1.4 หากาขันจริงเจ้าจอมพี่	อย่าจู้จี้เลยจะยอมให้คล้องคล้อง
ไม่น่าขัดเลยจะแก่นเข้าปรองดอง	ถึงไม่ผิดก็จะฟ้องให้แม่ดี
นี่สินบนมาประคนเข้าที่ขัง	จึงมาตั้งค่อขู่อยู่จู้
จริงฤถือว่าเจ้าเณรดี	ได้ค้ำมั่นขันตีที่ไหนดมา
จึงปลงใจปลงเนื้อเชื่อเอาหมด	เจ้ากุสบลฤว่าจริงไม่ทิ้งข้า
จึงอวยเออเร่รับมาเจรจา	เบื่องหน้าแล้วจะเจ็บน้ำใจจน
จะเสียดัวก็เพราะกลัวจะเคืองข้อง	ครั้นตรึงตรองดูก็เห็นไม่เป็นผล
ขึ้นเชื่อกำเณรพลายจะอายุคน	ยังคิดก็ยิ่งวนยิ่งเวียนใจ

ถ้าเขาทิ้งเสียไม่จริงดังถ้อยคำ	ฉันจะทำอะไรสายทองได้
ซ้ำซ้ำครีกคราก่อนเป็นไร	และไค้ก้อนดิงดูจริงจัง
ถ้าเหมือนปากมีขันทามาขอสู่	จะทำชู้นองนี้กลัวจะร้อนหลัง
เกิดชาติหนึ่งประมาทไม่จริง	ถ้าเพลิงพลั้งลงแล้วจะจนใจ ๆ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 61)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางสายทอง เนื่องจากนางสายทองยุยงให้นางรักใคร่ชอบพอกับพลายแก้ว แต่นางรู้สึกว่ายังไม่สนิทใจว่า พลายแก้วนั้นจะมีนิสัยอย่างไร

1.5 ครานี้นางพิมพิลาไลย	ล่อนให้พลิกแพลงตะแคงข้าง
ปั่นป่วนชวนหยิกสายทองพลาง	เพราะพินางแนะนำให้ทำนอง
พอเห็นหน้าพูดจากันสองคำ	กระโจนกอดคอปล้ำเล่นคล่องคล่อง
จะแกล้งให้น้องอายุพี่สายทอง	จะใคร่ร้องขึ้นให้ไรทลาย
น้อยใจหนักหนาน้ำตาตก	เป็นสองยกพลิกกว่าให้จำหาย
ผ้าผ่อนฉวยจุดให้หลุดกาย	ถ้าตัวตายเสียก็ดีกว่าเป็นคน
เนื้อแท้เขาจะปล้ำทำเล่น	ข้าแค้นใจไม่เห็นจะเป็นผล
วันนี้จะเอามีดเข้ากรีดตน	ให้ว้ายชนม์เสียให้สิ้นที่อาลัย
คิดนิคหนึ่งว่าพี่ได้เลี้ยงมา	ฟ้าผ่าเถอะหาไม่แล้วที่ไหน
จะบอกแม่ให้แซ่แข็งไป	ก็จะได้อุหน้ำพี่สายทอง
เดชะบุญพออุ่นก็เค็ดกมา	ถ้าปะชำเลยหนึ่งจะถึงสอง
พูดจามีแต่ว่าไม่ปรองดอง	เสียแรงพี่เลี้ยงน้องมาใจจาง
หมายจะแหะแตรระพันด้วยดาบกรด	อภัยศตายด้วยดาบทองหลาง
ยังสั่งซ้ำทำเพื่อเป็นเชื่อยาง	ว่ากลางคืนวันนี้จะกลับมา
ว่าพลางทางปิดประตูผาง	หน้าต่าลื้มขัดให้แน่นหนา
มิดถือไว้กับมือไม่เคลื่อนคลา	น้องแค้นดังเลือดดาจะหยดย่อย
วันนี้ถ้ามาแล้วอย่าแคลง	แม่นมิแทงแล้วจึงว่าอืพิมถ่อย
ไปจากห้องน้องเถิดอย่าพูดพลอย	วันนี้คอยยังรุ่งไม่หลับนอนฯ
สายทองปลอบน้องอย่าแค้นซึ่ง	รำพึงดูให้แนในใจก่อน
อันความเสนาหาอาวรณ์	ย่อมแรงร้อนริงรุมกลุ่มในใจ

เจ้าพลายแก้วก็ยังหนุ่มกำลังคึกคัก

จะรั้งรักรอรีที่ไหนได้

ซึมซาบอาบเอิบกำเรบใจ

ด้วยยังไม่เคยพบกระสัตรี

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 72-73)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยขุนเคืองนางสายทอง เนื่องจากนางสายทองนั้นนัดแนะกับเณรแก้วให้พานางพิมพิลาไลยมาพบ ทำให้นางพิมพิลาไลยต้องถูกเณรแก้วล่วงเกิน แม้วานางพิมพิลาไลยนั้นจะพยายามปิดป้อง และไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมของเณรแก้ว ทั้ง ๆ ที่นางพิมพิลาไลยนั้นสามารถตะโกนให้คนรับใช้ที่อยู่รายรอบได้ยิน และสามารถยับยั้งเณรแก้วได้ แต่นางพิมพิลาไลยก็ไม่ได้เลือกปฏิบัติ ความรักของนางพิมพิลาไลยที่มีต่อเณรแก้ว ทำให้ไม่สามารถยับยั้งแรงปรารถนาของเณรแก้วได้

1.6 ขุนช้างออกจากพุ่มชิงชี่

บ่าวไพร่ตามมีทั้งน้อยใหญ่

ร่วมทางนางพิมที่จะไป

เดินเรียงเคียงไหล่ยิ้มไปล่มา

สายทองนางพิมหลีกกรมทาง

ขุนช้างเดินเกินนางขึ้นม้าน้ำ

แก่งอ่านเพลงยาวกล่าวกระทบมา

โอ้วดวงดอกฟ้ามณฑาธาร

อายโห้งโห่งคอดอกกลอนนาย

พี่เห็นเจ้าเข้าหมายว่าของหวาน

ดูกระเพื่อมตละเชื่อมซึ่งเต้าตาล

ขุนช้างเดินผ่านพ้นนางไป

นางพิมโกรธคำงุ่นง่าน

แม่มึงอายหัวล้านกระบาลไส

แล้วเดินถลันมาบ้านเสียดันใด

บ่าวไพร่ก็ตามมาถึงเรือนฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 85)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยไม่พอใจขุนช้าง ขณะเดินร่วมทางกัน เนื่องจากขุนช้างพยายามเกี้ยวพาราสีให้นางพิมพิลาไลยเกิดความสนใจ นางพิมพิลาไลยจึงโกรธคำทอขุนช้างและพยายามหลีกเลี่ยงเนื่องมาจากนางไม่ชอบขุนช้างอยู่แล้ว

1.7 ครานั้นนางพิมกับสายทอง

พึงอยู่ในห้องให้ป่วนปั่น

แค้นด้วยมารดาว่ากับมัน

อายหัวคั่นลวนลามหยาบเต็มที

ทำเปิดหน้าต่างแล้วร้องไป

อายผลไปไหนมีงมานี่

อายหัวล้านอกชนคนอัปรีช

งานการยังมีไม่นำพา

ตาผลหัวล้านร้องขานนาย
ออกจากทับได้หัวโสมมา

อะไรุ่นวายหม่อมแม่ขา
ยกขาก้าวขึ้นบนบันไดฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 87)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดโกรธขุนช้าง เนื่องจากไม่พอใจ
ที่ขุนช้างมาพบกับนางศรีประจันที่บ้าน

1.8 ครานั้นนางพินมสนิท	แก่นจิตรจัดใจเป็นหนักหนา
แอบลับแลแลเห็นขุนช้างมา	แฝงฝ่าฟังเรื่องให้เคืองใจ
อายนี้แลมันทำกูวันนั้น	จะพึงเทศน์ฟังธรรมหาได้ไม่
จึงร้องตอบแม่พลันในทันใด	ไม่ไปละอย่าเรียกให้ยากเลย
แล้วแก้งเรียกข้าค่าประจาน	แน่อ้ายผลหัวล้านไปไหนเหว
ยกยศยิ่งใหญ่กะไรเลย	ดอกเตยฤจะปลอมพะยอมไพร
จงทองเอาเงินมาอดอึ้ง	แม่มึงกุหาปรารถนาไม่
จีเกียรกรงานนี้สุดใจ	น้ำขอดโองไห้ไม่นำพา
อ้ายเจ้าชู้ลอมปอมกระหม่อมบาง	ลอยชายลากหางเที่ยวเกี่ยวหมา
จีจะแบ่งจันทน์น้ำมันทา	หย่งหน้าสองแฉกเหมือนหางเป็
หมามันจะเกิดชิงหมาเถิด	มึงไปตายเสียเถิดอ้ายห้าเป็
หน้าตาเช่นนี้จะมีเมีย	อ้ายมะม่วงหมาเลียไม่เจียมใจ
เหมือนแมงปออดอิทธิว่าฤทธิสุด	จะแข่งครุฑข้ามอ่าวทะเลใหญ่
ก้อนเส้าฤจะเท่าเมรุไกร	หิ้งห้อยไพรจะแข่งแสงสุริยง
ชาติชั่วตัวดังนกกะกรม	จะเอื้อมอุ้มอิงอกวิคหงส์ (ต่อ)
เขาสิปองเล่นมูจลินท์ลง	ตัวพะวงตมกลับทะนงใจฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 97-98)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจันและ
ขุนช้าง ขณะที่ขุนช้างนั้นไปหานางศรีประจันเพื่อสู่ขอนางพิมพิลาไลย เมื่อนางศรีประจันเรียกนาง
ออกมาพบกับขุนช้าง จึงทำให้นางพิมพิลาไลยโกรธเคืองและไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนางศรีประจัน
พร้อมทั้งแสดงกิริยาอาการประชดประชันโดยการคำทอคนรับใช้เพื่อเป็นการเสียดสีขุนช้าง

1.9	ครานี้ท่านยายศรีประจัน	แค้นครันจิตใจเป็นหนักหนา
	ลูกขึ้นฉวยไม้ไล่ตีมา	มึงหยาบซ้ำชาติชั่วนี้เหลือใจ
	น้อยฤการมอยู่เปรียงเปรียง	เช่นนี้ไหนจะเลี้ยงมึงไปได้
	หวดตียับระยำไป	เลือดไหลโหมหลังหลังน้ำตา
	นางพิมต้องตีตัวเป็นแนว	ฉันทแล้วครานี้ฉันไม่ว่า
	เจ็บปวดชวยคยทั้งกายา	ก็หนีหน้าวิ่งเข้าในครัวไฟ
	ปีดประตูลี้กลอนด้วยความกลัว	ทอดตัวลงแล้วสะอื้นไห้
	ครั้งนี้เจ็บอายนี้เหลือใจ	เลือดไหลโหมหลังตลอดลาย
	รำพละนางเรียกสายทองพี่	มานี้ดูไปไหนหาย
	ไม่ช่วยน้องต้องตีแทบจะตาย	พี่สายทองเ็นดูด้วยเถิดราฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 98)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจัน เนื่องจากนางพิมพิลาไลยไม่ชอบขุนช้างและไม่เห็นด้วยกับนางศรีประจัน เป็นเหตุให้นางนั้นแสดงพฤติกรรมที่ไม่เชื่อฟังและขัดคำสั่งของนางศรีประจัน เป็นเหตุให้นางศรีประจันด่าและลงโทษนางพิมพิลาไลย

1.10	พิมฟังบังบานอยู่ไม่ได้	จิตใจเอามือผลักประตูพัง
	กลุ่มก๊ลัดจิตใจดังไฟรั้ง	ลงดินตึงตึงถึงเตียงนอน
	เปิดมุ้งมองเขม้นพอเห็นหน้า	กอดกันคาคิดแค้นแล้วค้อนค่อน
	สายทองลูกทะเล้งจากที่นอน	พอแก้วหล่นรังแกฉันทแม่พิม
	จะจับไล่ไสสลักไม่ยกไป	ว่าเท่าไรมีแต่จะยืมกริม
	ครันจะอิงกลัวจะผิดถึงแม่พิม	ป้าป้าเลือดดาจะกระเด็น
	หวานกินขมกินเพราะรักน้อง	ความสัดยสายทองใครจะเห็น
	ไม่รู้เลยว่าพ่อแก้วหล่นจะเป็น	เช่นนี้คิดมานาน้อยใจ
	ว่าพละทางทำเป็นมารยา	ก้มหน้าลงแล้วก็ร้องไห้
	พิมฟังคั่งแค้นให้แน่นใจ	มันใส่ทิ่มตำซ้ำประชด

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 111)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางสายทอง เนื่องจากพลายแก้วได้แอบไปหานางสายทอง เมื่อนางพิมพิลาไลยตื่นขึ้นมาแล้วไม่พบตัวพลายแก้ว ทำให้นางพิมพิลาไลยตกใจกลัวว่าจะมีผู้อื่นเห็นตัวพลายแก้วจึงออกไปตามหาแต่ไปพบพลายแก้วนั้นอยู่ภายในห้องกับนางสายทอง นางพิมพิลาไลยจึงโกรธและแสดงท่าทีไม่พอใจนางสายทอง เพราะความหึงหวงพลายแก้ว

1.11	ครานั้นจึงโหมนางวันทอง	อยู่ในห้องได้ยืนขุนช้างว่า
	เสียงแมรื้องให้โฮโพลออกมา	เห็นหน้าขุนช้างก็จิตใจ
	โครมว่าชั่วพวักตาย	แกล้งใส่ความร้ายจะค่าให้
	อ้ายจูเห่าเจ้าเล่ห์ทุกอย่างไป	หม้อใบละสิบเบี้ยผู้เสียมมา
	กระที่บดินผางผางกลางประตู่	โคตรแม่มึงกูซื้อคร้านค่า
	กลับเข้าในหอกลอนน้ำตา	ทอดตัวโศกในทึนนอน
	โอ้อ้อพลายแก้วของเมียเอ๋ย	เมียไม่เชื่อมั่นเลยอ้ายหวักลอน
	มันแกล้งรื้องระบวยอน	ชอกซอนส่อเสียดจนไปทัพ
	แล้วกลับมาเจรจาว่าสอพลอ	เอากระดุกใส่หม้อมาสับปลับ
	พูดได้เชื่อนแซอ้ายแม่ยับ	กลอกกลับปลอกปลิ้นไปทุกดา
	คิดมาก็เป็นน่าน้อยใจ	ฝ่าไปเท่านี้มีคนว่า
	ถ้าพ่อไม่ไปใครจะมา	สุดปัญญาเมียแล้วพ่อแก้วเอ๋ยฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 183)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง โดยการแสดงกิริยาอาการด่าทอขุนช้างอย่างรุนแรงพร้อมทั้งกระที่บเท้าแสดงความไม่พอใจ เนื่องจากขุนช้างนั้นสร้างเรื่องหลอกลวงว่าขุนแผนนั้นเสียชีวิตเนื่องจากไปรบ ซึ่งนางวันทองนั้นรู้เท่าทันแผนการของขุนช้างและทราบดีว่าขุนช้างนั้นคิดไม่ซื่อเพื่อให้นางนั้นหลงรัก

1.12	ฝ่ายยายศรีประจันผู้มารดา	ให้ลูกยานุ่นขาวห่มขาวปล้น
	นางพิมจิตใจไม่ยอมนุ่น	แกตีสลึงเข้าที่หลังดังสนั่น
	อื้อว่ายากปากกล้าเอาผ้าพัน	ปล้ำกันอูดลุดลุดมีอาม
	นางพิมเหนียวสายยูประตู่แน่น	แกลุดแขนตัวสั่นดินยันฝ่า
	มือหลุดลุ่มไถลไปเป็นวา	แกเคียดค่าแปรดแปร้นลูกเล่นไป

ยื่นร้องบอกมาว่าชีตัน	สาวมนต์เกิดเจ้าคะจะเข้าได้
เจ้าสาวเจ็บจุกครางอยู่ข้างใน	มาชดน้ำไม่ได้แล้วเจ้าคะ
ขุนช้างเอื้อมมือถือขันข้าว	จับเอาทาระพีขมิขมัน
จึงร้องมาว่าคุณแม่ศรีประจัน	เอ็นดูฉันให้แม่พิมพ์ล่อนออกมา
ใส่บาตรด้วยกันร่วมขันเสีย	หล่อนเป็นเมียฉันแล้วคุณแม่ขา
ศรีประจันฟังคำร้องซ้ำว่า	เป็นไรหาอพมไม่ออกไป
นางพิมพ์เอียงร้องร้องทวาด	ข้าหาปรารถนาไปใส่ไม่
อายกับหมูหมาพวกข้าไท	ว่าแล้วรำไรร้องไห้งอ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 204-205)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจัน เนื่องจากนางวันทองนั้นถูกนางศรีประจันจับคลุมถุงชนกับขุนช้าง ทำให้นางวันทองนั้นพยายามขัดขืนไม่ยอมร่วมพิธีกับขุนช้างและไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนางศรีประจัน

1.13 ครานั้นวันทองได้ฟังว่า	ดังฟ้าผ่าหัวแตกสีกัดเสียด
น้อยฤดอยหน้ามาขวางเคียง	ขึ้นเสียดลยทรงดังหงส์บิน
ตัดความห้ามผัวเจ้าตัวโปรด	คุณโทษอย่างไรเข้าใจสิ้น
สงสัยใส่กลเป็นมกลิน	ลยลั่นเล่นตัวให้ผัวรัก
นี่เมียหม่อมฤเจ้าจอมผู้หญิงไหน	จึงตามได้กระทั่งตอจนคอหัก
ฤพี่น้องของหม่อมสะพร้อมพริก	ฤลักฤกลาวตกได้กลางทาง ฯ
...	
ชีชะถ้อยคำอื้อลาวดอน	แง่อนไม่น้อยร้อยภาษา
งาช้างเนื้อไม้มีงได้มา	ก็จะเกณฑ์ช้างงาออกไปรับ
เจ้าลาวทองก็มีต้องลงเดินดิน	จะให้ขึ้นแคร่บินมาหยับหยับ
ให้เขาชมโฉมนางอยู่กลางทัพ	ผลัดกันรับคานหามาตามทาง
จึงจะสมสกุลคุณจอมทอง	ด้วยยศศักดิ์บ้านช่องท่านกว้างขวาง
จะจัดแจงข้าวปลาไว้ทำนาง	พอวางแครงจะได้แร่เข้าทันควัน
ข้าขอบใจเจ้าระไวระวังผิด	ด้วยความคิดรวดเร็วดังกังหัน
เห็นผัวอีกก็สะอึกเข้าห้ามทัน	หาไม่วุ่นนี้วุ่นขึ้นจริงจริง
เพราะเจ้าห้ามความเจียบสงบหมด	หายหมดเพราะเจ้าจอมหม่อมผู้หญิง

หน้าเปรี้ยวตะเคี้ยวตลิ่งปลิง	มาชักชิงคุ่นไฟไปชุบน้ำ
มิใช่ไม้ปักเลนเอนคลอนแคลน	เจ้าเป็นดินเหนียวแน่นอยู่ยังคำ
เสาประโคนโยนลงสักเก้า	เล่นเอาหม่อมพลาญพลาลงทั้งยืน
ถ้าหาไม้ที่ไหนจะอาจมา	ที่นี้อยุธยาจะเป็นคลื่น
จะลือเล่าข่าวกันทุกวันคืน	หญิงอื่นไม่เหมือนทั้งแผ่นดิน
ร้อยบ้านพันเมือง ไม่เหลือหลอ	จะชมปรออยู่แต่นางคนนี้สิ้น
อย่าว่าแต่มนุษย์ที่เดินดิน	ถึงพระอินทร์ก็คงจะลงมา ฯ
...	
รู้แล้วว่าไม่รักอย่าพักว่า	จะฆ่าเสียก็ฆ่าเถิดหนาเจ้า
แกล้งพามาบ้านประจันเรา	พอรู้เท่ากันสิ้นเจ้าลั่นทอง
ได้แต่เพียงอิกาลีเมือง	ยังตั้งเรื่องประหนึ่งจะทุบถอง
ถ้าได้ดีไปกว่านี้อ่านึกปอง	จะลงรองรับที่กลางเป็นอ่างน้ำ
ถึงพันวันทองไปก็ไม่ช้า	จะเป็นเชิงสับปลาทุกเช้าค่ำ
อิลามันจะสับยักระยา	สิ้นบุญสิ้นกรรมกันวันนี้
ว่าพลางโจนขึ้นบนสะพาน	จะตักน้ำล้างบ้านเอาดินสี
สิ่งไรมิให้เป็นราศี	น้ำท่ามีอยู่จะถูเช็ด
ทั้งน้ำมันกระจกกระจะแฉะเป้ง	จะทิ้งไว้ให้แห้งเป็นสะเก็ด
ให้สิ้นวายุชาติของคนเท็จ	จะบุคเวฟพื้นดินให้สิ้นรอย
ขาดเค็ดเสร็จกันในวันนี้	ไม่มีอาลัยเท่าปลายก้อย
ถึงพระอินทร์ลงมาว่าก็อย่าคอย	ที่วันทองนั้นจะถอยมากินดี ฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 214-216, 218)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับขุนแผนและนางลาวทอง หลังจากทีนางวันทองนั้นได้พบกับขุนแผนและได้เล่าเรื่องทุกอย่างที่เกิดขึ้นให้ขุนแผนรับฟังทำให้ขุนแผนโมโหหึงหวงและจะไปฆ่าขุนช้าง แต่นางลาวทองออกมาห้ามขุนแผนทำให้นางวันทองรู้สึกผิดหวังและตกใจเมื่อพบหญิงอื่นมากับขุนแผน จึงสงสัยว่านางผู้นั้นที่ออกมาห้ามขุนแผนเป็นใครจึงได้มาอยู่เคียงข้าง ทำให้นางวันทองนั้นไม่พอใจและทะเลาะวิวาทกับนางลาวทอง ขุนแผนจึงเข้ามาห้ามแต่กลับทำให้นางวันทองนั้นมึนอารมณ์โกรธมากยิ่งขึ้นที่ขุนแผนออกมาปกป้องหญิงอื่นต่อหน้านาง

1.14	เมื่อย่ำร้องให้ไปด้วยกัน	พี่หมายมั่นมารับเจ้ากลับไป
	ว่าพลางทางเรียกช้างจำลอง	อุ้มวันทองขึ้นช้างหาเช้าไม่
	วันทองคำทอไม่พอใจ	ผลัดใส่ทิ้งผมถ่มน้ำลาย
	ขุนช้างใส่ช้างพลางปลอบน้อง	เมื่อย่ำร้องให้รำระส่ำระสาย
	พี่รักเจ้าเท่าเทพประดาตาย	มันหมายไม่เว้นสักเวลา
	วันทองแค้นใจให้สะอื้น	กูจะคืนดีด้วยอย่าพักว่า
	ฆ่าฟันหันคอเสียเถิดรา	แม่นมึงขึ้นพาเอากูไป
	ถึงบ้านเมื่อไรตายเมื่อนั้น	จะอยู่ถึงสามวันอย่าสงสัย
	กูไม่ขออยู่กินสิ้นอาลัย	ส่งเสียงร้องให้ไปเรียทาง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 395)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง เนื่องจากนางวันทองนั้นไม่พอใจขุนช้างที่มาลักตัวนางจากขุนแผนขณะที่ตนเองนั้นกำลังอุ้มท้อง แม้ว่าจะพยายามทัดทานขุนช้างก็ไม่ใช่ผลนางวันทองจึงยอมให้ขุนช้างกระทำ จากการกระทำของขุนช้างทำให้นางวันทองนั้นแค้นใจและพริบกับตนเองว่าจะขอยอมตายและไม่ยอมตกเป็นเมียขุนช้าง

1.15	พระไวยจัดใจว่าเพราะแม่	ทำอย่างนี้มีแต่จะขายหน้า
	นี้หากจิตคิดถึงซึ่งมารดา	หาไม่ไม่ว่าระนากับฝีมือ ๆ
	พระกาญจน์บุรีชี้หน้าว่าวันทอง	อ่อนน้อมเจ้าเป็นวานรินทร์ฤ
	ช่างไม่อายไม่เจ็บเท่าเล็บมือ	แค้นมาโลมให้เขาล้อเล่นกลางคน
	ผิวเจ้าดูถูกค่าลูกข้า	ช่างไม่ว่าห้ามปรามกันสักหน
	เขาทำผิวตัวเดินเป็นชกยนต์	แต่ลูกชายอายุคนนั้นทำเนา
	วันทองแค้นขัดสะบัดหน้า	เอาจะฆ่าก็ฆ่าเสียเถิดเจ้า
	หลับหูหลับตามาวาเดา	คือใครเล่าเขาโลมให้คนฤ
	คะข้าแลอิวานรินทร์โชน	เป็นคนโชนเคยเล่นไม่เห็นฤ
	พูดเหมือนลูกเล็กเล็กเด็กอมมือ	นี่คนดีเลียวยังคือเป็นคนเมา
	ซึ่งว่าซังลูกนักรักสามิ	ข้าเห็นดีด้วยเจ้าช้างเมื่อไรเล่า
	มิควรหมิ่นเขาก็หมิ่นเพราะกินเมา	เขาต่อยเขาก็พอสวมกับหน้าคน

...

ครานี้พระไวยครั้นได้ฟัง	ล้าเลิกถึงความหลังแค้นตัวสั้น
ขมาแม่แร่ขึ้นบนหอพลัน	ดิ้นบอกกล่าวท่านทั้งปวงไว้
อ้ายใจยักยักคอคคนทั้งเป็น	เพราะบุญมีหนี้เร้นจึงรอดได้
เห็นบั้งจังก้าเรียกข้าไท	เอาหาอย่าไว้ชีวิตมัน
พวกทนายหนุ่มหนุ่มเข้ารุมถอง	เอาจนร้องไม่ออกสอกลุ้มสั้น
ถีบตกลงดินคืบยันยัน	พวกขุนนางกางกั้นเกาะเกาะไป
วันทองโผนโจนจากหอนั่งมา	วิ่งผวากอดสัวทอดตัวให้
นั่งแน่นแลเห็นไม่หายใจ	นางร้องไห้โฮโฮไอ้พ่อคุณ
ทั้งนี้รักเมียจึงมาช่วย	จนมาช่วยบรรลืออยู่ได้คุณ
เขาทุบคังทุบปลาไม่การุญ	พ่อสิ้นบุญเสียแล้วกระมังนา

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 625-626)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับพลายงามและพระกาญจนบุรีขึ้น เมื่อนางวันทองและขุนช้างไปร่วมพิธีแต่งงานของพลายงาม และขุนช้างดื่มจนเมาไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ทำให้พลายงามและพระกาญจนบุรีโกรธและต่อว่านางวันทองที่ไม่ดูแลสามีให้ดีปล่อยให้ขุนช้างนั้นแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้น ทำให้นางวันทองนั้นโมโหและตอบโต้กลับ เมื่อพลายงามเห็นถึงพฤติกรรมของนางวันทองที่ปกป้องขุนช้างและหนีไปหลบตัวในห้อง ทำให้พลายงามโกรธและโมโหยิ่งขึ้นถึงขั้นทุบตีขุนช้างจนสลบ เมื่อนางวันทองกลับออกมาจากห้องจึงตกใจเมื่อเห็นสภาพของขุนช้าง ที่ถูกพลายงามทุบตีซึ่งตนเองไม่สามารถปกป้องขุนช้างและไม่สามารถห้ามปรามพลายงามไว้ได้

1.16 ครานี้จึงโฉมเจ้าวันทอง	เศร้าหมองด้วยลูกเป็นหนักหนา
พ่อพลายงามทราบดีของแม่อา	แม่โศกาเกือบเจียนจะบรรลือ
ใช้จะอ้อมเอิบอาบด้วยเงินทอง	มิใช่ของตัวทำมาแต่ไหน
ทั้งผู้คนข้างมาแลข้าไท	ไม่รักใคร่เหมือนกับพ่อพลายงาม
ทุกวันนี้ใช้แม่จะผาสุก	มีแต่ทุกข์ใจเจ็บดังเหน็บหนาม
ต้องจำจนทนกรรมที่ติดตาม	จะสิ้นความคิดไปก็ใช่ที่
เมื่อพ่อเจ้าเข้าคุกแม่ต้องแก่	เขาพูดแม่ใช้จะแก้งแห่งหนี
ถึงพ่อเจ้าเล่าไม่รู้ว้าร้ายดี	เป็นหลายปีแม่มาอยู่กับขุนช้าง
เมื่อพ่อเจ้ากลับมาแต่เชียงใหม่	ไม่เพ็ดทูลสิ่งไรแต่สักอย่าง

เมื่อคราวตัวแม่เป็นคนกลาง	ท่านก็วางบทคืนให้บิดา
เจ้าเป็นถึงหัวหมื่นมหาดเล็ก	มิใช่เด็กดอกจงฟังคำแม่ว่า
จงเร่งกลับไปคิดกับบิดา	ฟ้องหากราบทูลพระทรงธรรม
พระองค์คงจะโปรดประทานให้	จะปรากฏยศไกรเจดจัน
อันจะมัลลภพไม่ว่ากัน	เช่นนั้นใจแม่มีเต็มใจ ฯ

...

ครานั้นวันทองส่องโศภา	เห็นลูกยากัดฟันมันไล่
ถือดาบฟ้าฟื้นยื่นแกว่งไกว	ตบใจกลัวว่าจะฆ่าฟัน
จึงพลอบว่าพลายงามพอทรมารรัก	อย่าอีกฮักว่ารุ่นทำหุ่นหัน
จงครวญใครให้เห็นข้อสำคัญ	แม่นี้พริ้งกลัวแต่จะเกิดความ
ด้วยเป็นข้าล็กไปไท้ล็กมา	เห็นเบื้องหน้าจะอิงแม่จึงห้าม
ถ้าเห็นเจ้าเป็นสุขไม่ลูกลาม	ก็ตามเถิดมารดาจะคลาไคล
ว่าพลายนางลูกออกจากห้อง	เสร้านมอโศกาน้ำตาไหล
พระหมื่นไวยก็พามารดาไป	พอรุ่งแจ้งแสงใสก็ถึงเรือน ฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 655-656)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งขึ้นกับพลายงาม เมื่อพลายงามนั้นจะลักพาตัวนางวันทองจากเรือนของขุนช้าง ซึ่งนางวันทองได้บอกความในใจต่อพลายงามเกี่ยวกับการอยู่กินกับขุนช้างซึ่งนางนั้นไม่เต็มใจแต่ที่ต้องทนอยู่กับขุนช้าง เนื่องด้วยขณะนั้นนางวันทองท้องแก่และขุนแผนถูกเรียกตัวไปรบ ทำให้นางวันทองนั้นไม่มีที่พึ่งพิงรวมถึงได้กล่าวเตือนพลายงามว่าสิ่งที่กำลังกระทำอยู่นี้อาจทำให้ลูกอาญาได้

2. พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทองที่บ่งบอกมาคือ ความขัดแย้งในตัวเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 ครานั้นจึงโหมเจ้าเณรแก้ว	เย็นแล้วจะไปเทศน์ก็พลัดผ้า
ห่มครองครองแนบกับกายา	แล้วไปวันทาท่านขรัวมี
ลูกออกจากห้องของสมภาร	อธิษฐานแล้วก็เสกขี้ผึ้งสี
ให้เณรอันเดินนำแบกคัมภีร์	มาจากกุฎีถึงศาลา
นั่งตำมากกว่าสงฆ์ตำรวมกาย	ชม่ายเห็นเจ้าพิมพูนุ่มหน้า

พินน้อยพอมือไปปะตา	อายหน้าก้มนั่งอยู่ในที่
เนรพลายจึงร้ายละลวยซ้ำ	ประจำจิตรประสมเนตรวิเศษศรี
กำลังมนตร์คลุณให้ยินดี	ไม่ว่าดั่งจะแลต่อไปต่อตา
พอสบพักตร์เนรพยักให้ทันใด	ด้วยน้ำใจผูกพันกระสันหา
เชยกระหัยมานี้เกิดสีกา	ท่านสมการไม่มาอาพาธไป
จึงให้ข้าเจ้ามาเทศนา	ท่านเจ้ากัณท์จะว่าเป็นไฉน
นางพมียิ้มตอบไปทันใด	ไหนไหนก็เหมือนกันไม่ฉันทา
ไม่เลือกเนรเลือกขรว่าชั่วดี	ตามแต่บาปพระคาถา
พุดพลงยิ้มเหลือบไปปะตา	ก็เลือกพานหมากมาให้สายทอง

(พุทธเลखนล้านภักดิ์, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 47)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพมียุติลาโดยเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือ เกิดความรู้สึกอายนะแก่เนรและต้องการรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนเอง เมื่อเนรแก้ว มาสบตากับนางพมียุติลา โดย ซึ่งภายในใจของนางพมียุติลานั้นแอบชอบเนรแก้วอยู่บ้างแล้ว แต่ต้องสงวนท่าทีดังกล่าวไว้ภายใน

2.2 นางพมียุติลาโดยครั้งได้ฟัง	ก็เปลื้องปลั่งตั้งจิตรพิสมัย
ด้วยสมเนตรเนรแก้วผู้แว่วไว	ดังเหล็กเพชรกริ่งในสกลกาย
ถึงสายทองจะมีปองเป็นเชิงชัก	ก็คิดรอกอยู่ไม่ร้างจะห่างหาย
วันยังค่ำคร่ำครวญถึงเนรพลาย	พอสายทองมาพุดก็พึงใจ
แต่มารยาหากพาให้บิดเบือน	จึงเฝ้าหาให้เห็นกระแสน้ำ
ทำปิ้งจึงข่มไว้ภายใน	เป็นครูใหญ่จึงเฝ้ามาพาที

(พุทธเลखนล้านภักดิ์, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 60)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพมียุติลาโดยเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือ ต้องการรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนเอง แต่เมื่อนางสายทองทำให้นางพมียุติลานั้นเริ่มมี อารมณ์หวั่นไหวถึงแม้ว่าตนเองแอบชอบเนรแก้ว แต่ก็พยายามกลบเกลื่อนและไม่แสดงอาการ ออกมาให้ผู้อื่นเห็น

2.3. ครานันนางพิมพิลาไลย	คือนให้พลิกเพลงตะเคงข้าง
ปั่นป่วนชวนหยิกสายทองพลาง	เพราะพีนางแนะนำให้ทำนอง
พอเห็นหน้าพูดจากันสองคำ	กระโจนกอดคอปล้ำเล่นคล่องคล่อง
จะแกล้งให้น้องอายุพี่สายทอง	จะใคร่ร้องขึ้นให้ไร่ทลาย
น้อยใจหนักหนาน้ำตาตก	เป็นสองยกพลิกคว่ำให้จำหงาย
ฝ่าผ่นฉวยจุตให้หลุดกาย	ถ้าตัวตายเสียก็ดีกว่าเป็นคน
เนื้อแท้เขาจะปล้ำทำเล่น	ข้าแค้นใจไม่เห็นจะเป็นผล
วันนี้จะเอามีดเข้ากรีดตน	ให้วายชนม์เสียให้สิ้นที่อายใจ
คิดนึกหนึ่งว่าพี่ได้เลี้ยงมา	ฟ้าผ่าเถอะหาไม่แล้วที่ไหน
จะบอกแม่ให้แซ่แข็งไป	ก็จะได้อู่น้ำพี่สายทอง
เดชะบุญพาวุ่นก็เค็ดมา	ถ้าปะชำเลยหนึ่งจะถึงสอง
พูดจามีแต่ว่าไม่ปรองดอง	เสียแรงพี่เลี้ยงน้องมาใจจาง
หมายจะแหะแตรระพันด้วยดาบกรด	อภัยตายด้วยดาบทองหลาง
ยังสั่งชำทำเพื่อเป็นเชือยาง	ว่ากลางคืนวันนี้จะกลับมา
ว่าพลางทางปิดประตูผาง	หน้าต่างลึ่มขิดให้แน่นหนา
มีดถือไว้กับมือไม่เคลื่อนคลา	น้องแค้นดังเลือดตาจะหยดย้อย
วันนี้ถ้ามาแล้วอย่าแคลง	แม่นมีแทงแล้วจึงว่าอืพิมถ่อย
ไปจากห้องน้องเกิดอย่าพูดพลอย	วันนี้คอยยังรุ่งไม่หลับนอนฯ
สายทองปลอบน้องอย่าแค้นซึ่ง	รำพึงดูให้แนในใจก่อน
อันความเสน่ห์หาอาวรณ์	ยอมแรงร้อนรังเริงรุมกลุ่มในใจ
เจ้าพลายแก้วก็ยังหนุ่มกำคัดนัก	จะรั้งรักรอรที่ไหนได้
ซึมซาบอาบเอิบกำเรบใจ	ด้วยยังไม่เคยพบกระสัตรี

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 72-73)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นนางพิมพิลาไลย เกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือความรักที่มีต่อเนรแก้วและโกรธเคืองนางสายทอง เมื่อนางสายทองนั้นนัดแนะกับเนรแก้วให้พานางพิมพิลาไลยมาพบ ทำให้นางพิมพิลาไลยต้องถูก เนรแก้วล่วงเกินด้วยความอายนางจึงพยายามบดป้องซึ่งทั้ง ๆ ที่นางพิมพิลาไลยนั้นสามารถตะโกน ให้คนรับใช้ที่อยู่รอบรอบได้ยินและสามารถยับยั้งเนรแก้วได้แต่นางก็ไม่ได้เลือกปฏิบัติ ด้วยความรักของนางพิมพิลาไลยที่มีต่อเนรแก้วทำให้ไม่สามารถยับยั้งแรงปรารถนาของเนรแก้วได้

2.4	ครานั้นจึงโหมนางวันทอง	เศร้าหมองโศกสร้อยละห้อยหา
	เข้าเย็นไม่เป็นสุขทุกเวลา	รู้ว่าแม่ผัวมาที่จิตใจ
	ผุดลุกจากห้องย่องออกมา	นั่งไหวน้ำตาหลงเหลือ
	เดชะบุญคุณแม่มาถึงไฉ	เจียนจะไม่เห็นใจของวันทอง
	ขุนช้างมันมาว่าน่วย	แทบจะผูกคอตายอยู่ในห้อง
	สอพลอขอแม่แม่ปรองดอง	ยกย่องยอมให้เป็นเมียมัน
	ขริ้วดาวัดป่าเลไลยก์	ว่าชนะศัตรูเป็นแม่นมั่น
	หม่อมพลายไม่ตายวายชีวัน	ข้างแม่ศรีประจันไม่เชื่อฟัง
	ขุนช้างนัดงานแรมสามค่ำ	ลูกคราวญคร่ำไม่มีที่จะหวัง
	จะหลบหนีไปแต่ลำพัง	สุดกำลังด้วยไม่รู้ที่จะไป
	เดชะบุญคุณแม่พอมมาถึง	เหมือนหนึ่งขลุ่ยถูกขึ้นมาได้
	โปรดหัวแกจันให้พ้นภัย	ลูกจะไปอยู่บ้านกาญจนบุรีฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 199-200)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือ เกิดอารมณ์เศร้า เนื่องจากทราบว่านางศรีประจันจะยกตนให้กับขุนช้าง ทำให้นางวันทองนั้น เกิดความรู้สึกเสียใจต่อการที่พี่พี่และผู้ที่คอยให้คำปรึกษา เมื่อนางวันทองได้พบกับ นางทองประศรีจึงได้ระบายความรู้สึกภายในที่มีให้นางได้รับฟัง

2.5	ครานั้นวันทองฟังรับสั่ง	ให้ละล้าละลังเป็นหนักหนา
	ครั้งจะทูลกลับพระราชอาญา	ขุนช้างแลดูตาก็กลัว
	พระหมื่นไวยใช้ไปให้แม่ว่า	บื้อปากตรงบิดาเป็นหลายหน
	วันทองหมองจิตคิดเวียนวน	เป็นจวนใจนิ่งอยู่ไม่ทูลไปฯ
	ครานั้นพระองค์ทรงธรณินทร์	หาได้ย่นวันทองทูลขึ้นไม่
	พระตรัสความถามซักไปทันใด	ถามมิได้รักใครให้ว่ามา
	จะรักซึ้งซึ้งผัวมึงกลัวอาย	จะอยู่ด้วยลูกชายก็ไม่ว่า
	ตามใจจะให้ได้งาจา	แต่นี้เบื้องหน้าขาดเด็ดไปฯ
	นางวันทองรับพระราชโองการ	ให้บันดาลบังจิตรหาคิดไม่
	อกุศลผลมัวให้ชั่วใจ	ด้วยสิ้นในอายุที่เกิดมา
	คิดคะเนถึงตะลันนอก	ดังตัวตกพระสุเมรุภูผา

ให้อุทธัจจอันตันอุรา	เกรงผิพาทหน้าที่สุดคิด
จะว่ารักขุนช้างกะไรได้	ที่จริงใจมิได้รักแต่สักหนิด
รักพ่อลูกห่วงคงดวงชีวิต	แม้ทูลผิพจะพิโรธไม่โปรดปราน
อย่าเลยจะทูลเป็นกลางไว้	ตามพระทัยทำจะแยกให้แตกฉาน
คิดแล้วเท่านั้นมิทันนาน	นางก็มกรานแล้วก็ทูลไปจับปล้น
ความรักขุนแผนก็แสนรัก	ด้วยร่วมยากมานักไม่เคยฉันท
ผู้ลำบากบุกป่ามาด้วยกัน	สารพันอดออมถนอมใจ
ขุนช้างแต่อยู่ด้วยกันมา	คำหนักหาได้ว่าให้เคืองไม่
เงินทองกองไว้มิให้ใคร	ข้าไทใช้สอยเหมือนของตัว
จมีนไวยเล่าก็เลือดที่นอก	ก็หิวยับรักเท่ากันกับผิว
ทูลพลางตัวนางระเริ่มร้าว	ความกลัวพระอาญาเป็นพันไปๆ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 667-668)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อนางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งภายในตนเองก็เกิดความกลัว เนื่องจากนางวันทองนั้นเกิดความรักในตัวขุนแผน แต่ในขณะเดียวกันก็เกิดความอาลัยต่อความดีของขุนช้างที่กระทำต่อนาง แต่ด้วยความกลัวว่าถ้านางเลือกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดออกไป จะทำให้สมเด็จพระพันวษาโกรธ จึงไม่สามารถให้คำตอบต่อสมเด็จพระพันวษาได้ว่าจะเลือกอยู่กับใคร เป็นเหตุให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต

3. พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทองที่พบน้อยที่สุดคือ ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 ครั้นเวลาศึกกำลังสงบเงียบ	ใบไม้แห่งเกรงเกรียงประรุ่มร้อน
พระพายโชยเสาวรสจายจร	พระจันทร์แจ่มแจ้งกระจ่างดวง
คูเหว่าเร้าเสียงสำเนียงก้อง	ระฆังฆ้องขานแข่งในวังหลวง
วันทองนั่งนอนสนิททรวง	จิตรวงระงับสู่ภวังค์
ฝันว่าพลัดไปในไพรเถื่อน	เลื่อนเปื้อนไม่รู้ที่จะกลับหลัง
ลดเลี้ยวเที่ยงหลงในดงร้าง	ยังมีพยัคฆ์ร้ายมารวิ
ทั้งสองมองหมอบอยู่ริมทาง	พอนางตื่นปามาถึงที่

โคดตะกรับคาดคั่นในทันที	แล้วถอดคร่ำพรีไปไนไฟร
สิ้นสิ้นครั้นตื่นตกประหม่า	หวีดผวากอดผัวสะอื่นให้
เล่าความบอกผัวด้วยกลัวภัย	ประหลาดใจน้องสิ้นพรั้นอุรา
ได้เตียงเสียงหนูก็กุกกัก	แมลงมมทุมมอกที่ริมฝา
ยิ่งหวาดหวั่นพรั้นตัวกลัวมรณา	ดังวิญญาณนางจะพรากไปจากกายฯ
ครานั้นขุนแผนแสนสนิท	ฟังความตามนิมิตก็ใจหาย
ครั้งนี้จะมีอันตราย	ฝันร้ายสาหัสตัดตำรา
พิเคราะห์ดูทั้งยามอัฐกาล	ก็บันดาลฤกษ์แรงเป็นหนักหนา
มิรู้ที่จะแถลงแจ้งกิจจา	กอดเมียเม็นหน้าน้ำตากระเด็น
จึงเกล้งเพทุบายทำนวยไป	ฝันอย่างนี้มีไซ้จะเกิดเชิญ
เพราะวิตกหมกไหม้จึงได้เป็น	เนื้อเย็นอยู่กับผัวอย่ากลัวทุกข์
พรงนี้ที่จะแก้เสนียดฝัน	แล้วทำมิ่งสิ่งขวัญให้เป็นสุข
มิให้เกิดราศีกลิยุคล	อย่าเป็นทุกข์เลยเจ้าจงเบาใจฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 663-664)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งขึ้นกับโชคชะตาของตนเอง ที่บ่งบอกถึงเรื่องร้ายที่กำลังจะเกิดขึ้นกับนาง เมื่อนางวันทองฝันและผวาตื่นขึ้นมาด้วยความกลัว และด้วยดวงสังหรณ์แห่งความกลัวนั้นได้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกภายในรวมถึงการคิดและตัดสินใจของนางวันทอง ทำให้นางนั้นไม่สามารถตอบคำถามสมเด็จพระพันวษาได้ว่าจะเลือกอยู่กับใคร เป็นเหตุให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต

ตอนที่ 2 กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง

1. กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองที่พบมากที่สุดคือ การหลีกเลี่ยง (Avoiding) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 ขุนช้างเห็นนางถวายผ้า	ชะตาเขาเป็นหญิงยังทำได้
จะมานั่งนั่งดูอดสูใจ	เรามีให้น้อยหน้าินทากัน
จึงว่าสาธุโมทนา	ความศรัทธาเลื่อมใสกะไรนั้น
ถึงตัวเรามีได้เป็นเจ้ากัณฑ์	ก็ศรัทธามากครั้งในอารมณ์
ว่าแล้วเหลียวหน้ามาดูพิม	ยืมเปลื้องผ้ากรองที่ครองหม่ม

จิบจิบพับถือนมือประนม	ยกเหนือผมแล้วพินฐานไป
สาธุสะเดชะเมตตาคิตร	ขอให้สมอารมณ์คิดพิสมัย
ให้ได้เร็วพลันให้ทันใจ	แต่ในคำวันนี้อย่าคลาดคลา
ว่าพลางวางเคียงผ่านางพิม	ขอให้ผ้าสัทับทิมอย่าแคล้วข้า
จงบันดาลเคลื่อนคล้อยให้ลอยมา	แต่เวลาคำวันนี้อย่านานไปฯ

นางพิมพิลาไลยครั้งได้ฟัง	แค้นคั่งอัดอื่นให้มันไ้
ทุกลมน้ำลายด้วยอายใจ	สั่งข้าไทให้หีบเอาพานมา
อิพรหมอื่นรู้ใจนาย	เดินกรายเข้าไปหีบเอาพานผ้า
ข้ามหัวขุนช้างกลางศาลา	ขุนช้างฟังดูตาดด้วยขัดใจ
สายทองร้องว่าฮ้ออิพรหม	ชายผ้าปิดผมท่านหาดูไม่
กิริยาชั่วถ้อยน้อยเมื่อไร	ไปเถิดหนอแม่พิมอย่าฟังเลย
นางพิมย่างเท้าก้าวเดินมา	ช่างขายหน้าจริง ๆ แม่เจ้าเอ๊ย
ยิ่งกว่าลูกชาวไร่มันไม่เคย	นางก็คำเปรียบเปรยมาบ้านพลันฯ

(พุทธเลศนล้านภักดิ์, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 48-49)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง โดยสั่งให้คนใช้นำพานของตนออกห่างจากพานของขุนช้างพร้อมทั้งลูกหนี้และนำตัวเองออกจากสถานที่เพื่อหลีกเลี่ยงที่จะพบปะขุนช้าง

1.2 ครานั้นนางพิมนิมน้อง	อยู่ในห้องกับนางสายทองพี่
จัดแจงข้าวปลาธารพิ	ยังไม่มีพระสงฆ์องค์ใดมา
เปิดหน้าต่างนางพิมเจ้าเลดู	เห็นเจ้าณเอยยืนอยู่ไม่เงยหน้า
ห่มดองครองแนบกับกายา	ลีลาสาวจับเนื้อคิงนวลจันทร์
เดชะพระเวทวิทยามนตร์	เพอญคลุจพิมให้ป่วนปั่น
ห่มผ้าคว่ำขันข้าวบาตรพลัน	กับสายทองพากันก้าวลงมา
เปิดประตูอาคินนาคกราย	ณเอยพลายไต่ยั้งถึงเงยหน้า
พิมน้อยชม้อยพอบะตา	ก็รู้ว่าณเอยแก้วผู้แหวไว
หลบมิดสะกิดพิ์สายทอง	ไ้ฮ้องนี้ไม่ลงไปไ้ไ้ได้
เห็นหน้าณเอยพลายฉันอายใจ	ส่งขันข้าวบาตรให้สายทองมา

สายทองอย่างย่องขยับยืม

ณเฑาะว์ประสิทธิ์วิทยา

บันดาลชานเลี้ยวสาวทพิมพ์

นางพิมพ์หลบหล้อมเข้าแอบฝ่า

เป้ามหาละลวยลมประสมนาง

ยืมยืมปืมจะแล่นลงไปล่าง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 52-53)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพ์ลาโลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง เนื่องจากโดนมนต์มหาละลวยลมประสมนางของณเฑาะว์ ทำให้นางเกิดอาการเคลิ้มคิดถึงแต่ณเฑาะว์ที่อยู่ตรงหน้า นางจึงพยายามข่มใจไม่ออกไปพบและให้นางสายทองเป็นผู้ไปบาตรแทน

1.3 นางพิมพ์ลาโลยครั้งได้ฟัง

โต้ตอบคดีที่เลี้ยงไป

ธรรมดาเกิดมาเป็นสตรี

มารดาขอมอดส่าห์ประทับประคอง

อนึ่งเราเขาก็ว่าเป็นผู้ดี

จะคว้นร้อนก่อนแม่ทำแซะเชื่อน

ถ้าสิ้นบุญคุณแม่มิได้แต่ง

จะคว้นร้อนก่อนแม่ไม่เข้ายา

ถ้ารูปชั่วตัวเป็นมะเร็งเรื้อน

ถ้ารูปดีมีเงินเขาชมปรอ

อดเปรี้ยวกินหวานตระการใจ

มีแต่แบ่งแตงนวลไว้ให้งาม

ทุกข์ใหญ่เหมือนไฟอยู่ในอก

ถ้ายามอยากอยู่เหมือนเรากินข้าวปลา

มาชมจันทร์เล่นด้วยกันสบายใจ

ถ้ารักนวลสงวนหน้าไว้ให้นวล

ยังแน่อนอยู่หาพลั้งหาพล้าไม่

น้องนี้ไม่คิดเลยพี่สายทอง

ชั่วคิดงได้คู่มาสู่สอง

หมายปองว่าจะปลุกให้เป็นเรือน

มั่งมีแม่มิให้ลูกอายเพื่อน

ความอายจะกระเทือนถึงมารดา

จะพลิกแพลงไปก็ตามแต่ว่าสนา

ไขว่จะไร้ชายที่ชอบพอ

ไม่เทียมเพื่อนเห็นจะจนซึ่งคนขอ

ไม่พักท้อเลยที่ชายจะหมายตาม

ลูกไม่ฤจะสุกไปก่อนห้าม

ร้อนใจอะไรจะถามทุกเวลา

ไหม้หมกก็ไหม้อยู่ในหน้า

ถึงกระนั้นจะว่าก็สมควร

พี่พูดอะไรเช่นนั้นให้ปั่นป่วน

อย่ามาทวงข้าไม่พูดไม่พอใจ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 57-58)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงและไม่ปฏิบัติตามคำขู่ของนางสายทอง พร้อมทั้งได้แย้งนางสายทองถึงการวางตัวให้ถูกต้องและเหมาะสมไม่ให้ชื่อเสียงของครอบครัวเสียหาย เมื่อถึงเวลาอันสมควร คู่ครองจะมาเอง

- 1.4 นางพิมพิลาไลยครั้นได้ฟัง ก็เพื่องพลั้งตั้งจิตพิสมัย
ด้วยสมเนตรเนรแก้วผู้แว่วไว ดั่งเหล็กเพชรกริ่งในสกลกาย
ถึงสายทองจะมีปองเป็นเชิงชัก ก็คิดรักอยู่ไม่ร้างจะห่างหาย
วันยังค่ำคร่ำครวญถึงเนรพลาย พอสายทองมาพูดก็ฟังใจ
แต่มารยาหากพาให้บิดเบือน จงเฝ้าหาให้เห็นกระแสไม่
ทำปิ้งชิงข่มไว้ภายใน เป็นครูใหญ่จึงเยื่อนมาพาที่
(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 60)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงและพยายามข่มใจตนเองให้ประพฤตินให้อยู่บนความถูกต้อง ไม่ให้ชื่อเสียงของครอบครัวเสียหายดังที่ตั้งใจไว้และพยายามระงับความรู้สึกภายในแม้ถูกกระตุ้นจากนางสายทองที่เลี้ยงก็ตาม

- 1.5 หาหานั้นจริงเจ้าจอมพี่ อย่าจู้จี้เลยจะยอมให้คล่องคล่อง
ไม่น่าขัดเลยจะแก่นเข้าปรองดอง ถึงไม่ผิดก็จะฟ้องให้แม่ตี
นี่สินบนมาประคนเข้าก็ซ้ง จิงมาตั้งค่อข่อยอยู่จู้
จริงฤถือว่าเจ้าเนรดี ได้คำมั่นขันตีที่ไหนดมา
จิงปลงใจปลงเนื้อเชื่อเอาหมด เจ้าอุสธฤถือว่าจริงไม่ทิ้งข้า
จิงอวยเออเร่รับมาเจรจา เบื่องหน้าแล้วจะเจ็บน้ำใจจน
จะเสียตัวก็เพราะกลัวจะเคืองข้อง ครั้นตรึกตรองดูก็เห็นไม่เป็นผล
ขึ้นเชื่อคำเนรพลายจะอายคน ยิ่งคิดก็ยิ่งวนยิ่งเวียนใจ
ถ้าเขาทิ้งเสียไม่จริงดังถ้อยคำ ฉันจะทำอะไรสายทองได้
ซ้ำซ้ำตรึกตราก่อนเป็นไร แะไค้ค่อนดิงดูจริงจ้ง
ถ้าเหมือนปากมีขันหมากมาขอสู่ จะทำขุ่นนี้กลัวจะร้อนหลัง
เกศชาติหนึ่งประมาทไม่จรัส ถ้าเพื่องพลั้งลงแล้วจะจนใจ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 61)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ด้วยการหลีกเลี่ยงและการประนีประนอม โดยใช้วิธีคิดไตร่ตรองถ้อยตนอยู่บนความไม่ประมาทและไม่ด่วนตัดสินใจอะไรง่าย ๆ พร้อมทั้งไม่ถือโทษโกรธนางสายทองที่คอยยุยงให้นางพิมพิลาไลยนั้น กระทำสิ่งที่ไม่สมควรลงไป

1.6 ขุนช้างออกจากพุ่มชิงช้า	บ่าวไพร่ตามมีทั้งน้อยใหญ่
ร่วมทางนางพิมที่จะไป	เดินเรียงเคียงไหล่ยิ้มไปล่มา
สายทองนางพิมหลีกริมทาง	ขุนช้างเดินเกินนางขึ้นมาหน้า
แก่งอ่านเพลงยาวกล่าวกระทบมา	โอ้อวดวงดอกไม้ามณฑาธาร
อ้ายโห้งโก่งคอต่อกลอนนาย	พื้เห็นเจ้าเข้าหมายว่าของหวาน
ดูกระเพื่อมตละเชื่อมซึ่งเต้าตาล	ขุนช้างเดินผ่านพ้นนางไป
นางพิมโกรธคำจู้จี้	แม่มีงอ้อหัวล้านกระบาลใส
แล้วเดินลัดมาบ้านเสียดันใด	บ่าวไพร่ก็ตามมาถึงเรือนฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 85)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ด้วยการหลีกเลี่ยงและเดินหลีกหนี ไม่ให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของขุนช้าง โดยที่นางพิมพิลาไลยนั้นเดินแยกไปคนละทางและกลับไปยังบ้านของนาง

1.7 ครานั้นนางพิมกับสายทอง	พึงอยู่ในห้องให้ป่วนปั่น
แค้นด้วยมารดาว่ากับมัน	อ้ายหัวควั่นสวนลามหยาบเต็มที
ทำเปิดหน้าต่างแล้วร้องไป	อ้ายผลไปไหนมีงมานี่
อ้ายหัวล้านอกชนคนอัปรีช	งานการยังมีไม่นำพา
ตาผลหัวล้านร้องขานนาย	อะไรรู้่นายหม่อมแม่ข้า
ออกจากทับได้หัวโสมมา	ยกขาก้าวขึ้นบนบันได ฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 87)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง ด้วยการแสดงกิริยาอาการโกรธและคำทอคนรับใช้เพื่อให้กระทบต่อขุนช้าง โดยหลีกเลี่ยงที่จะต่อว่าขุนช้างโดยตรง เพื่อแสดงให้เห็นขุนช้างทราบว่านางพิมพิลาไลยนั้นไม่เห็นด้วยกับการที่ขุนช้างมาที่บ้านของนาง

1.8 ครานั้นท่านยายศรีประจัน แค้นครั้นจัดใจเป็นหนักหนา
 ลูกขึ้นฉวยไม้ไผ่ตีมา มึงหยาบซ้ำชาติชั่วนี้เหลือใจ
 น้อยฤๅการมอยู่เบี่ยงเบี่ยง เช่นนี้ไหนดจะเลี้ยงมึงไปได้
 หวดตียั้บระยำไป เลือดไหลโสมหลังหลังน้ำตา
 นางพิมต้องตีตัวเป็นแนว จันทแล้วคราวนี้ฉันไม่ว่า
 เจ็บปวดชวยคยั้งทั้งกายา ถิ่นหน้าวิ่งเข้าในครัวไฟ
 ปิดประตูไล่กลอนด้วยความกลัว ทอดตัวลงแล้วสะอื้นไห้
 ครั้งนี้เจ็บอายนี้เหลือใจ เลือดไหลโสมหลังตลอดลาย
 ร่ำพลางนางเรียกสายทองพี่ มานี้คู่ดูไปไหนหาย
 ไม่ช่วยน้องต้องตีแทบจะตาย พี่สายทองเ็นคู่ด้วยเถิดราฯ
 (พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 98)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง โดยหนีเข้าไปหลบตัวในห้องและเสียใจที่ไม่มีผู้ใดเข้าใจความรู้สึกของนาง

1.9 ครานั้นจึงโหมนางวันทอง อยู่ในห้องได้ยินขุนช้างว่า
 เสียงเมาร้องไห้โสโผล่ออกมา เห็นหน้าขุนช้างก็จัดใจ
 ใครมาว่าชั่วผิวภูตาย แก่สั่งใส่ความร้ายภูจะค่าให้
 อ้ายภูเห่าเจ้าเล่ห์ทุกอย่างไป หม้อใบละสิบเบี้ยสู้เสียนา
 กระที่บดินผางผางกลางประตู โคตรแม่มีงูจี้คร้านค่า
 กลับเข้าในหอกลอนน้ำตา ทอดตัวโศกาในที่นอน
 โอ้อพ้อพลาญแก้วของเมียเอ๋ย เมียไม่เชื่อนมันเลยอ้ายหัวกล่อน
 มันแก่งร้องระนุญนอน ชอกซอนส่อเสียดจนไปทัพ
 แล้วกลับมาเจรจาว่าสอพลอ เอากระดุกใส่หม้อมาสับปลับ
 พุดได้เชื่อนแซอ้ายแม่ยับ กลอกกลับปลอกปลิ้นไปทุกตา

คิดมากก็เป็นน่าน้อยใจ
ถ้าพ่อไม่ไปใครจะมา

ผัวไปเท่านั้นมีคนว่า
สุดปัญญาเมียแล้วพ่อแก้วเอ๋ย

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 183)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง เมื่อนางวันทองได้กล่าวโทษขุนช้างเสร็จแล้วนั้นนางจึงหลีกเลี่ยงเข้าไปหลบในห้องนอน และคิดถึงพลายแก้วหากมีพลายแก้วอยู่ใกล้ข้างก็เบาใจที่มีคนปกป้อง

1.10	ครานั้นจึงโหมนางวันทอง	เศร้าหมองโศกสรวลละห้อยหา
	เข้าเย็นไม่เป็นสุขทุกเวลา	รู้ว่าแม่ผัวมาก็ดีใจ
	ผูกจากห้องช่องออกมา	นั่งไหวน้ำตาลงหลังไหล
	เดชบุญคุณแม่มาถึงไฉ	เจียนจะไม่เห็นใจของวันทอง
	ขุนช้างมันมาว่าวุ่นวาย	แทบจะผูกคอตายอยู่ในห้อง
	สอพลอขอแม่แม่ปรองดอง	ขย่งยอมให้เป็นเมียมัน
	ขริ้วดาวัดป่าเลไลยก์	ว่าชนะศัตรูเป็นแม่ของมัน
	หม่อมพลายไม่ตายวายชีวัน	ข้างแม่ศรีประจันไม่เชื่อฟัง
	ขุนช้างนัดงานแรมสามค่ำ	ลูกควรคร่ำคร่าไม่มีที่จะหวัง
	จะหลบหนีไปแต่ถ้าฟัง	สุดกำลังด้วยไม่รู้ที่จะไป
	เดชบุญคุณแม่พอมมาถึง	เหมือนหนึ่งชุบลูกขึ้นมาได้
	โปรดหัวแก้วจันให้พ้นภัย	ลูกจะไปอยู่บ้านกาญจนบุรีฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 199-200)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง โดยหนีไปอยู่กับนางทองประศรีที่กาญจนบุรีเนื่องจากนางวันทองนั้นต้องการที่พึ่งพิงและผู้ที่คอยให้คำปรึกษา รวมไปถึงต้องการให้ตนเองนั้นพ้นจากสถานที่ที่ต้องทนทุกข์ไม่สบายใจและไม่สามารถคิดและตัดสินใจใด ๆ ได้

1.11	ฝ่ายยายศรีประจันผู้มารดา	ให้ลูกย่นางขามขามพาลัน
	นางพิมขัดใจไม่ยอมนุ่ง	แก้ผดผุงเข้าที่หลังดังสนั่น
	อื้อว้าปากกล้าเอาผ้าพัน	ปล้ำกันอุตุตุคุดมื่อมา

นางพิมเหนียวสายชูประตู่แน่น	แกจุดเทียนตัวลั่นดินยันฝา
มือหลุดลัมไถลไปเป็นวา	แกเคียดด่าแปรดแปร้นลูกเล่นไป
ขึ้นร้องบอกมาว่าซัดัน	สวดมนต์เกิดเจ้าจะเข้าได้
เจ้าสาวเจ็บจุกครางอยู่ข้างใน	มาซัดน้ำไม่ได้แล้วเจ้าจะ
...	
ขุนช้างเอื้อมมือถือขันข้าว	จับเอาทาระพิขมิขมัน
จึงร้องมาว่าคุณแม่ศรีประจัน	เอ็นดูฉันให้แม่พิมหล่อนออกมา
ไล่บาตรด้วยกันร่วมขันเสีย	หล่อนเป็นเมียฉันแล้วคุณแม่ขา
ศรีประจันฟังคำร้องซ้ำว่า	เป็นไรหาออพิมไม่ออกไป
นางพิมเคืองข้องร้องทวาด	ข้าหาปรารถนาไปไล่ไม่
อายกับหมุ่หมาพวกข้าไท	ว่าแล้วรำไรร้องไห้

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 204-205)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ด้วยการหลีกเลี่ยงและหลบตัวอยู่ภายในห้องและไม่ยอมทำตามคำสั่งของใคร

1.12 ครานั้นวันทองได้ฟังว่า	ดั่งฟ้าผ่าหัวแตกสีกัดเสียด
น้อยฤดอยหน้ามาขวางเคียง	ขึ้นเสียดลยทรงดังหงส์บิน
ตัดความห้ามตัวเจ้าตัวโปรด	คุณโทษอย่างไรเข้าใจสิ้น
สงสัยใส่กลเป็นมลทิน	ลยลั่นเล่นตัวให้ผัวรัก
นี้เมียหม่อมฤเจ้าจอมผู้หญิงไหน	จึงตามได้กระหังตอจนคอหัก
ฤพี่น้องของหม่อมสะพร้อมพริก	ฤลักลูกลาวตกได้กลางทางฯ
เมียพี่คนนี้อยู่จอมทอง	พ่อแม่ให้ครองพามาต่าง
เป็นลูกกว้านบ้านใหญ่พี่ไม่พราง	ชื่อนางนี้ชื่อเจ้าสาวทอง
พี่พามาหมายจะให้ไหว้เจ้า	พอเกิดความขวางเข้ามาขัดข้อง
ลัมไปไม่ทันจะปรองคอง	สองเจ้าจึงเอ็นดูพี่เถิดรา
ลาวทองน้องไหว้เจ้าพิมก่อน	เจ้าพิมผ่อนโมโหอย่าโทษา
จงดออมยอมกันอย่าฉันทา	เนื้อความมีเราจะว่ากันต่อไปฯ
เถอะคะหม่อมเท่านั้นถึงงามหน้า	หาปรารถนาจะเอาไหว้ของใครไม่
ลงมาตั้งหน้ามาเมื่อไร	ซึ่งได้ชูเมียก็ไม่รู้

มาบอกผัวด้วยตัวนั้นเกิดความ
 วังมาวุ่นวายน้ำลายพรุ
 ถ้อยคำร่ำไห้คร่ำครวญ
 เป็นความเคลงแคลงว่าสารพัน
 ดีชั่วก็ผัวเป็นบรรทัด
 ช่างตำออยลายนวลกระบวนงาม
 ครานั้นลาวทองได้ฟังว่า
 แล้นใจดังไฟมาลามเลีย
 ไม่ทันรู้ว่าเจ้าจอมหม่อมเมียหลวง
 เห็นหม่อมพลายวุ่นวายจะฆ่าฟัน
 ว่าข้าข้าจะได้ไพร่สองเล่มงาม
 มิใช่ไม้ปักเลนเอนคลอนแคลน
 มิห้ามไว้ไหนเธอจะหยุดเล่า
 เห็นไฟลุกฟืนชุกเลือกตะบอย
 ที่ไม่ปรารถนาจะรับไหว
 ผัวสั่งตั้งใจจะจัดแจง
 พอล้วนวายเข้าด้วยกันไม่ทันไหว
 ไม่หยิ่งรู้ตื่นกลัวกริ้ว
 ถ้ามืดหลังรู้มั่งว่าเมียมี
 ตามประสาชาวคงอยู่พึ่งไพร
 นี่จันใจแล้วแม่มามือเปล่า
 พอรู้จักตกทายกันไว้พลาง
 จิจะถ้อยคำอืลาวดอน
 งาข้างเนื้อไม้มีงได้มา
 เจ้าลาวทองก็มีต้องลงเดินดิน
 ให้เขาชมโฉมนางอยู่กลางทัพ
 จึงจะสมสกุลคุณจอมทอง
 จะจัดแจงข้าวปลาไว้ทานาง
 ข้าขอบใจเจ้าระไวระวังผิด
 เห็นผัวอีกก็สะอึกเข้าห้ามทัน

ฤมาลวงหยาบหยามให้เคื่องหู
 ฤพึงดูเห็นชอบเป็นชอบกัน
 มั่นงามหน้าอยู่แล้วฤไรนั้น
 คมสันเหน็บแนมให้แหลมความ
 ฤขัณคนเห็นใครไปไล่ห้าม
 มิใช่ตามหม่อมแก้วมาเป็นเมียฯ
 เทบจะคลั่งเป็นบ้าประดาเสีย
 แคะเจี้ยก่อนว่าสารพัน
 ใจะจ้วงจาบเงินให้เกินทัน
 จึงห้ามก่อนผ่อนผันให้ดับแค้น
 ฤเนื้อความขวางไว้ให้นางแขวน
 เห็นผัวเบี่ยงก็จะแปร้นพิไรพลอย
 เพราะเห็นเจ้าอีกใหญ่ไม่ราดอย
 ทิ้งผืนผอยเข้าไปหนุนทั้งดุ้นแดง
 มิใช่ว่าคนชั่วอิหฺวแข็ง
 ใจะแกล้งว่าไหวจะเสียมือ
 ข้าเป็นลาวขาวไพรประสาชื่อ
 ชื่อเสียงหม่อมเมียนั้นชื่อใด
 จะจัดของดีดีลงมาให้
 ทั้งเนื้อไม้กฤษณาเลงาช้าง
 ไม่ทันเอาอะไรมาให้บ้าง
 นี่แน่นางข้าเจ้าไหวอย่าโกรธาฯ
 แ่งอนไม้น้อยร้อยภาษา
 ฤจะเกณฑ์ช่างงาออกไปรับ
 จะให้ขึ้นแคร่บินมาหยับหยับ
 ผลัดกันรับคานหามาตามทาง
 ด้วยยศศักดิ์บ้านช่องท่านกว้างขวาง
 พอวางแคร่จะได้ไ้เข้าทันคว้น
 ด้วยความคิดรวดเร็วดังกังหัน
 หาไม่วุ่นนี้วุ่นขึ้นจริงจริง

เพราะเจ้าห้ามความเจ็บสับสนหมด
 หน้าเปรี้ยวตะเคียวตลิ่งปลิง
 มิใช่ไม้ปักเลนเอนคลอนแคลน
 เสาประโคนโยนลงสักเก้ากำ
 ถ้าหาไม้ที่ไหนจะอาจมา
 จะถือเล่าข่าวกันทุกวันคืน
 ร้อยบ้านพันเมืองไม่เหลือหลอ
 อย่างว่าแต่มนุษย์ที่เดินดิน
 ...
 รู้แล้วว่าไม่รักอย่าพักว่า
 แกล้งพามาบ้านประจันเรา
 ได้แต่เพียงอีกาถืเมือง
 ถ้าได้ดีไปกว่านี้อ่านึกปอง
 ถึงพันวันทองไปก็ไม่ช้า
 อีลาวันจะสับขั้วระยา
 ว่าพลางโจนขึ้นบนสะพาน
 สิ่งไรมิให้เป็นราศี
 ทั้งน้ำมันกระจกกระแจะแบ่ง
 ให้สิ้นวายุหยาชาติของคนเท้ง
 ขาดเค็ดเสร็จกันในวันนี้
 ถึงพระอินทร์ลงมาว่าก็อย่าคอย
 ...
 ครานั้นวันทองก็ตกใจ
 ถึงที่นอนกลิ้งเกลือกลงเสือกกาย
 เสียดแรงน้องครองตัวไม่มีหมอง
 คุงใจฝังไว้ในศิลา
 แต่พระพายมิได้ขามาพัดต้อง
 สงวนตัวทำผิวไว้เท่าไร
 จะโทษผิวว่าชั่วอะไรได้
 ที่นี้และหน้าเป็นทาทรม

หายหมดเพราะเจ้าจอมหม่อมผู้หญิง
 มาชักชิงคันทไฟไปชุบน้ำ
 เจ้าเป็นดินเหนียวแน่นอยู่ยงค้ำ
 เล่นเอาหม่อมพลาญพาลงทั้งยืน
 ที่นี้อยุธยาจะเป็นคลื่น
 หญิงอื่นไม่เหมือนทั้งแผ่นดิน
 จะชมปรออยู่แต่นางคนนี้สิ้น
 ถึงพระอินทร์ก็คงจะลงมาฯ
 ...
 จะฆ่าเสียก็ฆ่าเถิดหนาเจ้า
 พอรู้เท่ากันสิ้นเจ้าล้นทอง
 ยังตั้งเรื่องประหนึ่งจะทุบทอง
 จะลงรองรับที่กลางเป็นอ่างน้ำ
 จะเป็นเชิงสับปลาทุกเช้าค่ำ
 ลิ่นบุญลื่นกรรมกันวันนี้
 จะดักน้ำล้างบ้านเอาดินสี
 น้ำท่ามืออยู่จะถูเช็ด
 จะทิ้งไว้ให้แห้งเป็นสะเก็ด
 จะขุดเวงพื้นดินให้สิ้นรอย
 ไม่มีอาลัยเท่าปลายก้อย
 ที่วันทองนั้นจะถอยมาคืนดีฯ
 ...
 วังขึ้นเรือนใหญ่มีงาช้าง
 โอ้วว่าพ่อพลายของเมียอา
 ดังแว่นทองส่องสว่างพระเวหา
 อุดสำหรั่งเรือนทั้งเรือดไร
 ตัวน้องราศีหาไม่
 พอได้พบผิวก็เกิดความ
 สาแก่ใจจาเราหายบหายม
 ผิวห้ามยังอีกไม่เห็นภัย...

ถ้าวอกใจกลืนไว้สักครึ่งปี	จะได้ติดต่อยทำให้หน้าใจ
ผิดแล้วพ่อพลายพลอยทิ้งขว้าง	จะหลีกหนีอายขุนช้างกะไรได้
หนักอกแม่จะยกให้มันไป	เมื่อไม่มีรักใคร่ในอารมณ์
แต่อายุเพียงนี้มีสองพั่ว	แสนชั่วแสนถ่อยทุกเส้นผม
มีแต่จะอับอายไม่วายตรม	ชีวิตสิ้นดินถมก็ซื้อลือ
ความเจ็บเท่าไรจะรู้หาย	ความอายเมื่อไรจะสิ้นชื่อ
ดังหมึกสักปึกไว้ที่หลังมือ	ยังจะรื้อรกรูปไปโยมิ
ตายเสียตายเกิดประเสริฐกว่า	กว่าได้เชือกกลากมาจากที่
ยกมือกราบงามลงสามที	ชาตินี้น้องพลัดพ่อพลายแล้ว
กลัวอายจะตายไปคอยท่า	ชาติหน้าขอพบพ่อพลายแก้ว
อย่าให้อายขุนช้างมาวิแว	ว่าแล้วแฟงมานลุกขึ้นมา
เกาะเสาเท้าปิ่นขึ้นถึงชื่อ	สองมือผูกคอให้แน่นหนา
พอตัวไกวไหววบถึงหลังคา	อสาythongเข้ามาที่ตักใจ
อุ้มเอววันทองร้องหวีดหวีด	แล้วฉวยมีดมาตัดเชือกเสียได้
ร้องแซ่แม่เอ๋ยมาไวไว	วันทองทำได้ผูกคอตายๆ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 214-216, 218-220)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ด้วยการหลีกเลี่ยงเข้าไปหลบตัวอยู่ในห้องและพยายามฆ่าตัวตายแต่นางสายทองเข้ามาช่วยเหลือทัน ซึ่งนางวันทองนั้นไม่พอใจในพฤติกรรมของขุนแผนที่ปกป้องหญิงอื่น ทั้งที่นางนั้นเป็นเมียของ ขุนแผนและพยายามครองตนให้พ้นจากน้ำมือของขุนช้าง แต่สุดท้ายกลับถูกขุนแผนกระทำให้นาง ต้องอับอายขายหน้าต่อหน้าหญิงอื่นที่นางไม่รู้จัก

1.13 ขุนแผนฮึดฮัดให้ซัดใจ	ร้องถามไปลูกก่อนเจ้าวันทอง
กะไรเลยเจ้าเอ๋ยรามามา	ช่างซ่อนหน้านอนได้ออยู่ในห้อง
...	
วันทองหมองใจอยู่ในห้อง	ได้ยินร้องเรียกรำคาญเป็นหนักหนา
ออกปากยากจริงจะเจรจา	แค้นจัดอหฺยาระกำใจ
กลัวจะผลุนทุนหันเข้าในห้อง	เจ้าวันทองคิดพรั่นหัวนไหว
กระดกออกมาพลันด้วยทันใด	ขัดประตูลงเข้าไว้ให้มิดชิด

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 240-241)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงที่จะพบกับขุนแผน ด้วยกลัวความผิดว่านางนั้นแท้ที่จริงแล้วเป็นเมียของขุนแผน แต่ต้องตระกำลำบากและตกเป็นเมียของขุนช้างจึงพยายามหลบไม่ยอมออกมาพบขุนแผน

1.14 พระไวยขัดใจว่าเพราะแม่	ทำอย่างนี้มีแต่จะขายหน้า
นี้หากจิตคิดถึงซึ่งมารดา	หาไม่ไม่ภาระหนักกับฝีมือฯ
พระกาญจน์บุรีชี้หน้าว่าวันทอง	อ่อนน้อมเจ้าเป็นวานรินทรฤฯ
ช่างไม่อายไม่เจ็บเท่าเล็บมือ	แค้นมาโลมให้เขาถือเล่นกลางคน
ผิวเจ้าดูถูกค่าลูกข้า	ช่างไม่ว่าห้ามปรามกันสักหน
เขาทำผิวตัวเด่นเป็นชกยนต์	แต่ลูกชายอายุคนนั้นทำเนาฯ
วันทองแค้นขัดสะบัดหน้า	เอาจะฆ่าก็ฆ่าเสียเถิดเจ้า
หลับหูหลับตามาว่าเรา	คือใครเล่าเขาโลมให้คนฤฯ
คะข้าแต่โอวันรินทรโชน	เป็นคนโลนเคยเล่นไม่เห็นฤฯ
พูดเหมือนลูกเล็กเล็กเด็กอมมือ	นี่คนดีเจียวยังคือเป็นคนเมา
ซึ่งว่าชังลูกนักรักสามี	ข้าเห็นดีด้วยเจ้าช่างเมื่อไรเล่า
มิควรหมิ่นเขาก็ก็น่าเพราะกินเมา	เขาต่อยเอาก็พอสมกับหน้าคนฯ
...	
ครานั้นพระไวยครั้นได้ฟัง	ล้าเลิกถึงความหลังแค้นตัวสิ้น
ขมาแม่แค้นขึ้นบนหอพลัน	ดิ้นบอกกล่าวท่านทั้งปวงไว้
อ้ายใจยักษ์หักคอคนทั้งเป็น	เพราะบุญมีหนี้เรือนจึงรอดได้
เห็นบึ้งจิ้งก่าเรียกข้าไท	เอาหาอย่าไว้ชีวิตมัน
พวกทนายหนุ่มหนุ่มเข้ารุมถอง	เอาจรร้องไม่ออกสอกลุ้มสัน
ถีบตกลงดินคืบยันยัน	พวกขุนนางกางกั้นเกาะกะไปฯ
วันทองโชนโชนจากหอนั่งมา	วิ่งผวากอดผิวทอดตัวให้
นั่งแน่นแลเห็นไม่หายใจ	นางร้องไห้โฮโฮไอ้พ่อคุณ
ทั้งนี้รักเมียจึงมาช่วย	จนมาม้วยบรรลัยอยู่ใต้ถุน
เขาทุบดังทุบปลาไม่การุญ	พ่อสิ้นบุญเสียแล้วกระมังนา

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 625-626)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงที่จะโต้เถียงกับพลาขามและหลบตัวอยู่ในห้องเพื่อลดแรงกดดันลง เมื่อนางวันทองกลับออกมาจากห้องเห็นสภาพของขุนช้างที่ถูกพลาขามทุบตี ทำให้นางวันทองนั้นเสียใจที่ตนเองนั้นเป็นต้นเหตุให้ขุนช้างสามีของตนต้องมาถูกพลาขามทุบตีจนสลบ

1.15	เสียวันทองว่าอะไร	มึงตั้งใจปลดปลงให้ตรงที่
	อย่าพะวังกังขาเป็นราคะ	เพราะมึงมีผัวสองกูต้องแค้น
	ถ้ารักใหม่ก็ไปอยู่กับอ้ายช้าง	ถ้ารักเก่าเข้าข้างอ้ายขุนแผน
	อย่าเวียนวนไปให้คนมันหมั่นแกลน	ถ้าแม่นมึงรักไหนให้ว่ามาฯ
	ครานั้นวันทองฟังรับสั่ง	ให้ละล้าละลังเป็นหนักหนา
	ครั้นจะทูลกลับพระราชาอาญา	ขุนช้างเล็ดดูยักก็กลัวน
	พระหมื่นไวยใช้ไปให้แม่ว่า	บื้อปากตรงบิดาเป็นหลายหน
	วันทองหมองจิตคิดเวียนวน	เป็นจนใจนิ่งอยู่ไม่ทูลไปฯ
	ครานั้นพระองค์ทรงธรณินทร์	หาได้ย่นวันทองทูลขึ้นไม่
	พระตรัสความถามซักไปทันใด	ถามึงไม่รักใครให้ว่ามา
	จะรักซู้ซังผัวมึงกลัวอาย	จะอยู่ด้วยลูกชายก็ไม่ว่า
	ตามใจกูจะให้ดังวาจา	แต่นี้เบื้องหน้าขาดเด็ดไปฯ
	นางวันทองรับพระราชโองการ	ให้บันดาลบังจิตรหาคิดไม่
	อกุศลดลมัวให้เข้าใจ	ด้วยสิ้นในอายุที่เกิดมา
	คิดกะเนิงตะลึงตะลานอก	ดังตัวตกพระสุเมรุภูผา
	ให้อูท้ออึดอันตันอุรา	เกรงผิดกายหน้าก็สุดคิด
	จะว่ารักขุนช้างกะไรได้	ที่จริงใจมิได้รักแต่สักหนิด
	รักพ่อลูกห่วงดังดวงชีวิต	แม่นมึงผิดจะพิโรธไม่โปรดปราน
	อย่าเลยจะทูลเป็นกลางไว้	ตามพระทัยท้าวจะแยกให้แตกฉาน
	คิดแล้วเท่านั้นมิทันนาน	นางกัมกรานแล้วก็ทูลไปจับพลัน
	ความรักขุนแผนก็แสนรัก	ด้วยร่วมชากมานักไม่เคยฉันท
	ผู้ลำบากบุกป่ามาด้วยกัน	สารพันอดออมถนอมใจ
	ขุนช้างแต่อยู่ด้วยกันมา	คำหนักหาได้ว่าให้เคืองไม่
	เงินทองกองไว้มิให้ใคร	ข้าไทใช้สอยเหมือนของตัว

จมน้ำไว้อีกที่นอก
ทูลพลางตัวนางระเริ่มร่ำ

ก็หีบขรึกเท่ากันกับผ้า
ความกลัวพระอาญาเป็นพันไปๆ

(พุทธเลิกล้านภ้าย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 667-668)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง เนื่องจากไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าจะรักและเลือกอยู่กับใคร จึงยกให้สมเด็จพระพันวษาเป็นผู้ตัดสินใจแทนตนเอง

2. กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองที่พบรองลงมาคือ การยอมให้ (Accommodation) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1. สวมนต์ฉันเสร็จสำเร็จแล้ว	ฝ่ายข้างพลายแก้วอุตราว่า
เราเล่นเป็นพี่เมียกันเถิดรา	ขุนช้างร้องว่าข้าชอบใจ
นางพิมว่าไปอ้ายนอกคอก	รูปชั่วหัวถลอกกุหาเล่นไม่
พลายแก้วว่าเล่นเถิดเป็นไร	ให้ขุนช้างนั้นไซ้เป็นพี่พลาง
ตัวข้าจะย่องเข้าไปหา	จะไปลักเข้ามาเสียจากข้าง
ทั้งสองคนรบเร้าพี่สาวนาง	จึงหักไปไม้วางต่างเตียงนอน
นางฉลาดกวาดทรายกลายเป็นเรือน	พูนขึ้นกล่นเกลื่อนดังฟูกหมอน
นางพินอนพลางกลางดินดอน	เจ้าขุนช้างหัวกลั่นเข้านอนเคียง
พลายแก้วโดดแหวกเข้าแทรกกลาง	ชกหัวขุนช้างที่กลางเกลี้ยง
ขุนช้างทำหลับอยู่กับเตียง	ฝ่ายนางพินอนเคียงค้อยเมียงมอง

(พุทธเลิกล้านภ้าย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 9)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพินพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมร่วมเล่นพี่เมียตามคำชักชวนของพลายแก้ว โดยรับบทเป็นเมียขุนช้างถึงแม้ว่านางจะไม่สนิทใจที่จะเล่นบทดังกล่าวแต่เนืองด้วยคำชักชวนของพลายแก้ว ซึ่งพลายแก้วร่วมเล่นด้วยและรับปากนางพินพิลาไลยว่าจะเล่นเป็นบทผู้ชิงนางมาจากขุนช้าง ทำให้นางพินพิลาไลยคลายกังวลใจและยอมให้ความร่วมมือในการเล่นบทพี่เมียเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่านางพินพิลาไลยนั้นจะรังเกียจในความอัปยศของขุนช้างแต่ก็เก็บความรู้สึกนั้นไว้ในใจและไม่กล้าขัดใจเพื่อให้พลายแก้วและขุนช้างเกิดความพึงพอใจ

2.2	ให้เณรอันเดินนำแบกคัมภีร์	มาจากกุฎีถึงศาลา
	นั่งต่ำมากกว่าสงฆ์สำรวมกาย	ชม้ายเห็นเจ้าพิมผู้โน้มหน้า
	พิมน้อยพอชม้อยไปปะตา	อายหน้าก้มนั่งอยู่ในที่
	เณรพลายจึงร้ายละลวยซ้ำ	ประจำจิตรประสมเนตรวิเศษศรี
	กำลังมนตร์คลพิมให้อินดี	ไม่ขาดที่จะเลื้อยไปต่อตา
	พอสบพักตร์เณรพักษ์ให้ทันใด	ด้วยน้ำใจผูกพันกระสันหา
	เชิญกระหยับมานี้เกิดสีกา	ท่านสมภารไม่มาอาพาธไป
	จึงให้ข้าเจ้ามาเทศนา	ท่านเจ้ากัณฑ์จะว่าเป็นไฉน
	นางพิมยิ้มตอบไปทันใด	ไหนไหนก็เหมือนกันไม่จันทา
	ไม่เลือกเณรเลือกขรว่าชั่วดี	ตามแต่บาปพระคาถา

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 47)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาโดยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เนื่องจากนางพิมพิลาโดยนั้น โศณมนต์ของเณรแก้วผนวกกับนางพิมพิลาโดยนั้นก็มี ความรักความชอบในตัวเณรแก้วอยู่แล้วทำให้นางไม่สามารถข่มใจที่จะชม้อยสายตาให้กับเณรแก้ว ได้ แม้ว่าในขณะนั้นผู้ที่รับผิดชอบกัณฑ์เทศน์คือท่านขรแต่ด้วยอาการป่วยจึงมอบหมายให้เณร แก้วเป็นผู้รับกัณฑ์เทศน์ซึ่งนางพิมพิลาโดยก็เห็นดีเห็นชอบไม่มีข้อขัดใจใด ๆ

2.3	ครานั้นนางพิมโน้มน่อง	อยู่ในห้องกับนางสายทองพี่
	จัดแจงข้าวปลาอาหารพิ	ยังไม่มีพระสงฆ์องค์ใดมา
	เปิดหน้าต่างนางพิมเจ้าเลดู	เห็นเจ้าเณรยืนอยู่ไม่เงยหน้า
	ห่มครองครองแนบกับกายา	สีกาสาวจับเนื้อคังนวลจันทร์
	เดชะพระเวทวิทยามนตร์	เผอิญคลใจพิมให้ป่วนปั่น
	ห่มผ้าคว่ำขันข้าวบาตรพลัน	กับสายทองพากันก้าวลงมา
	เปิดประตูอาคเนดินนาคกราย	เณรพลายไต่ยั้งก็เงยหน้า
	พิมน้อยชม้อยพอปะตา	ก็รู้ว่าเณรแก้วผู้แว่วไว
	หลบมิดสะกดพิ์สายทอง	ไสน้องนี้ไม่ลงไปไล่ได้
	เห็นหน้าเณรพลายจันอายใจ	ส่งขันข้าวบาตรให้สายทองมา
	สายทองอย่างย่องขยับยิ้ม	นางพิมหลบเหลื่อมเข้าแอบฝ่า

ณเฑาะว์ประสิทธิ์วิทยา
บันดาลชานเลี้ยวสวาดิพิม

เป่ามหาละลวยลมประสมนาง
ยืนยืมปืมจะเล่นลงไปล่าง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 52)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เนื่องจากโดนมนต์มหาละลวยลมประสมนางของณเฑาะว์ ทำให้นางเกิดอาการเคลิ้มคิดถึงแต่ณเฑาะว์ที่อยู่ตรงหน้า นางจึงพยายามข่มใจไม่ออกไปพบและให้สายทองเป็นผู้ไต่บาตรแทน

2.4	ครานั้นนางพิมพิลาไลย	ถอนใจสะอึกสะอื้นอ่อน
	ระทวยทอดคอดแก้อย่างอวรณ์	พอมานอนให้พืมนั้นตรอมใจ
	ก็สาสมที่อารมณ์เราโศกซั่ว	รักแล้วหารักสบายไม่
	เข้าคำจะรำโศกเสมอไป	สักเมื่อไรจะหายวายรำคาญ
	รักพืมนั้นรักพี่พลายแก้ว	รักแล้วปลุกรักมาหักหาญ
	มาหักคั่นไค่นั่งทรมาน	โอ้รักก็จะรานไปแรมไกล
	แม่ติฎฐ์พี่สายทองดำ	จะปรึกษาปรารภกับใครได้
	ถึงทรวงร้อนเหมือนนอนในกองไฟ	พ้ออยู่ไกลไหนจะแจ้งซึ่งกิจจา
	พ้ออยู่วัดขัดเคืองขึ้นข้างบ้าน	สุดที่พืมนั้นจะด้านออกไปหา
	คำแล้วพ้อแกว่งกลับมา	ให้เห็นหน้าทุกคืนพ้อชื่นใจ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 77)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เนื่องมาจากพฤติกรรมของพลายแก้วที่กระทำต่อนางพิมพิลาไลยและส่งผลกระทบต่อจิตใจของนางเป็นอย่างมาก เป็นผลให้พฤติกรรมของนางพิมพิลาไลยนั้นยอมแพ้ต่อความดีร้ายและแรงปรารถนาของพลายแก้ว ผนวกกับความรักที่มีต่อพลายแก้วจึงไม่ขัดขวางและต่อต้านแรงปรารถนาของพลายแก้วได้

2.5	ครานั้นวันทองผ่องโสภา	ฟังว่าสะอื้นใจไหวกริ่ง
	เจ็บจิตตะลึงพิ้นยาขิง	ช่างก่อนดังเสียดซ้ำให้สับสน
	รื้อเรื่องไรฝ่ายกระจายวุ่น	นี่ขุนแผนแน่นแล้วหาใครไม่

ตั้งคือถือตัวไม่กลัวใคร	มีแต่ฤทธิแล้วจะไล่พาโลทำ
นั่งอยู่ดูช่างประชันประชด	เหลืออดว่าเล่นไม่เป็นสำ
เป็นไรก็กันไปตามกรรม	จะเหยียบย่ำให้ระยำไม่อย่ากลัว
นึกพลางทางหันเข้าส้นปลุก	ลุกขึ้นเถิดเจ้าจอมหม่อมพัว
กลัวหน้าหัลบตาช่างลืมตัว	ไม่กลัวฤพระกาฬกาญจน์บุรี
ว่าพลางนางปัดพานหมากหก	น้ำตาตกลูกไปเสียจากที่
ยืนบังฉากแค้นแสนทวี	ชะดิแล้วเจ้าข้าขอบใจ
ความสัตย์สารพัดจะสัจจ	ที่แท้ถึงดอกหาใช่ตัดไม
น้ำลายคายจากจากปากไป	กลับกลักกลืนได้เจ้าคิจริงฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 298)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เมื่อนางวันทองเห็นขุนแผนนำตำรวจวังมาที่บ้านของขุนช้าง ทำให้นางวันทองนั้นตกใจกลัวว่าขุนแผนจะนำตำรวจมาจับ นางวันทองจึงพูดกับตนเองว่าสิ่งใดจะเกิดก็ปล่อยให้เกิดขึ้นไปตามเวรตามกรรมและพยายามกลบเกลื่อนความกลัวด้วยการปลุกขุนช้างให้มาปกป้องแต่ขุนช้างโดนมนต์หลับสนิทไม่ยอมตื่น

2.6 เมื่อย่าร้องให้ไปด้วยกัน	พี่หมายมันมารับเจ้ากลับไป
ว่าพลางทางเรียกช้างจำลอง	อู่มวันทองขึ้นช้างหาเข้าไม่
วันทองคำทอไม่พอใจ	ผลัดไสทั้งผมถ่มน้ำลาย
ขุนช้างไสช้างพลางปลอบน้อม	เมื่อย่าร้องให้รำระส่ำระสาย
พี่รักเจ้าเท่าเทพประดาตาย	มันหมายไม่เว้นสักเวลา
วันทองแค้นใจให้สะอื้น	กูจะคืนดีด้วยอย่าพักว่า
ฆ่าฟันหันคอเสียเถิดรา	แม่นมิ่งขึ้นพาเอากูไป
ถึงบ้านเมื่อไรตายเมื่อนั้น	จะอยู่ถึงสามวันอย่าสงสัย
กูไม่ขออยู่กินสิ้นอาลัย	ส่งเสียงร้องให้ไปเรียทาง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 395)

ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ โดยการที่นางวันทองนั้นยอมขึ้นช้างไปกับขุนช้าง ถึงแม้ว่านางวันทองจะไม่เต็มใจและคำทอพลักไสขุนช้าง แต่ก็ไม่สามารถขัดขวางขุนช้างได้นางวันทองจึงบอกกับขุนช้างไปว่าถึงขุนช้างจะนำตัวนางไปได้แต่ก็จะไม่ได้ครอบครองนางและนางจะฆ่าตัวตายและไม่ยอมตกเป็นเมียขุนช้าง

2.7	ครานั้นจึงโหมเจ้าวันทอง พ่อพลายงามทรามสวาคของแม่อา ไช้จะอ้อมเอิบอาบด้วยเงินทอง ทั้งผู้คนช้างม้าแลข้าไท ทุกวันนี้ไช้แม่จะผาสุก ต้องจำจนทนกรรมที่ติดตาม เมื่อพ่อเจ้าเข้าคุกแม่ท้องแก่ ถึงพ่อเจ้าเล่าไม่รู้ว้าร้ายดี เมื่อพ่อเจ้ากลับมาแต่เชิงใหม่ เมื่อคราวตัวแม่เป็นคนกลาง เจ้าเป็นถึงหัวหมื่นมหาเดเล็ก จงเร่งกลับไปคิดกับบิดา พระองค์คงจะโปรดประทานให้ อันจะมอลักพาไม่ว่ากัน ...	เสรำหมองด้วยลูกเป็นหนักหนา แม่โศกาเกือบเจียนจะบรรลัย มิใช่ของตัวทำมาแต่ไหน ไม่รักใคร่เหมือนกับพ่อพลายงาม มีแต่ทุกข์ใจเจ็บดังเหน็บหนาม จะขึ้นความคิดไปก็ไช้ที่ เขาลุดแม่ไช้จะแก้งแห่งหนี เป็นหลายปีแม่มาอยู่กับขุนช้าง ไม่เพ็ดทูลสิ่งไรแต่สักอย่าง ท่านก็วางบทคืนให้บิดา มิใช่เด็กดองจงฟังคำแม่ว่า ฟ้องหากราบทูลพระทรงธรรม์ จะปรากฏยศไกรเกิดขึ้น เช่นนั้นใจแม่มีเต็มใจฯ
	ครานั้นวันทองส่องโศกา ถือดาบฟ้าฟื้นยื่นแกว่งไกว จึงปลอบว่าพลายงามพ่อทรามรัก จงครวญใครให้เห็นข้อสำคัญ ด้วยเป็นข้าลักไปไทลักมา ถ้าเห็นเจ้าเป็นสุขไม่ลุดลาม ว่าพลางนางลูกออกจากห้อง พระหมื่นไวยก็พามารดาไป	เห็นลูกยากัดฟันมันไฉ่ ตลใจกลัวว่าจะฆ่าฟัน อย่าอีกฮักว่าวุ่นทำหุ่นหัน แม่นี้พริ้นกลัวแต่จะเกิดความ เห็นเบื่องหน้าจะอิงแม่จึงห้าม ก็ตามเดิมมารดาจะคลาไคล เสรำหมองโศกา น้ำตาไหล พอรุ่งแจ้งแสงสีกิ่งถึงเรือนฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 655-656)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เมื่อนางวันทองได้กล่าวเตือนพลายแก้วถึงพฤติกรรมที่เสี่ยงจะโดนอาญาแต่ด้วยสถานการณ์ขณะนั้นนางวันทองทราบถึงอารมณ์ของพลายแก้วที่ชิงชังขุนช้างถึงขนาดที่จะฆ่าขุนช้าง ทำให้นางวันทองยอมไปตามพลายแก้วและร่วมมือโดยดี เพื่อลดแรงกดดันของพลายแก้วลงแม้รู้ว่าเสี่ยงโดนอาญาก็ตาม

3. กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองที่พบถัดมาคือ การเอาชนะ (Competition) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1	ครานั้นนางพิมพิลาไลย	ล่อนให้พลิกแพลงตะเคองข้าง
	ปั่นป่วนชวนหยิกสายทองพลง	เพราะพีนางแนะนำให้ทำนอง
	พอเห็นหน้าพูดจากันสองคำ	กระโจนกอดคอปล้ำเล่นคล่องคล่อง
	จะเกล้งให้น้องอายุพี่สายทอง	จะใคร่ร้องขึ้นให้ไรทลาย
	น้อยใจหนักหนา น้ำตาตก	เป็นสองยกพลิกกว่าให้จำหาย
	ผ้าผ่อนฉวยชุดให้หลุดกาย	ถ้าตัวตายเสียก็ดีกว่าเป็นคน
	เนื้อแท้เขาจะปล้ำทำเล่น	ข้าแค้นใจไม่เห็นจะเป็นผล
	วันนี้จะเอามีดเข้ากรีดตน	ให้วายชนม์เสียให้สิ้นที่อาลัย

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 72)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะ โดยพยายามปกปิดความรู้สึกผิดและความอายจากการกระทำของตนเอง เนื่องจากนางพิมพิลาไลยนั้นพยายามปกป้องตนเองจากเงรแก้ว เพื่อแสดงให้เห็นว่านางนั้นมีความรักนวลสงวนตัวแต่ด้วยความรู้สึกชอบในตัวเงรแก้ว ทำให้ไม่สามารถขัดขวางและยอมให้เงรแก้วกระทำแต่นางพิมพิลาไลยกลับเกลื่อนความผิดทั้งหมดนั้นไปให้นางสายทอง

3.2	ครานั้นนางพิมกับสายทอง	พึงอยู่ในห้องให้ป่วนปั่น
	แค้นด้วยมารดาว่ากับมัน	อ้ายหัวควั่นลาวนลามหยาบเต็มที่
	ทำเปิดหน้าต่างแล้วร้องไป	อ้ายผลไปไหนมีงมานี่
	อ้ายหัวล้านอกชนคนอัปรีช	งานการยังมีไม่นำพา

ตาผลหัวล้านร้องขานนาย
ออกจากทับได้หัวโสมมา

อะไรุ่นวายหม่อมแม่ขา
ยกขาก้าวขึ้นบนบันไดฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 87)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะด้วยการแสดงกิริยาอาการโกรธและคำทอคนรับใช้เพื่อให้กระทบต่อขุนช้าง โดยหลีกเลี่ยงที่จะต่อว่าขุนช้างโดยตรง เพื่อแสดงให้ขุนช้างทราบว่านางพิมพิลาไลยนั้นไม่เห็นด้วยกับการที่ขุนช้างมาที่บ้านของนาง

3.3 ครานั้นนางพินมสนิท

แอบลับแลแลเห็นขุนช้างมา

อายนี้แลมันทำกูวันนั้น

จึงร้องตอบแม่ปล้นในทันใด

แล้วแก้งเรียกข้าค่าประจาน

ยกยศยิ่งใหญ่กะไรเลย

จงหื้อเอาเงินมาอวดอิง

จี๊เกียรจางานนี้สุดใจ

อ้ายเจ้าชู้ลอมปอมกระหม่อมบาง

จี๊ชะแป้งจันทน์น้ำมันทา

หมามันจะเกิดชิงหมาเถิด

หน้าตาเช่นนี้จะมีเมีย

เหมือนแมงปออวดอิทธิว่าฤทธิ์สุด

ก่อนเส้าฤจะเท่าเมรุไกร

ชาติชั่วตัวดังนกตะกรุม

เขาตีปองเล่นมุจลินท์ลง

แค้นจิตรขัดใจเป็นหนักหนา

แฝงฝ้างเรื่องให้เคืองใจ

จะพึงเทศน์พึงธรรมหาได้ไม่

ไม่ไปละอย่าเรียกให้ยากเลย

แน่อ้ายผลหัวล้านไปไหนเหว

ดอกเตยฤจะปลอมพะยอมไพร

แม่มึงกุหาปรารถนาไม่

น้ำขอดโองโง่โง่ไม่นำพา

ลอยชายลากหางเที่ยวเกี่ยวหมา

หย่งหน้าสองแถมเหมือนหางเป็ด

มึงไปตายเสียเถิดอ้ายห้าเบี้ย

อ้ายมะม่วงหมาเลียไม่เจียมใจ

จะแข่งครุฑข้ามอ่าวทะเลใหญ่

หิ้งห้อยไพรจะแข่งแสงสุริยง

จะเอื้อมอุ้มอิงอกวิหคหงส์

ตัวพะวงตมกลับทะนงใจฯ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 97-98)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะนางศรีประจันและขุนช้าง โดยที่นางพิมพิลาไลยนั้นพยายามกลบเกลื่อนความโกรธ โดยแสดงกิริยาอาการคำทอคนรับใช้และกล่าวประชดประชันเพื่อเสียดสีขุนช้าง แสดงให้เห็นถึงความเกลียดชังและไม่เห็นดีเห็นงามต่อพฤติกรรมของขุนช้าง เพื่อให้นางศรีประจันและขุนช้างทราบว่านางนั้นไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของทั้งสองคน

3.4	พิมพั้งบังบานอยู่ไม่ได้	ขัดใจเอามือผลัดประตู่ฝืน
	กลุ่มกัลดัดใจดังไฟรั้ง	ลงดินตึงตึงถึงเตียงนอน
	เปิดมุ้งมองเขม้นพอเห็นหน้า	กอดกันคาคิดแค้นแล้วค้อนล่อน
	สายทองลูกทะลึ่งจากที่นอน	พ้อแก้วหล่อนรังแกฉันแม่พิม
	จะจับไล่ไสสลักไม่ยกไป	ว่าเท่าไรมีแต่จะข่มกริม
	ครั้นจะอิงกลัวจะผิดถึงแม่พิม	ป้าป้ามเลือดด่าจะกระเด็น
	หวานกินขมกินเพราะรักน้อง	ความสัดยัสายทองใครจะเห็น
	ไม่รู้เลยว่าพ้อแก้วหล่อนจะเป็น	เช่นนี้คิดมานาน้อยใจ
	ว่าพลางทางทำเป็นมารยา	ก้มหน้าลงแล้วก็ร้องไห้
	พิมพั้งคั่งแค้นให้แน่นใจ	มันไล่ที่มด้าเข้าประชด
(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 111)		

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะโดยการกระตือรือร้นเพื่อประกาศตนว่านางนั้นรู้เห็นเหตุการณ์ระหว่างพลายแก้วกับนางสายทองที่แอบคุยกันอยู่ในห้องนอนของนางสายทอง ซึ่งนางพิมพิลาไลยนั้นได้กล่าววาจาประชดประชันนางสายทองถึงพฤติกรรมอันไม่สมควรและแสดงให้เห็นว่าตนนั้นมีอำนาจและเหนือกว่า

3.5	ครานั้นจึงโฉมนางวันทอง	อยู่ในห้องได้นขุนช้างว่า
	เสียงแม่ร้องไห้โศโพล่ออกมา	เห็นหน้าขุนช้างก็ขัดใจ
	ใครมาว่าชั่วผัวกูตาย	แกล้งใส่ความร้ายจะด่าให้
	อายกูเท่าเจ้าเล่ห์ทุกอย่างไป	หม้อใบละสิบเบี้ยสู้เสียว
	กระตือรือร้นผางผางกลางประตู่	โคตรแม่มีงูจี้คร้านด่า
	กลับเข้าไปในหอคลอน้ำตา	ทอดตัวโศกในที่นอน

ไอ้พ่อพลายแก้วของเมียเอ๋ย	เมียไม่เชื่อมั่นเลยอายหัวกล้อน
มันแกล้งร้องระบวยอน	ชอกซอนส่อเสียดจนไปทัพ
แล้วกลับมาเจรจาว่าสอพลอ	เอากระดุกใส่หม้อมาดับปลับ
พูดได้เชื่อนแซ่ยายแม่ขับ	กลอกกลับปลอกปลิ้นไปทุกตา
คิดมาก็เป็นน่าน้อยใจ	ผัวไปเท่านี้มีคนว่า
ถ้าพ่อไม่ไปใครจะมา	สุดปัญญาเมียแล้วพ่อแก้วเอ๋ย

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 183)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะข้าน้ำด้วยวิธีการกระตือรือร้นเพื่อแสดงความไม่พอใจที่ข้าน้ำนั้นสร้างเรื่องหลอกลวงและคำทออย่างรุนแรงต่อหน้าข้าน้ำ เมื่อนางวันทองได้กล่าวโทษข้าน้ำเสร็จแล้วนั้นนางจึงมีกลวิธีที่การจัดการความขัดแย้งถัดมาคือหลีกเลี่ยงเข้าไปหลบในห้องนอน และหวนคิดถึงพลายแก้ว หากมีพลายแก้วอยู่ใกล้ข้างก็เบาใจที่มีคนปกป้อง

4. กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองที่พบต่อมาคือ การร่วมมือ (Collaboration) ดังตัวอย่าง

4.1 สวคณต์ฉันเสร็จสำเร็จแล้ว	ฝ่ายข้างพลายแก้วอุตรว่า
เราเล่นเป็นผัวเมียกันเถิดรา	ขุนช้างร้องว่าข้าชอบใจ
นางพิมว่าไปอายนอกคอก	รูปชั่วหัวถลอกกุหาเล่นไม่
พลายแก้วว่าเล่นเถิดเป็นไร	ให้ขุนช้างนั้นไซ้ไรเป็นผัวพลง
ตัวข้าจะของเข้าไปหา	จะไปลักเข้ามาเสียจากข้าง
ทั้งสองคนรบเร้าเฝ้าชวนนาง	จึงหักใบไม้วางต่างเตียงนอน
นางฉลาดกว่าดทรากลายเป็นเรือน	พูนขึ้นกล่นเกลื่อนดังฟูกหมอน
นางพินอนพลงกลางดินดอน	เจ้าขุนช้างหัวกล้อนเข้านอนเคียง
พลายแก้วโดดแหวกเข้าแทรกกลาง	ชกหัวขุนช้างที่กลางเกลี้ยง
ขุนช้างทำหลับอยู่กับเตียง	ฝายนางพินอนเคียงค่อยเมียงมอง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 9)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ด้วยการร่วมมือ โดยรับบทเป็นเมียขุนช้างถึงแม้ว่านางจะไม่สนิทใจที่จะเล่นบทดังกล่าว แต่เนื่องด้วยคำชักชวนของพลายแก้ว ซึ่งพลายแก้วร่วมเล่นด้วยและรับปากนางพิมพิลาไลยว่าจะเล่นเป็นบทผู้ชิงนางมาจากขุนช้าง ทำให้นางพิมพิลาไลยคลายกังวลใจและยอมให้ความร่วมมือในการเล่นบทผิวเมียเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่านางพิมพิลาไลยนั้นจะรังเกียจในความสัมพันธ์ของขุนช้าง แต่ก็เก็บความรู้สึกนั้นไว้ในใจและไม่กล้าขัดใจเพื่อให้พลายแก้วและขุนช้างเกิดความพึงพอใจ

5. กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองที่พบน้อยที่สุดคือ การประนีประนอม (Compromising) ดังตัวอย่าง

5.1	หาหาขันจริงเจ้าจอมพี่	อย่ารู้ใจเลยจะยอมให้คล่องคล่อง
	ไม่น่าขัดเลยจะแค้นเข้าปรองดอง	ถึงไม่ผิดก็จะฟ้องให้แม่ตี
	นี่สินบนมาประคนเข้าก็ซัง	จึงมาตั้งค่อขู่อยู่รู้
	จริงฤาถือว่าเจ้าณศรี	ได้คำมั่นขันตีที่ไหนดมา
	จึงปลงใจปลงเนื้อเชื่อเอาหมด	เจ้ากูสบถฤาว่าจริงไม่ทั้งข้า
	จึงอวยเออเร่อร์รับมาเจรจา	เบื่องหน้าแล้วจะเจ็บน้ำใจจน
	จะเสียตัวก็เพราะกลัวจะเคืองข้อง	ครั้นตรึกตรองดูก็เห็นไม่เป็นผล
	ขึ้นเชื่อคำณเวรพลายจะอายศ	ยิ่งคิดก็ยิ่งวนยิ่งเวียนใจ
	ถ้าเขาทิ้งเสียไม่จริงดังถ้อยคำ	ฉันจะทำอะไรสายทองได้
	ข้าข้าตรึกตราก่อนเป็นไร	และไค้ค่อนดิงดูจริงจัง
	ถ้าเหมือนปากมีขันหมากมาขอสู่	จะทำชู้นองนี้กลัวจะร้อนหลัง
	เกิดชาติหนึ่งประมาทไม่จริง	ถ้าเพื่องพลั้งลงแล้วจะจนใจ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 61)

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้ง ด้วยการประนีประนอม โดยใช้วิธีคิดไตร่ตรองถือนอนอยู่บนความไม่ประมาทและไม่ด่วนตัดสินใจอะไรง่าย ๆ พร้อมทั้งไม่ถือโทษโกรธนางสายทองที่คอยยุยงให้นางพิมพิลาไลยนั้นกระทำการที่ไม่สมควรลงไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษาคือวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยคือแบบบันทึกพฤติกรรมความขัดแย้งของตัวละคร และแบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 นางวันทองมีพฤติกรรมความขัดแย้งที่พบมากที่สุดคือ ความขัดแย้งกับผู้อื่น รองลงมาคือความขัดแย้งในตัวเอง และความขัดแย้งที่พบน้อยที่สุดคือความขัดแย้งกับธรรมชาติ และสังคม

ตอนที่ 2 นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งที่พบมากที่สุดคือ การหลีกเลี่ยง รองลงมาคือการยอมให้ การเอาชนะ การร่วมมือ และการประนีประนอม ตามลำดับ

อภิปรายผล

เมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกภายใต้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยได้รับอิทธิพลจากทั้งภายในตัวเองหรือได้รับอิทธิพลจากภายนอก เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นย่อมต้องมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งเกิดควบคู่กันเสมอเพื่อจัดการความขัดแย้งนั้นให้บรรเทาเบาบางลงและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้ ผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ตอนที่ 1 นางวันทองมีพฤติกรรมความขัดแย้งที่พบมากที่สุดคือความขัดแย้งกับผู้อื่น รองลงมาคือความขัดแย้งในตัวเอง และความขัดแย้งที่พบน้อยที่สุดคือความขัดแย้งกับธรรมชาติ และสังคม จากการวิเคราะห์พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทอง อภิปรายได้ว่า พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทองเกิดจากบุคลิกภาพที่เป็นประเภทเก็บตัว มีอารมณ์หวนไหวง่าย

จึงเป็นคนที่มีความรักแรงเกลียดแรงเนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของนางศรีประจันผู้เป็นมารดา ซึ่งนางศรีประจันเลี้ยงดูและอบรมกิริยามารยาทนางวันทองมาเป็นอย่างดี ในฐานะลูกสาวคนเดียวของบ้านและเป็นครอบครัวที่มีฐานะดีในระดับหนึ่ง ทำให้นางวันทองนั้นถูกตามใจส่งผลให้พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นมักจะแสดงความเกลียดชังที่รุนแรง รวมไปถึงพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยความรักก็จะแสดงออกอย่างรุนแรงเช่นกัน ซึ่งพฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทองที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดจากความชอบขุนแผนและความชิงชังที่มีมาตั้งแต่เด็ก เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นและได้พบกับขุนช้างและขุนแผนอีกครั้ง พบเจอกับมีบุคคลอื่นที่คอยยุยงส่งเสริม ส่งผลให้ความขัดแย้งนั้นทวีความรุนแรงและเด่นชัดมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพของนางวันทองที่เป็นไปตามแนวคิดของ จุง (Jung, 1999) และแอดเลอร์ (Adler, 1999) ที่กล่าวถึงบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลจะเป็นคนเช่นใคนั้นขึ้นอยู่กับกรอบเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก รวมไปถึงต้องการความเคารพนับถือเพื่อรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตน เป็นไปตามแนวคิดลำดับขั้นของแรงจูงใจของมาสโลว์ (Maslow, 2008) ที่กล่าวถึงความต้องการความรักความเป็นเจ้าของ ต้องการให้ผู้อื่นมารักและห่วงใยผู้อื่นและความต้องการความเคารพนับถือเพื่อรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตน

นอกจากนี้พฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทอง พบว่า เป็นไปตามแนวคิดของ กุหลาบ มลลิกะมาส (2522) ที่กล่าวถึงความขัดแย้งของตัวละครเอกของเรื่องที่เกิดขึ้นกับตนเองกับตัวละครอื่น รวมไปถึงเกิดความขัดแย้งกับธรรมชาติและสังคม ซึ่งความขัดแย้งนั้นมีความรุนแรงและผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตัวละครเอกของเรื่อง โดยพฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทองที่พบมากที่สุดคือ ความขัดแย้งกับผู้อื่น เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่าเกิดขึ้นจากความรัก ความหึงหวง ความเกลียดชัง รวมไปถึงการถูกผู้อื่นยุยง ซึ่งขัดต่อจิตใจและความรู้สึกของนางวันทอง โดยเกิดความขัดแย้งกับ ขุนช้างมากที่สุด ซึ่งเกิดขึ้นจากความเกลียดชังตั้งแต่ตอนเด็ก ด้วยลักษณะท่าทางของขุนช้างไม่เป็นที่น่าพอใจ รูปลักษณ์ไม่หล่อรวมไปถึงลักษณะนิสัยที่ชอบโลมเลียมเจ้าชู้และทำตัวให้เป็นที่น่าสนใจ ความขัดแย้งกับผู้อื่นถัดมาเกิดขึ้นกับ นางสายทอง ที่ยุยงให้นางวันทองเป็นเมียของขุนแผน อีกทั้งนัดแนะกับเนรแก้วให้พานางพิมพิลาไลยไปพบที่ไร่ฝ้าย ทำให้นางถูกเนรแก้วล่วงเกิน เนื่องด้วยนางนั้นมีใจชอบเนรแก้วทำให้ไม่สามารถยับยั้งแรงปรารถนาของเนรแก้วได้ รวมไปถึงนางสายทองนั้นยังเป็นเมียอีกคนของขุนแผน ความขัดแย้งกับผู้อื่นต่อมาเกิดขึ้นกับนางศรีประจัน ที่บังคับให้แต่งงานกับขุนช้างแต่นางไม่ชอบขุนช้างจึงขัดคำสั่ง ไม่ยอมออกมาพบ ทำให้นางศรีประจันต้องอับอายและลงโทษนาง นอกจากนี้ความขัดแย้งกับผู้อื่นต่อมาก็คือ พลายงาม เนื่องมาจากนางวันทองว่ากล่าวตักเตือนตามประสาแม่สั่งสอนลูกที่มักประพฤติตนไม่เหมาะสม ความขัดแย้งกับผู้อื่นที่เป็นประเด็นสำคัญที่สุด คือ นางลาวทอง เมื่อนาง

วันทองนั้นได้พบกับขุนแผน แต่รู้สึกตกใจและโกรธอย่างรุนแรงเมื่อพบหญิงอื่นมากับขุนแผน จึงเกิดการด่าทอและทะเลาะวิวาทกันขึ้น โดยเกิดขึ้นจากความรัก ความหึงหวง ความตกใจและความผิดหวัง ซึ่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นครั้งนี้ส่งผลให้ชะตาชีวิตของนางวันทองพลิกผัน เมื่อพบว่านางลาวทองนั้นเป็นเมียอีกคนของขุนแผน

ความขัดแย้งที่ปะทุลงมาก็คือ ความขัดแย้งในตัวเอง อันเนื่องมาจาก ความรัก ความละอาย ความเศร้าโศกเสียใจ ความโกรธ ความกลัว ความผิดหวัง และรักในศักดิ์ศรี เมื่อนางวันทองนั้นมีความกลัวในพระราชอำนาจของกษัตริย์จึงไม่กล้าตอบคำถาม ทั้งนี้ นางวันทองนั้นรักขุนแผนและเห็นใจในความดีของขุนช้าง จึงทำให้ตัดสินใจไม่ได้ที่จะเลือกอยู่กับใคร ทำให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต

ความขัดแย้งของนางวันทองที่พบน้อยที่สุดคือ ความขัดแย้งต่อธรรมชาติและสังคม โดยเกิดจากโชคชะตาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ส่งผลให้ไม่สามารถคิดและตัดสินใจที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและเด็ดขาด เมื่อนางวันทองฝันร้ายและผวาตื่นขึ้นมาด้วยความกลัวและด้วยलगสังหรณ์แห่งความกลัวนั้นส่งผลกระทบต่อความรู้สึกภายในรวมไปถึงการคิดและตัดสินใจของนางวันทอง ทำให้นางนั้นไม่สามารถตอบคำถามสมเด็จพระพันวษาได้ว่า จะเลือกอยู่กับใคร เป็นเหตุให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต

ผลการวิจัยพฤติกรรมความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน เป็นไปตามแนวคิดความขัดแย้งและแนวคิดบุคลิกภาพที่กล่าวมาข้างต้น และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมปอง สิมมา (2557) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวันทองในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนกับเทสส์ใน (Tess of the D'Urbervilles) ผลการวิจัยสรุปว่า ตัวละครที่ต้องเผชิญชะตากรรมอันเลวร้ายในฐานะสามัญชน ซึ่งมีข้อบกพร่องของชีวิตที่ขัดต่อสังคมไทยและสังคมอังกฤษสมัยนั้น คือการมีความสัมพันธ์กับผู้ชายสองคนในสถานะสามีทั้งคู่ ซึ่งข้อบกพร่องนั้นเกิดจากการถูกระงับจากบุคคลแวดล้อมและเงื่อนไขสังคม รวมถึงคุณลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นผู้หญิงทรนงและยึดมั่นในศักดิ์ศรี ส่งผลให้ตัดสินใจกระทำผิดพลาดจนพาชีวิตตนเองไปสู่ชะตากรรมอันทุกข์ทรมานและถูกประหารชีวิตในที่สุด

อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ (2549) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) การเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหาของตัวละคร จำนวน 16 เรื่อง ได้แก่ ดาหลัง รามเกียรติ์ อุนรุท อิเหนา สังข์ทอง ไกรทอง คาวิ ณีพิชัย ไชยเชษฐ์ สังข์ศิลป์ชัย พระอภัยมณี โคนุดร ลักษณวงศ์ สิงห์ไกรภพ ขุนช้างขุนแผน และกาเกี ผลการวิจัยสรุปว่า ความขัดแย้งที่ปรากฏคือ ขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ขัดแย้งกับตัวเอง ขัดแย้งกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ขัดแย้งกับสังคมและธรรมชาติ การเผชิญปัญหาแบบ

มุ่งแก้ปัญหา ประเมินสถานการณ์ และปรับอารมณ์ วิธีแก้ปัญหา การใช้วาจา ใช้กำลัง การขอความช่วยเหลือ การใช้ไสยศาสตร์ การนั่งเฉย การพึ่งศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดทางสังคม ค่านิยมและความเชื่อ และความเชื่อเรื่องลี้ลับศักดิ์สิทธิ์

ตอนที่ 2 นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งที่พบมากที่สุดคือการหลีกเลี่ยง รองลงมาคือการยอมให้ การเอาชนะ การร่วมมือ และการประนีประนอม ตามลำดับ จากการวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง อภิปรายได้ว่า กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองที่แสดงออกมานั้น แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมเพื่อหลุดพ้นจากความขัดแย้ง พร้อมทั้งใช้เวลาเป็นตัวช่วยให้ความขัดแย้งนั้นคลี่คลายลง เป็นไปตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann, 1997 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชากรณ, 2540) ซึ่งกลวิธีการจัดการความขัดแย้งที่พบมากที่สุด คือ การหลีกเลี่ยงมากที่สุด โดยเกิดขึ้นจาก ความรัก ความหึงหวง ความเคารพ ความอับอาย ความเสียใจ ความกลัว ความผิดหวัง และความเกลียดชัง เป็นการแสดงพฤติกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งไม่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความสำคัญต่อความต้องการของตนเองและของผู้อื่น เมื่อนางวันทองเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจัน ซึ่งเป็นบุคคลที่นางรักและเคารพ นางจะไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้และหนีเข้าไปหลบตัวในห้อง แต่สำหรับบุคคลที่ไม่ชอบและรังเกียจพฤติกรรมของนางจะหลบและหลีกเลี่ยงและไม่ให้ความสำคัญ เมื่อนางวันทองเกิดความขัดแย้งกับ ขุนช้าง ที่พยายามเกี้ยวพาราสีให้นางเกิดความสนใจ ทำให้นางวันทองแสดงอาการโกรธตำหนิขุนช้างและเดินหนีไม่ให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของขุนช้าง เหตุการณ์สำคัญที่สุดที่เกี่ยวข้องกับความรักที่มีอิทธิพลส่งผลให้กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองนั้นไม่สามารถคิดและตัดสินใจใด ๆ ได้ เมื่อนางวันทองนั้นไม่สามารถตอบคำถามสมเด็จพระพันวษาได้ว่าจะเลือกอยู่กับใคร ด้วยความกลัวในพระราชอำนาจของสมเด็จพระพันวษา จึงขอให้พระองค์เป็นผู้ตัดสินใจ สมเด็จพระพันวษาจึงบริภาษนางวันทองว่าเป็นผู้หญิงสองใจและลงโทษประหารชีวิต

กลวิธีการจัดการความขัดแย้งรองลงมาคือ การยอมให้ โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดจากความรักและความละเอียดอ่อนในความเป็นลูกผู้หญิง เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นเอาใจบุคคลอันเป็นที่รักและเคารพ มีความเสียสละให้ผู้อื่นสามารถแสดงความคิดเห็นหรือสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ตามความพอใจ แม้จะมีความคิดขัดแย้งภายในแต่ไม่มีพฤติกรรมขัดขวางใด ๆ เมื่อนางสาวยุคทองนัดแนะกับเณรแก้วให้พานางพิมพิลาไลยไปพบที่ไร่นา ด้วยความรักที่มีต่อเณรแก้วทำให้นางไม่สามารถขัดขวางและถูกเณรแก้วล่วงเกิน นางจึงพยายามปกปิดความรู้สึกผิดและความอายจากการกระทำของตนเอง และกลบเกลื่อนความผิดทั้งหมดนั้นไปให้นางสาวยุคทอง

กลวิธีการจัดการความขัดแย้งต่อมาคือ การเอาชนะ โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดจากความรัก ความเกลียดชัง ความอาย รวมไปถึงความหึงหวง เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นตามใจตนเอง เพื่อให้ตนเองประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งรอบข้าง เมื่อนางวันทองพบพลายแก้วอยู่ภายในห้องกับนางสายทอง เป็นเหตุให้นางวันทองโกรธและกระตือรือร้นเสี่ยงดังเนื่องมาจากความหึงหวงพลายแก้ว

รวมไปถึงกลวิธีการจัดการความขัดแย้งถัดมาคือ การร่วมมือ โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดจากความรัก ความเอาใจผู้อื่นเพื่อให้ผู้อื่นนั้นเกิดความพึงพอใจ เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายลงรอยกันไปไปในแนวทางเดียวกัน เมื่อนางวันทองร่วมเล่นเป็นคู่เดียวกับขุนช้างและขุนแผน ถึงแม้ว่านางจะไม่เต็มใจเล่นบทคู่กับขุนช้างแต่เมื่อขุนแผนชวนนางจึงยอมเล่นบทคู่ด้วย และกลวิธีการจัดการความขัดแย้งสุดท้ายคือ การประนีประนอม โดยพฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดจากความรักและเคารพ การใช้สติปัญญาคิดไตร่ตรอง เป็นการแสดงพฤติกรรมภายใต้ความรู้สึกรู้เข้าใจตัวเองพร้อมทั้งมีความรู้สึกรู้เข้าใจผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นรอบข้างเกิดความพึงพอใจ เมื่อนางสายทองพยายามยุยงให้นางวันทองชอบขุนแผน ด้วยยังไม่รู้จักนิสัยใจคอของขุนแผนจึงพยายามวางตัวอย่างระมัดระวัง โดยใช้สติคิดไตร่ตรองและถือนอนอยู่บนความไม่ประมาทและไม่ด่วนตัดสินใจอะไรง่าย ๆ และไม่ถือโทษโกรธนางสายทองที่คอยยุยง

ผลการวิจัยกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทองที่กล่าวมานั้นเป็นไปตามแนวคิดและหลักการข้างต้น และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ รัตติกา กรรณิกา (2558) ได้ศึกษาวิเคราะห์ความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมซีไรต์ โดยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมซีไรต์และวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละครเอก ผลการวิจัยสรุปว่า สาเหตุของความขัดแย้งความขัดแย้งของตัวละครเอกในวรรณกรรมซีไรต์ตามทฤษฎีทางจิตวิทยาของซิกมันด์ฟรอยด์ คาร์ล จุง และอัลเฟรด แอดเลอร์ พบว่ามีอยู่ 7 แบบ คือ สาเหตุเกิดจากบุคลิกภาพ การป้องกันตัวเอง สิ่งแวดล้อม จิตสำนึกการทดแทน การเก็บกดและจิตใต้สำนึก สาเหตุที่เกิดความขัดแย้งได้แก่ อิด อีโก้และซูเปอร์อีโก้ที่ไม่สมดุลกัน ส่วนแนวทางการจัดการความขัดแย้งของตัวละครเอกตามแนวคิดของโทมัสและคิลแมนน์ พบว่ามีวิธีการจัดการความขัดแย้งอยู่ 5 แนวทาง คือ การเอาชนะการร่วมมือ การประนีประนอม การหลีกเลี่ยง และการยอมให้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นยุติลง หรือเกิดความเข้าใจไปในทางเดียวกัน โดยใช้การเจรจาต่อรองเพื่อให้เกิดการยอมรับมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยความขัดแย้งของนางวันทอง สามารถนำไปเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ความขัดแย้งของตัวละครในวรรณคดีและวรรณกรรมด้านอื่น ๆ
2. ผลการวิจัยกลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง สามารถนำไปเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมเชิงจิตวิทยาอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษายุทธศาสตร์ทางจริยธรรมของขุนช้าง ขุนแผน และนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน
2. ควรมีการศึกษารักของขุนช้าง ขุนแผน และนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน
3. ควรมีการศึกษายุทธศาสตร์ความเป็นแม่ของนางศรีประจัน นางทองประศรี นางเทพทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน
4. ควรมีการศึกษายุทธศาสตร์ความขัดแย้งและกลวิธีการจัดการความขัดแย้งในวรรณคดีและวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2535). *ม่านแห่งอคติ : ความสัมพันธ์ระหว่างสตรีกับสถาบันสังคม*. กรุงเทพฯ: เจนเดอร์เพรส.
- กุลวัชรีย์ ชีระกุล. (2540). *การวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในวรรณคดีมรดกตามทฤษฎีจิตวิทยา*. (การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- กุหลาบ มลลิกะมาส. (2522). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กุหลาบ มลลิกะมาส. (2525). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกื้อพันธุ์ นาคบุปผา. (2547). *หลากหลายวรรณคดีไทย*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. (2514). *ปัญหาประจำวัน ชุดที่ 2*. กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา.
- จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ. (2549). *ความขัดแย้งในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) การเผชิญปัญหาและการแก้ปัญหาของตัวละคร*. (ปริญญานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- ชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2558). *ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทางจิตและปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมใฝ่รู้ใฝ่ดีของพลายงามวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน*. มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทัศนีย์ กุมทะรัตน์. (2534). *วิเคราะห์แนวความคิดเรื่องบทบาทสตรีในนวนิยายของ เสนีย์ เสาวพงศ์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- ทิพารัตน์ สถิตสุข. (2558). *โบราณอุบาย : การวิเคราะห์บทบาทสตรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- นภลัย สุวรรณธาดา. (2526). *วรรณคดีมรดก(2) ขุนช้าง ขุนแผน พระอภัยมณี ในเอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 4 : วรรณคดีไทย, หน่วยที่ 10. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สุโขทัยธรรมาธิราช*.

- นรังสรรค์ จันท์สนาม. (2541). *การศึกษาการกระทำของตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน : มุมมองจากกฎหมายตราสามดวงและกฎหมายไทยปัจจุบัน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- บรรเทา กิตติศักดิ์ และกัมพูชนาฏ เปรมกมล. (2535). *หนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา ท 033 วรรณคดีมรดก*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. (2517). *วิเคราะห์วรรณคดีไทย*. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เปลื้อง ณ นคร. (2543). *ประวัติวรรณคดีไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2544). *เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณการ.
- พิสมัย ศรีอนุพันธุ์. (2526). *วรรณกรรมปัจจุบัน. วารสารวัฒนธรรมไทย*, 22.
- เพชรศิริ โยคะสิงห์. (2543). *แนวคิดสตรีนิยมในเรื่องสั้นของนักเขียนหญิงร่วมสมัย (พ.ศ. 2533-2540)*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- มานพ ถนอมศรี. (2546). *การเขียนหนังสือ สารคดี บันเทิงคดี สำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สิปประภา.
- รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง. (2542). *การพูดเพื่อการประชาสัมพันธ์*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- รัตติกา วรรณิกา. (2558). *ความขัดแย้งของตัวละครในวรรณกรรมซีไรต์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่).
- รัศมี ราชบุรี. (2559). *การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรีในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2534). *ตัวละครหญิงในวรรณคดีไทย สมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (พ.ศ. 1893 – 2394)*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- รุ่งอรุณ แซ่ฮึง. (2538). *วิเคราะห์อารมณ์เศร้าของตัวละครในวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี อิเหนา และรามเกียรติ์*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- วชิรา คิดการ. (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่างเขาว่าอารมณ์และรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งตามแนวคิดโหม้ส – คิลแมนน์ : กรณีศึกษาพยาบาลปฏิบัติการโรงพยาบาล รัฐแห่งหนึ่ง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา*. นนทบุรี: ศูนย์สันติวิธี และธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- วัลลพ โหรวิจิต. (2546). *การศึกษามหาวิทยาลัยทางจริยธรรมของสตรีครองเรือนในวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้างขุนแผน*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล).
- วิภา กงกะนันท์. (2521). *วรรณคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิลาศ มณีวัต. (2531). *คนขายฝัน*. กรุงเทพฯ: พี.วาทีน พับ เล่มขึ้น.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2551). *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เขา รู้เรา)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- สนิท ตั้งทวี. (2528). *ความรู้และทักษะทางภาษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมปอง สิมมา. (2557). *โศกนาฏกรรมชีวิตตัวละครเอกหญิง: ศึกษาเปรียบเทียบวันทองในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผนกับเทสส์ ใน Tess of the D'Urbervilles*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2537). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. (ม.ป.ป.). *วรรณคดีมรดก*. สืบค้นจาก <http://kanchanapisek.or.th>
- สิริขวัญ สิงห์เกลี้ยง. (2546). *วิเคราะห์พฤติกรรมของตัวละครที่มีต่อพระมหากษัตริย์ในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2540). *ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ.
- อัศวิน เรืองรอง. (2558). โดยสำคัญ “ปัญญา” ของนารี : ภาพลักษณ์สตรีในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับปัจจัยเกื้อกูลการศึกษา. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 17(1), 9-18.
- อุดม หนูทอง. (2523). *พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

-
1. รองศาสตราจารย์สันติ สัตโธภาส	ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. อาจารย์ ดร.สิระ สมนาม	ภาควิชาหลักสูตร การสอนและการเรียนรู้
สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. อาจารย์รัชณี กาวี	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านท่าสองแคว
ต.บ้านทุ่งรวงทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ที่ บว. ๐๖๑๒.๑๔.๐๑/ว.๑๑๕๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒๐๒ ถนนช้างเผือก อ.เมือง

จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์สนธิ์ สัตโยภาส

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นายสมประสงค์ เทียนใจ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย การทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “กลวิธีจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้าง ขุนแผน” โดยมีรองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยนักศึกษาได้ประสานกับท่านแล้ว บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจและให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลนัฏฐ์ พลวัน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์. ๐๕๓-๘๘๕๙๙๙

โทรสาร. ๐๕๓-๘๘๕๙๙๙

แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสม เพื่อหาค่า (IOC)
 กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน
 CONFLICT MANAGEMENT OF NANG WAN THONG
 IN THE LITERATURE TITLE SEPHA KHUN CHANG KHUN PHAEN
 (แบบแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อเครื่องมือการวิจัย)

.....

คำชี้แจงขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่าน ที่มีต่อเครื่องมือการวิจัย
 โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่าน พร้อมเขียนข้อเสนอแนะ
 ที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม +1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม -1	
1. ตารางวิเคราะห์นี้มีรูปแบบสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ได้จริง	✓			
2. ตารางนี้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	✓			
3. เกณฑ์การวิเคราะห์มีความเหมาะสมและเข้าใจง่าย	✓			

ข้อเสนอแนะ

11 ธ.ค. 2564 ศก.ภ.ช. 1 11 ธ.ค. 2564 ศก.ภ.ช. 2

ลงชื่อ.....
 (รองศาสตราจารย์ สนิท ตัตโยภาส)
 ผู้เชี่ยวชาญ

ที่ อว. ๐๖๑๒.๑๔.๐๑/ว.๑๑๕๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๒๐๒ ถนนช้างเผือก อ.เมือง

จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.สิระ สมนาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นายสมประสงค์ เทียนใจ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย การทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้าง ขุนแผน” โดยมีรองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยนักศึกษาได้ประสานกับท่านแล้ว บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจและให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลณัฐ พลวัน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์. ๐๕๓-๔๔๕๙๙๙

โทรสาร. ๐๕๓-๔๔๕๙๙๙

แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสม เพื่อหาค่า (IOC)
 กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน
 CONFLICT MANAGEMENT OF NANG WAN THONG
 IN THE LITERATURE TITLE SEPHA KHUN CHANG KHUN PHAEN
 (แบบแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อเครื่องมือการวิจัย)

.....
 คำชี้แจงขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่าน ที่มีต่อเครื่องมือการวิจัย
 โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่าน พร้อมเขียนข้อเสนอแนะ
 ที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม +1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม -1	
1. ตารางวิเคราะห์นี้มีรูปแบบสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ได้จริง	✓			
2. ตารางนี้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	✓			
3. เกณฑ์การวิเคราะห์มีความเหมาะสมและเข้าใจง่าย	✓			

ข้อเสนอแนะ

.....
 เสนอแนะให้เพิ่มกล่องสัญลักษณ์ ✓ เพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบและง่ายต่อการบันทึกว่าตรง
 ซึ่งอาจจะออกแบบตารางวิเคราะห์ได้ตามความเหมาะสม และตามเพิ่มประเด็น "การวิเคราะห์" เพื่อให้
 เครื่องมือมีลักษณะเป็นแบบวิเคราะห์ที่ชัดเจน

ลงชื่อ.....

(อาจารย์ ดร.สิระ สมนาม)

ผู้เชี่ยวชาญ

ที่ บว. ๐๖๑๒.๑๔.๐๑/ว.๑๑๕๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
๒๐๒ ถนนช้างเผือก อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ ๕๐๓๐๐

๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์รัชนี กาวี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ได้อนุมัติให้ นายสมประสงค์ เทียนใจ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย การทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้าง ขุนแผน” โดยมีรองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย เห็นว่าท่านเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี โดยนักศึกษาได้ประสานกับท่านแล้ว บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจและให้ความเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ ดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลณัฐ พลวัน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย

โทรศัพท์. ๐๕๓-๘๘๕๙๙๙

โทรสาร. ๐๕๓-๘๘๕๙๙๙

แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสม เพื่อหาค่า (IOC)
 กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของนางวันทอง ในวรรณคดีเรื่องเสภาขุนช้างขุนแผน
 CONFLICT MANAGEMENT OF NANG WAN THONG
 IN THE LITERATURE TITLE SEPHA KHUN CHANG KHUN PHAEN
 (แบบแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อเครื่องมือการวิจัย)

.....
 คำชี้แจงขอให้ท่านผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาแสดงความคิดเห็นของท่าน ที่มีต่อเครื่องมือการวิจัย
 โดยใช้เครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่าน พร้อมเขียนข้อเสนอแนะ
 ที่เป็นประโยชน์ในการนำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป

รายการขอความคิดเห็น	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม + 1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม - 1	
1. ตารางวิเคราะห์นี้มีรูปแบบสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ได้จริง	✓			
2. ตารางนี้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย	✓			
3. เกณฑ์การวิเคราะห์มีความเหมาะสมและเข้าใจง่าย	✓			

ข้อเสนอแนะ

ปรับปรุงแบบตารางมีทั้งการวิเคราะห์และแสดงในกรอบการวิเคราะห์ให้
 ให้ใช้ 5 ข้อ และวิธี ทดสอบ ข้อ 4

ลงชื่อ.....

(อาจารย์ รัชณี กาวี)

ผู้เชี่ยวชาญ

ภาคผนวก ค

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร
และแบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
สวดมนต์ฉันเสร็จสำเร็จแล้ว เราเล่นเป็นคู่เมียกันเถิดรา นางพิมว่าไปอ้ายนอกคอก พลายแก้วว่าเล่นเถิดเป็นไร ตัวข้าจะยอมเข้าไปหา ทั้งสองคนรบเร้าฝ่ายขวานาง นางฉลาดกวาดทรายกลายเป็นเรือน นางพมือนอนพลงกลางดินดอน พลายแก้วโคคแหวกเข้าแทรกกลาง ขุนช้างทำลับอยู่กับเตียง	ฝ่ายข้างพลายแก้วอุทริว่า ขุนช้างร้องว่าข้าขอบใจ รูปชั่วหัวถลอกกุหาเล่นไม่ ให้ขุนช้างนั้นไฉนเป็นคู่พลง จะไปลักเข้ามาเสียจากข้าง จึงหักใบไม้วางต่างเตียงนอน พุนขึ้นกล่นเกลื่อนดังฟูกหมอน เจ้าขุนช้างหัวกลั่นเข้านอนเคียง ชกหัวขุนช้างที่กลางเกลี้ยง ฝ่ายนางพมือนอนเคียงค้อยเมียงมอง	ความขัดแย้งในตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อ ธรรมชาติและสังคม
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง เนื่องจากพลายแก้วชักชวนให้นางพิมพิลาไลยกับขุนช้างร่วมเล่นเป็นคู่เมียเป็นที่พอใจของขุนช้างแต่นางพิมพิลาไลยไม่เต็มใจเล่นกับขุนช้าง โดยแสดงพฤติกรรมรังเกียจและด่าทอขุนช้าง				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 9)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับขุนช้างเนื่องจากพลายแก้วชักชวนให้นางพิมพิลาไลยกับขุนช้างร่วมเล่นเป็นฟัวเมีย เป็นที่พอใจของขุนช้างแต่นางพิมพิลาไลยไม่เต็มใจเล่นกับขุนช้าง โดยแสดงพฤติกรรมรังเกียจและด่าทอขุนช้าง	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
		✓		✓	
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมร่วมเล่นฟัวเมียตามคำชักชวนของพลายแก้ว โดยรับบทเป็นเมียขุนช้างถึงแม้ว่านางจะไม่สนใจที่จะเล่นบทดังกล่าวแต่เนื่องด้วยคำชักชวนของพลายแก้ว ซึ่งพลายแก้วร่วมเล่นด้วยและรับปากนางพิมพิลาไลยว่าจะเล่นเป็นบทผู้ชิงนางมาจากขุนช้าง ทำให้นางพิมพิลาไลยคลายกังวลใจและยอมให้ความร่วมมือในการเล่นบทฟัวเมียเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่านางพิมพิลาไลยนั้นจะรังเกียจในความอัปยศของขุนช้างแต่ก็เก็บความรู้สึกนั้นไว้ในใจและไม่กล้าขัดใจเพื่อให้พลายแก้วและขุนช้างเกิดความพึงพอใจ					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 9)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อ ธรรมชาติและสังคม
ครานั้นจึงโหมเจ้าเงรแก้ว ห่มครองครองแนบกับกายา ลูกออกจากห้องของสมภาร ให้เงรอันเดินนำแบกคัมภีร์ นั่งต่ำมากกว่าสงฆ์สำรวมกาย พินน้อยพอมขม้อยไปปะดา เงรพลายจึงร้ายละลวยซ้ำ กำลังมนตร์คลุณพินให้ยินดี พอสบพักตร์เงรพยักให้ทันใด เชษฐกระหับมานี้เกิดสีกา จึงให้ข้าเจ้ามาเทศนา นางพินยิ้มตอบไปทันใด ไม่เลือกเงรเลือกขรว่าชั่วดี พุดพลางยิ้มเหลือบไปปะดา		เย็นแล้วจะไปเทศน์ก็ผลัดผ้า แล้วไปวันทาท่านขรผู้มี อธิษฐานแล้วก็เสกขี้ผึ้งสี มาจากกุฎีถึงศาลา ขม้ายเห็นเจ้าพินผู้นิ่มหน้า อายหน้าก้มนั่งอยู่ในที่ ประจำจิตรประสมเนตรวิเศษศรี ไม่ขาดที่จะเลื้อยไปต่อตา ด้วยน้ำใจผูกพันกระสันหา ท่านสมภารไม่มาอาพาธไป ท่านเจ้ากัณท์จะว่าเป็นไหน ไหนไหนก็เหมือนกันไม่ฉันทา ตามแต่บาปพระคาถา ก็เลือกพานหมากมาให้สายทอง	✓	
รายละเอียด				

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพ์ลาโดยเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือเกิดความรู้สึกอายนอกรีตและต้องการรักษาเกียรติยศ และศักดิ์ศรี
ของตนเอง เมื่ออายนอกรีตมาสบตากับนางพิมพ์ลาโดย ซึ่งภายในใจของนางพิมพ์ลานั้นแอบชอบอายนอกรีตอยู่บ้างแล้วแต่ต้องสงวนท่าทีดังกล่าวไว้ภายใน
(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 47)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขัดแย้งแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือเกิดความรู้สึกอายต่อเนรแก้วและต้องการรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนเอง เมื่อเนรแก้วมาสบตากับนางพิมพิลาไลย ซึ่งภายในใจของนางพิมพิลาไลยนั้นแอบชอบเนรแก้วอยู่บ้างแล้วแต่ต้องสงวนท่าทีดังกล่าวไว้ภายใน		✓			
รายละเอียด ความขัดแย้งแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เนื่องจากนางพิมพิลาไลยนั้นโดนมนต์ของเนรแก้วผนวกกับนางพิมพิลาไลยนั้นก็มีความรักความชอบในตัวเนรแก้วอยู่แล้วทำให้นางไม่สามารถข่มใจที่จะขมขื่นสาบคายให้กับเนรแก้วได้ แม้ว่าในขณะนั้นผู้ที่รับผิดชอบกัณฑ์เทศน์คือท่านขจรแต่ด้วยอาการป่วยจึงมอบหมายให้เนรแก้วเป็นผู้รับกัณฑ์เทศน์ซึ่งนางพิมพิลาไลยก็เห็นดีเห็นชอบไม่มีข้อขัดใจใด ๆ					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 47)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อ ธรรมชาติและสังคม
ขุนช้างเห็นนางถวายผ้า จะมานั่งนั่งคูอดสูใจ จึงว่าสาธุโมทนา ถึงตัวเรามีได้เป็นเจ้ากัณฑ์ ว่าแล้วเหลียวหน้ามาดูพิม จิบจับพับถือมือประนม สาธุสะเดชะเมตตาจิตร ให้ได้เร็วพลันให้ทันใจ ว่าพลางวางเคียงผ่านางพิม จบบันดาลเคลื่อนคล้อยให้ลอยมา นางพิมพิลาไลยครั้นได้ฟัง ทุกถ่มน้ำลายด้วยอาโยใจ อิพรมอิปฐูโรจนาย ข้ามหัวขุนช้างกลางศาลา สายทองร้องว่าฮ้ออิพรม กิริยาชั่วถ้อยน้อยเมื่อไร	ชะตาเขาเป็นหญิงยังทำได้ เรามีให้น้อยหน้านันทากัน ความศรัทธาเลื่อมใสกระไรนั้น ก็ศรัทธามากครั้นในอารมณ์ ยืมเปลื้องผ้าครองที่ครองหมั้น ยกเหนือผมแล้วพิชฐานไป ขอให้สมอารมณ์คิดพิสมัย แต่ในคำวันนี้อย่าคลาดคลา ขอให้ผ้าสัทับทิมอย่าแคล้วช้า แต่เวลาคำวันนี้ยาวนานไป ฯ แค้นกัณฑ์อันให้มันได้ สั่งข้าไทให้หยิบเอาพานมา เดินกราบเข้าไปหยาบเอาพานผ้า ขุนช้างฟังดูตาด้วยขัดใจ ชายผ้าปิดผมท่านหาดูไม่ ไปเถิดหนอแม่พิมอย่าฟังเลย			

นางพิมอย่างเท้าก้าวเดินมา ยิ่งกว่าลูกชาวไร่มันไม่เคย	ช่างขายหน้าจริง ๆ แม่เจ้าเอ๊ย นางก็ดำเปรียบเปรยมาบ้านปล้นๆ		
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง เนื่องจากไม่พอใจในพฤติกรรมของขุนช้างที่วางพานถวายเป็นเครื่องเซ่นสังเวยของนาง ซึ่งขณะนั้นนางพิมพิลาไลยเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ ทำให้นางพิมพิลาไลยโมโหเป็นอย่างมากผนวกกับนางรังเกียจความอัปยศของขุนช้าง จึงสั่งให้คนใช้ขับพานให้ออกห่างจากขุนช้างและลูกเดินหนีออกห่างจากขุนช้างไป			

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 48-49)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขัดแย้งแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับขุนช้างเนื่องจากไม่พอใจในพฤติกรรมของขุนช้างที่วางพานถวายผ้าเคียงข้างพานของนาง ซึ่งขณะนั้นนางพิมพิลาไลยเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ ทำให้นางพิมพิลาไลยโมโหเป็นอย่างมากผนวกกับนางรังเกียจความอัปยศของขุนช้าง จึงสั่งให้คนใช้ขับพานให้ออกห่างจากขุนช้างและลูกเดินหนีออกห่างจากขุนช้างไป			✓		
รายละเอียด ความขัดแย้งแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง โดยสั่งให้คนใช้นำพานของตนออกห่างจากพานของขุนช้างพร้อมทั้งลูกหนีและนำตัวเองออกมาจากสถานที่เพื่อหลีกเลี่ยงที่จะพบปะขุนช้าง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 48-49)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
		✓		
ครานั้นนางพมณีนมั่ง จัดแจงข้าวปลาอาหาร เปิดหน้าต่างนางพมเจ้าแลดู ห่มครองครองแนบกับกายา เดชะพระเวทวิทยามนตร์ ห่มผ้าคว่ำขันข้าวบาตรพลัน เปิดประตูอาคดินนาคกราย พมน้อยชม้อยพอบตา หลบมิดสะกิดที่สายทอง เห็นหน้าณรพลายนอายใจ สายทองอย่างข่องขยับยืม ณรแก้วประสิทธิ์วิทยา บันดาลชานเสียวสวาทพม	อยู่ในห้องกับนางสายทองที่ ยังไม่มีพระสงฆ์องค์ใดมา เห็นเจ้าณรยืนอยู่ไม่เงยหน้า สีกาสาวจับเนื้อคังนวลจันทร์ เผอิญคลุจพมให้ป่วนปั่น กับสายทองพากันก้าวลงมา ณรพลายได้ยืนก็เงยหน้า ก็รู้ว่าณรแก้วผู้เฒ่า โสน้องนี้ไม่ลงไปไม่ได้ ส่งขันข้าวบาตรให้สายทองมา นางพมหลบหล่อมเข้าแอบฝา เป้ามหาละลวยลมประสมนาง ยืนยืมบีมจะเล่นลงไปล่าง			
รายละเอียด				

นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งในตัวเอง เมื่อได้พบกับณเฑาะว์อีกครั้งที่หน้าบ้านของตน ทำให้นางพิมพิลาไลยเกิดความอายตามประสาหญิงชรา วยรุ่นและไม่กล้าลงมาใส่บาตรด้วยตนเองแต่ใช้ให้นางสายทองที่เลี้ยงลงมาใส่บาตรแทนตน และด้วยณเฑาะว์มีอิทธิฤทธิ์สามารถร้ายมนต์มหาละลวยลม ประสมนางไสนางพิมพิลาไลย ทำให้จิตใจของนางพิมพิลาไลยปั่นป่วนไม่ปรกติและพยายามข่มใจไม่ออกไปพบณเฑาะว์

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 52-53)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโทมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งในตัวเอง เมื่อได้พบกับณรงแก้วอีกครั้งที่หน้าบ้านของตน ทำให้นางพิมพิลาไลยเกิดความอายตามประสาหญิงชราวัยรุ่นและไม่กล้าลงมาใส่บาตรด้วยตนเองแต่ใช้ให้นางสายทองพี่เลี้ยงลงมาใส่บาตรแทนตน และด้วยณรงแก้วมีอิทธิฤทธิ์สามารถร้ายมนต์มหาสะกดขลังประสมนางให้นางพิมพิลาไลยทำให้จิตใจของนางพิมพิลาไลยปั่นป่วนไม่ปรกติและพยายามข่มใจไม่ออกไปพบณรงแก้ว		✓	✓		
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง เนื่องจากโดนมนต์มหาสะกดขลังประสมนางของ ณรงแก้ว ทำให้นางเกิดอาการเคลิ้มคิดถึงแต่ณรงแก้วที่อยู่ตรงหน้า นางจึงพยายามข่มใจไม่ออกไปพบและให้นางสายทองเป็นผู้ใส่บาตรแทน					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 52-53)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
นางพิมพิลาไลยครั้นได้ฟัง โต้ตอบคดีพิเลียงไป ธรรมดาเกิดมาเป็นสตรี มารดาข่มมอดสำห้ประทับประคอง อนึ่งเราเขาก็ว่าเป็นผู้ดี จะควนร้อนก่อนแม่ทำแซเซือน ถ้าสิ้นบุญคุณแม่มิได้แต่ง จะควนร้อนก่อนแม่ไม่เข้ายา ถ้ารูปชั่วตัวเป็นมะเร็งเรื้อน ถ้ารูปดีมีเงินเขาชมปรอ อดเบรียวกินหวานตระการใจ มีแต่แบ่งแตงนวลไว้ให้งาม ทุกข์ใหญ่เหมือนไฟอยู่ในอก ถ้ายามอยากอยู่เหมือนเรากินข้าวปลา มาชมจันทร์เล่นด้วยกันสบายใจ ถ้ารักนวลสงวนหน้าไว้ให้นวล	ยังแน่อนอยู่หาพลั้งหาพล้าไม่ น้องนี้ไม่คิดเลยพี่สายทอง ชั่วคิงได้คู่มาคู่สอง หมายปองว่าจะปลูกให้เป็นเรือน มั่งมีแม่มิให้ลูกอวยเพื่อน ความอายจะกระเทือนถึงมารดา จะพลิกแพลงไปก็ตามแต่ว่าสนา ไขว่จะไร้ชายที่ขอบพอ ไม่เทียมเพื่อนเห็นจะจนซึ่งคนขอ ไม่พักหื้อเลยที่ชายจะหมายตาม ลูกไม้ฤจะสุกไปก่อนห้าม ร้อนใจอะไรจะตามทุกเวลา ไหม้หมกก็ไหม้อยู่ในหน้า ถึงกระนั้นจะว่าก็สมควร พี่พูดอะไรเช่นนั้นให้บ้านป่วน อย่ามาทวงข้าไม่พูดไม่พอใจ	ความขัดแย้งในตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติและสังคม

รายละเอียด

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดขัดแย้งกับนางสายทอง เนื่องจากไม่พอใจกับพฤติกรรมของนางสายทองที่ยุยงให้มีคู่ ทำให้นางพิมพิลาไลยตอบโต้และกล่าวถึงการวางตัวของผู้หญิงว่าควรรักษาวนศวนตัวและครองตนให้ถูกต้องไม่ให้ครอบครัวเสียชื่อเสียง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 57-58)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดขัดแย้งกับ นางสายทอง เนื่องจากไม่พอใจกับพฤติกรรมของนางสายทองที่ขู่งให้มิดู ทำให้นางพิมพิลาไลยตอบโต้และกล่าวอ้างถึงการวางตัวของผู้หญิงว่าควรรักนวลสงวนตัวและครองตนให้ถูกต้องไม่ให้ครอบครัวเสียชื่อเสียง	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
			✓		
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงและไม่ปฏิบัติตามคำขู่งของนางสายทอง พร้อมทั้งโต้แย้งนางสายทองถึงการวางตัวให้ถูกต้องและเหมาะสมไม่ให้ชื่อเสียงของครอบครัวเสียหาย เมื่อถึงเวลาอันสมควรคู่ครองจะมาเอง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 57-58)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งในตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติและสังคม
นางพิมพิลาไลยครั้นได้ฟัง ด้วยสมเนตรเนรแก้วผู้แว่วไว ถึงสายทองจะมีปองเป็นเชิงชัก วันยังค่ำรำครวญถึงเนรพลาย แต่มารยาหากพาให้บิดเบือน ทำปิ้งชิงข่มไว้ภายใน	ก็เพื่องปลั่งตั้งจิตรพิสมัย ดังเหล็กเพชรกริ่งในสกลกาย ก็คิดรักอยู่ไม่ร้างจะห่างหาย พอสายทองมาพุดก็พิงใจ จำเงื่อนไขให้เห็นกระแสน้ำ เป็นครุใหญ่จึงเยื่อนมาพาที	✓		
รายละเอียด				
		ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งภายในตนเองด้านถือต้องการรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนเอง แต่เมื่อนางสายทองทำให้นางพิมพิลาไลยนั้นเริ่มมีอารมณ์หวนไหวถึงแม้ว่าตนเองแอบชอบเนรแก้ว แต่ก็พยายามกลบเกลื่อนและไม่แสดงอาการออกมาให้ผู้อื่นเห็น		

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 60)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งภายในตนเองด้านถือต้องการรักษาเกียรติยศและศักดิ์ศรีของตนเอง แต่เมื่อนางสายทองทำให้นางพิมพิลาไลยนั้นเริ่มมีอารมณ์หัวนไหวถึงแม้ว่าตนเองแอบชอบเนรแก้ว แต่ก็พยายามกลบเกลื่อนและไม่แสดงอาการออกมาให้ผู้อื่นเห็น	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
			✓		
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงและพยายามข่มใจตนเองให้ประพฤตินให้อยู่บนความถูกต้อง ไม่ให้ชื่อเสียงของครอบครัวเสียหายดังที่ตั้งใจไว้และพยายามระงับความรู้สึกภายในแม้ถูกกระตุ้นจากนางสายทองพี่เลี้ยงก็ตาม					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 60)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
หาหาขันจริงเจ้าจอมพี่ ไม่น่าขัดเลยจะแก่นเข้าปรอดอง นี่สินบนมาประคนเข้าที่ข่ง จริงฤทธิว่าเจ้าเนรติ จึงปลงใจปลงเนื้อเชื่อเอาหมด จึงอวยเออเร่รับมาเจรจา จะเสียตัวก็เพราะกลัวจะเคื่องข้อง ขึ้นเชื่อคำเนรพลายจะอายคน ถ้าเขาทิ้งเสียไม่จริงดังถ้อยคำ ข้าข้าศรีคริคราก่อนเป็นไร ถ้าเหมือนปากมีขันหมากมาขอคู่ เกิดชาติหนึ่งประมาทไม่จริง		อย่าจู้จี้เลยจะยอมให้คล่องคล่อง ถึงไม่ผิดก็จะฟ้องให้แม่ตี จึงมาตั้งคอขู่อยู่จู้ ได้คำมั่นขันดีที่ไหนดมา เจ้ากุสยบถว่าจริงไม่ทิ้งข้า เบื่องหน้าแล้วจะเจ็บน้ำใจจน กรันตริกตรองดูก็เห็น ไม่เป็นผล ยิ่งคิดก็ยิ่งวนยิ่งเวียนใจ ฉันจะทำอะไรสายทองได้ แคะไค้ค้อนตึงคูจริงจัง จะทำชู้น้องนี้กลัวจะร้อนหลัง ถ้าเปลี่ยงพลั้งลงแล้วจะจนใจๆ	✓	
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางสายทอง เนื่องจากนางสายทองยุยงให้นางรักใคร่ชอบพอกับพลายแก้ว แต่นางรู้สึกว่ายังไม่สนิทใจว่าพลายแก้วนั้นจะมีนิสัยอย่างไร				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 61)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางสายทอง เนื่องจากนางสายทองขู่งให้นางรักใคร่ชอบพอกับพลายแก้ว แต่นางรู้สึกว่ยังไม่สนิทใจว่าพลายแก้วนั้นจะมีนิสัยอย่างไร	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
			✓		✓
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงและการประนีประนอม โดยใช้วิธีคิดไตร่ตรองถ้อยตนอยู่บนความไม่ประมาทและไม่ด่วนตัดสินใจอะไรง่าย ๆ พร้อมทั้งไม่ถือโทษโกรธนางสายทองที่คอยขู่งให้นางพิมพิลาไลยนั้นกระทำการสิ่งที่ไม่สมควรลงไป					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 61)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
ครานั่นนางพิมพิลาไลย ปั่นป่วนชวนหยิกสายทองพลง พอเห็นหน้าพุดจากกันสองคำ จะแกล้งให้น้องอายุพี่สายทอง น้อยใจหนักหนาน้ำตาตก ผ้าผ่อนฉวยจุกให้หลุดกาย เนื้อแทะเขาจะปล้ำทำเล่น วันนี้จะเอามีดเข้ากรีดตน		ก้อนให้พลิกเพลงตะแคงข้าง เพราะพีนางแนะนำให้ทำนอง กระโจนกอดคอปล้ำเล่นคล่องคล่อง จะใคร่ร้องขึ้นให้ไร้ทลาย เป็นสองยกพลิกคว่ำให้จำหงาย ถ้าตัวตายเสียก็ดีกว่าเป็นคน ข้าแค้นใจไม่เห็นจะเป็นผล ให้วายุชนม์เสียให้สิ้นที่อายใจ	✓	✓
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยขุ่นเคืองนางสายทอง เนื่องจากนางสายทองนั้นนัดแนะกับณเฑาะว์ให้พานางพิมพิลาไลยมาพบทำให้นางพิมพิลาไลยต้องถูกณเฑาะว์ล่วงเกิน แม้ว่านางพิมพิลาไลยนั้นจะพยายามปกป้อง และไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมของณเฑาะว์ ทั้ง ๆ ที่นางพิมพิลาไลยนั้นสามารถตะโกนให้คนรับใช้ที่อยู่รายรอบได้ยินและสามารถยับยั้งณเฑาะว์ได้ แต่นางพิมพิลาไลยก็ไม่ได้เลือกปฏิบัติ ความรักของนางพิมพิลาไลยที่มีต่อณเฑาะว์ทำให้ไม่สามารถยับยั้งแรงปรารถนาของณเฑาะว์ได้				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 72-73)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยขุ่นเคืองนางสายทองเนื่องจากนางสายทองนั้นนัดแนะกับเณรแก้วให้พานางพิมพิลาไลยมาพบ ทำให้นางพิมพิลาไลยต้องถูกเณรแก้วล่วงเกิน แม้วานางพิมพิลาไลยนั้นจะพยายามปกป้อง และไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมของเณรแก้ว ทั้ง ๆ ที่นางพิมพิลาไลยนั้นสามารถตะโกนให้คนรับใช้ที่อยู่รอบรอบได้ยินและสามารถยับยั้งเณรแก้วได้ แต่นางพิมพิลาไลยก็ไม่ได้เลือกปฏิบัติ ความรักของนางพิมพิลาไลยที่มีต่อเณรแก้วทำให้ไม่สามารถยับยั้งแรงปรารถนาของเณรแก้วได้	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
	✓				
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะโดยพยายามปกปิดความรู้สึกผิดและความอายจากการกระทำของตนเอง เนื่องจากนางพิมพิลาไลยนั้นพยายามปกป้องตนเองจากเณรแก้ว เพื่อแสดงให้เห็นว่านางนั้นมีความรักนวลสงวนตัวแต่ด้วยความรู้สึกชอบในตัวเณรแก้ว ทำให้ไม่สามารถขัดขวางและยอมให้เณรแก้วกระทำ แต่นางพิมพิลาไลยกลับเกลื่อนความผิดทั้งหมดนั้นไปให้นางสายทอง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 72-73)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
		✓		
ครานั้นนางพิมพิลาไลย ระทวยทอดคอดแกว่งอวรณ์ ก็สาสมที่อารมณ์เราโศกซั่ว เข้าคำจะรำโศกเสมอไป รักพิมพิมรักพี่พลายแก้ว มาหักคั่นไค่นึงทรมาน แม่ติฎาพี่สายทองคำ ถึงทรวงร้อนเหมือนนอนในกองไฟ พ่อยุ่วัดขัดเคืองขึ้นข้างบ้าน คำแล้วพ่อแก้วจงกลับมา	ถอนใจสะอึกสะอื้นอ่อน พ้อมานอนให้พินนี้ตรอมใจ รักตัวแล้วหารักสหายไม่ สักเมื่อไรจะหาวายรำคาญ รักแล้วปลูกรักมาหักหาญ โอ้รักก็จะรานไปแรมไกล จะปรึกษาปรารภกับใครได้ พ่อยู่ไกลไหนจะแจ้งซึ่งกิจจา สุดที่พิมจะค้ำออกไปหา ให้เห็นหน้าทุกคืนพอชื่นใจ			
รายละเอียด นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งภายในตัวเองขึ้น เนื่องจากจากพฤติกรรมต่าง ๆ ของตนเองที่ยอมให้พลายแก้วเข้ามาแสดงความรักถึงในห้องนอน ทำให้นางพิมพิลาไลยเกิดความละอายต่อใจตนเองที่พ่ายแพ้ต่ออารมณ์ของพลายแก้วและกลัวว่านางศรีประจันนั้นจะเข้ามาพบ				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 77)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งภายในตัวเองขึ้น เนื่องจากจากพฤติกรรมต่าง ๆ ของตนเองที่ยอมให้พลายแก้วเข้ามาแสดงความรักถึงในห้องนอน ทำให้นางพิมพิลาไลยเกิดความละอายต่อใจตนเองที่พ่ายแพ้ต่อคารมของพลายแก้ว และกลัวว่านางศรีประจันนั้นจะเข้ามาพบ	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
		✓			
รายละเอียด ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เนื่องจากจากพฤติกรรมของพลายแก้วที่กระทำต่อนางพิมพิลาไลยและส่งผลกระทบต่อจิตใจของนางเป็นอย่างมาก เป็นผลให้พฤติกรรมของนางพิมพิลาไลยนั้นยอมแพ้ต่อความดีร้ายและแรงปรารถนาของพลายแก้ว ผนวกกับความรักที่มีต่อพลายแก้ว จึงไม่ขัดขวางและต่อต้านแรงปรารถนาของพลายแก้วได้					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 77)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
ขุนช้างออกจากพุ่มชิงช้า ร่วมทางนางพิมที่จะไป สายทองนางพิมหลีกริมทาง แก่งอ่านเพลงยาวกล่าวกระทบมา อ้ายโห้งโก่งคอต่อกลอนนาย คูกระเพื่อมตะเชือกซึ่งเต้าตาล นางพิมโกรธคำรุ่มง่าน แล้วเดินลัดมาบ้านเสียดันใด	บ่าวไพร่ตามมีทั้งน้อยใหญ่ เดินเรียงเคียงไหล่ขี้นไปล่มา ขุนช้างเดินเกินนางขึ้นมาน้ำ โอ้อวดวงดอกไม้ฉวนฉาว พื้เห็นเจ้าเข้าหมายว่าของหวาน ขุนช้างเดินผ่านพ้นนางไป แม่มึงอ้ายหัวล้านกระบาลใส บ่าวไพร่ก็ตามมาถึงเรือนฯ		✓	
รายละเอียด ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยไม่พอใจขุนช้างขณะเดินร่วมทางกัน เนื่องจากขุนช้างพยายามเกี้ยวพาราสีให้นางพิมพิลาไลย เกิดความสนใจ นางพิมพิลาไลยจึงโกรธคำทอขุนช้างและพยายามหลีกเลี่ยงเนื่องจากนางไม่ชอบขุนช้างอยู่แล้ว				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 85)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยไม่พอใจขุนช้างขณะเดินทางร่วมกัน เนื่องจากขุนช้างพยายามเกี้ยวพาราสีให้นางพิมพิลาไลยเกิดความสนใจ นางพิมพิลาไลยจึงโกรธคำทอของขุนช้างและพยายามหลีกเลี่ยงเนื่องจากนางไม่ชอบขุนช้างอยู่แล้ว	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
			✓		
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงและเดินหนีหนีไม่ให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของขุนช้าง โดยที่นางพิมพิลาไลยนั้นเดินแยกไปคนละทางและกลับไปยังบ้านของนาง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 85)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา	พฤติกรรมความขัดแย้ง		
	ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
ครานั้นนางพิมกับสายทอง แค้นด้วยมารดาว่ากับมัน ทำเปิดหน้าต่างแล้วร้องไป อ้ายหัวล้านอกชนคนอัปรีช ตาผลหัวล้านร้องขานนาย ออกจากทับได้หัวโสมมา	ฟังอยู่ในห้องให้ป่วนปั่น อ้ายหัวควั่นลวนลามหยามเต็มที อ้ายผลไปไหนมีงมานี่ งานการยังมีไม่นำพา อะไรุ่นวายหม่อมแม่ขา ยกกาก้าวขึ้นบนบันไดฯ	✓	
รายละเอียด ความขัดแย้งแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดโกรธขุนช้าง เนื่องจากไม่พอใจที่ขุนช้างมาพบกับนางศรีประจันที่บ้าน			

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 87)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดโกรธขุนช้าง เนื่องจากไม่พอใจที่ขุนช้างมาพบกับนางศรีประจันที่บ้าน	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
	✓		✓		
รายละเอียด ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะด้วยการแสดงกิริยาอาการ โกรธและคำทอคนรับใช้ เพื่อให้กระทบต่อขุนช้างโดยหลีกเลี่ยงที่จะต่อว่าขุนช้างโดยตรง เพื่อแสดงให้เห็นขุนช้างทราบว่านางพิมพิลาไลยนั้นไม่เห็นด้วยกับการที่ขุนช้างมาที่บ้านของนาง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 87)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อ ธรรมชาติและสังคม
ครานั้นนางพินิจสนิท แอบลับแลแลเห็นขุนช้างมา อายนี้แลมันทำกวนนั้น จึงร้องตอบแม่ปล้นในทันใด แล้วแก้งเรียกข้าค่าประจาน ยกยศยิ่งใหญ่กะไรเลย จงหองเอาเงินมาอวดอึง ขี้เกียจการงานนี้สุดใจ อายเจ้าชู้ลอมปอมกระหม่อมบาง ชิชะแบ่งจันทน์น้ำมันทา หมามันจะเกิดชิงหมาเถิด หน้าตาเช่นนี้จะมีเมีย เหมือนแมงปออดอิทธิว่าฤทธิ์สุด ก้อนเส้าฤจะเท่าเมรุไกร ชาติชั่วตัวดั่งนกตะกรุม เขาลิโป่งเล่นมุจลินท์ลง	แก่นจิตระจริตใจเป็นหนักหนา แฝงฝ่าฝืนเรื่องให้เคืองใจ จะพึงเทศน์พึงธรรมหาได้ไม่ ไม่ไปละอย่าเรียกให้ยากเลย แน่อายผลหัวล้านไปไหนเหว ดอกเตยฤจะปลอมพะยอมไพร แม่มึงกุหาปรารณาไม่ น้ำขอดโองโง่ไหน่นาพา ลอยชายลากหางเที่ยวเกี่ยวหมา หยั่งหน้าสองแฉกเหมือนหางเปี๊ยะ มึงไปตายเสียเถิดอายห้าเบี้ย อายมะม่วงหมาเลียไม่เลียมใจ จะแข่งครุฑข้ามอ่าวทะเลใหญ่ หิ้งห้อยไพรจะแข่งแสงสุริย จะเอื้อมอุ้มอิงอกวิหคหงส์ ตัวพะวงตมกลับทะนงใจๆ			

รายละเอียด

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจันและขุนช้าง ขณะที่ขุนช้างนั้นไปหานางศรีประจันเพื่อสู่ขอ นางพิมพิลาไลย เมื่อนางศรีประจันเรียกนางออกมาพบกับขุนช้าง จึงทำให้นางพิมพิลาไลยโกรธเคืองและไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนางศรีประจันพร้อมทั้งแสดงกิริยาอาการประชดประชันโดยการด่าทอคนรับใช้เพื่อเป็นการเสียดสีขุนช้าง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 97-98)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจันและขุนช้าง ขณะที่ขุนช้างนั้นไปหานางศรีประจันเพื่อสู่ขอ นางพิมพิลาไลย เมื่อนางศรีประจันเรียกนางออกมาพบกับขุนช้าง จึงทำให้นางพิมพิลาไลยโกรธเคืองและไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนางศรีประจัน พร้อมทั้งแสดงกิริยาอาการประชดประชันโดยการด่าทอคนรับใช้เพื่อเป็นการเลียดสีขุนช้าง	✓				
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะนางศรีประจันและขุนช้าง โดยที่นางพิมพิลาไลยนั้นพยายามกลบเกลื่อนความโกรธโดยแสดงกิริยาอาการด่าทอคนรับใช้และกล่าวประชดประชันเพื่อเลียดสีขุนช้าง แสดงให้เห็นถึงความเกลียดชังและไม่เห็นดีเห็นงามต่อพฤติกรรมของขุนช้าง เพื่อให้นางศรีประจันและขุนช้างทราบว่านางนั้นไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของทั้งสองคน					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 97-98)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อ ธรรมชาติและสังคม
ครานั้นท่านชายศรีประจัน ลูกขึ้นฉวยไม้ไล่ตีมา น้อยฤๅการมอยู่เบี่ยงเบี่ยง หวดตียับระยำไป นางพิมต้องตีตัวเป็นแนว เจ็บปวดขยอทั้งกายา ปิดประตูใส่กลอนด้วยความกลัว ครั้งนี้เจ็บอายนี้เหลือใจ ร่ำพลางนางเรียกสายทองพี่ ไม่ช่วยน้องต้องตีแทบจะตาย	แค้นครันจิตใจเป็นหนักหนา มิงหยาบเข้าชาติชั่วนี้เหลือใจ เช่นนี้ไหนจะเลี้ยงมึงไปได้ เลือดไหลโซมหลังหลังน้ำตา จันทแล้วคราวนี้ฉันไม่ว่า ก็หนีหน้าวิ่งเข้าในครัวไฟ ทอดตัวลงแล้วสะอื้นให้ เลือดไหลโซมหลังตลอดลาย มานี้คู่ไปไหนหาย พี่สายทองเ็นคู่ด้วยเถิดราฯ		✓	
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจัน เนื่องจากนางพิมพิลาไลยไม่ชอบขุนช้างและไม่เห็นด้วยกับนางศรีประจัน เป็นเหตุให้นางนั้นแสดงพฤติกรรมที่ไม่เชื่อฟังและขัดคำสั่งของนางศรีประจัน เป็นเหตุให้นางศรีประจันด่าและลงโทษนางพิมพิลาไลย				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 98)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจัน เนื่องจากนางพิมพิลาไลยไม่ชอบขุนช้างและไม่เห็นด้วยกับนางศรีประจัน เป็นเหตุให้นางนั้นแสดงพฤติกรรมที่ไม่เชื่อฟังและขัดคำสั่งของนางศรีประจัน เป็นเหตุให้นางศรีประจันด่าและลงโทษนางพิมพิลาไลย	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
			✓		
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง โดยหนีเข้าไปหลบตัวในห้องและเสียใจที่ไม่มีผู้ใดเข้าใจความรู้สึกของนาง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 98)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติและสังคม
			✓	
พิมพั้งบังบานอยู่ไม่ได้ กลุ่มก่ดัดจิตใจดังไฟรั้ง เปิดมุ้งมองเขม้นพอเห็นหน้า สายทองลูกทะเล้งจากที่นอน จะจับไล่ไสสลักไม่ยกไป ครั้นจะอิงกั้วจะผิดถึงแม่พิม หวานกินขนมกินเพราะรักน้อง ไม่รู้เลยว่าพ่อแก้วหล่อนจะเป็น ว่าพลางทางทำเป็นมารยา พิมพั้งคั่งแค้นให้แน่นใจ	จิตใจเอามือผลักประตู่ผิง ลงดินตึงตึงถึงเตียงนอน กอดกันคาดคิดแค้นแล้วก่อนนอน พ่อแก้วหล่อนรังเกียจแม่พิม ว่าเท่าไรมีแต่จะยืมกรรม ป้าป้อมเลือดตาจะกระเด็น ความสัดยี่สายทองใครจะเห็น เช่นนี้คิดมานาน้อยใจ ก้มหน้าลงแล้วก็ร้องไห้ มันไล่ตีฆ่าฆ่าประชด		✓	
รายละเอียด ความขัดแย้งแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางสายทอง เนื่องจากพลายแก้วได้แอบไปหานางสายทอง เมื่อนางพิมพิลาไลยตื่นขึ้นมาแล้วไม่พบตัวพลายแก้ว ทำให้นางพิมพิลาไลยตกใจกลัวว่าจะมีผู้อื่นเห็นตัวพลายแก้วจึงออกไปตามหาแต่ไปพบพลายแก้วนั้นอยู่ภายในห้องกับนางสายทอง นางพิมพิลาไลยจึงโกรธและแสดงท่าทีไม่พอใจนางสายทองเพราะความหึงหวงพลายแก้ว				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 111)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยเกิดความขัดแย้งกับนางสายทอง เนื่องจากพลายแก้วได้แอบไปหานางสายทอง เมื่อนางพิมพิลาไลยตื่นขึ้นมาแล้วไม่พบตัวพลายแก้ว ทำให้นางพิมพิลาไลยตกใจกลัวว่าจะมีผู้อื่นเห็นตัวพลายแก้วจึงออกไปตามหาแต่ไปพบพลายแก้วนั้นอยู่ภายในห้องกับนางสายทอง นางพิมพิลาไลยจึงโกรธและแสดงท่าทีไม่พอใจนางสายทอง เพราะความหึงหวงพลายแก้ว	✓				
รายละเอียด ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางพิมพิลาไลยมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะ โดยการกระตือรือร้นเพื่อประกาศตนว่านางนั้นรู้เห็นเหตุการณ์ระหว่างพลายแก้วกับนางสายทองที่แอบคุยกันอยู่ในห้องนอนของนางสายทอง ซึ่งนางพิมพิลาไลยนั้นได้กล่าววาจาประชดประชันนางสายทองถึงพฤติกรรมอันไม่สมควรและแสดงให้เห็นว่าตนนั้นมีอำนาจและเหนือกว่า					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 111)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อ ธรรมชาติและสังคม
			✓	
ครานั้นจึงโหมนางวันทอง เสียงแม่ร้องไห้โพล่ออกมา ใครมาว่าชั่วผัวกูตาย อายงูเห่าเจ้าเล่ห์ทุกอย่างไป กระที่บดินพางผางกลางประตู่ กลับเข้าในหอกลอนน้ำตา ไอ้พ่อพลายแก้วของเมียเอ๋ย มันเกลี้ยร้องระนุญซอน แล้วกลับมาเจรจาว่าสอพลอ พูดได้เชื่อนแซ่ยายแม่ยับ คิดมาก็เป็นน่าน้อยใจ ถ้าพ่อไม่ไปใครจะมา	อยู่ในห้องได้ยืนขุนช้างว่า เห็นหน้าขุนช้างก็ขัดใจ เกลี้ยไต่ความร้ายก็จะคำให้ หม้อใบละลิบเบี่ยสู้เสียมมา โคตรแม่มีงูจี้คร้านคำ ทอดตัวโศกในที่นั่งนอน เมียไม่เชื่อมันเลยอายหัวกล้อน ชอกซอนส่อเสียดจนไปทัพ เอากระดูกใส่หม้อมาสับปลับ กลอกกลับปลอกปลิ้นไปทุกดา ผัวไปเท่านี้มีคนว่า สุคปัญญาเมียแล้วพ่อแก้วเอ๋ย			
รายละเอียด				

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง โดยการแสดงกิริยาอาการคำทอขุนช้างอย่างรุนแรงพร้อมทั้งกระทืบเท้า แสดงความไม่พอใจ เนื่องจากขุนช้างนั้นสร้างเรื่องหลอกลวงว่าขุนแผนนั้นเสียชีวิตเนื่องจากไปรบ ซึ่งนางวันทองนั้นรู้เท่าทันแผนการของขุนช้างและทราบดีว่าขุนช้างนั้นคิดไม่ซื่อเพื่อให้นางนั้นหลงรัก

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 183)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง โดยการแสดงกิริยาอาการคำทอขุนช้างอย่างรุนแรงพร้อมทั้งกระต๊อเท้าแสดงความไม่พอใจ เนื่องจากขุนช้างนั้นสร้างเรื่องหลอกลวงว่าขุนแผนนั้นเสียชีวิตเนื่องจากไปรบ ซึ่งนางวันทองนั้นรู้เท่าทันแผนการของขุนช้างและทราบดีว่าขุนช้างนั้นคิดไม่ซื่อเพื่อให้นางนั้นหลงรัก	✓		✓		
รายละเอียด ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการเอาชนะขุนช้าง ด้วยการกระต๊อเท้าเพื่อแสดงความไม่พอใจที่ขุนช้างนั้นสร้างเรื่องหลอกลวงและคำทออย่างรุนแรงต่อหน้าขุนช้าง เมื่อนางวันทองได้กล่าวโทษขุนช้างเสร็จแล้วนั้นนางจึงมีกลวิธีที่การจัดการความขัดแย้งถัดมาคือหลีกเลี่ยงเข้าไปหลบในห้องนอนและคิดถึงพลายแก้วหากมีพลายแก้วอยู่ใกล้นางก็เบาใจที่มีคนปกป้อง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 183)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
ครานั้นจึงโหมนางวันทอง เข้าเฝ้าไม่เป็นสุขทุกเวลา ผุดลุกจากห้องช่องออกมา เคาะบุญคุณแม่มาถึงไว ขุนช้างมันมาว่าวุ่นวาย สอพลอขอแม่แม่ปรองดอง ขริ้วดาวัดป่าเถ่ไลยคู หม่อมพลายไม่ตายวายชีวัน ขุนช้างนังงานแรมสามค่ำ จะหลบถี้หนีไปแต่ลำพัง เคาะบุญคุณแม่พอมมาถึง โปรดหัวแก่นจันทน์พันภัย	เส้าหมองโศกสร้อยละห้อยหา รู้ว่าแม่ผัวมาก็ดีใจ นั่งไหวน้ำตาลงหลังไหล เจียนจะไม่เห็นใจของวันทอง แทบจะผูกคอตายอยู่ในห้อง ยกช่องยอมให้เป็นเมียมัน ว่าชนะศัตรูเป็นแม่นมั่น ข้างแม่ศรีประจันไม่เชื่อฟัง ลูกควรยกคร่ำไม่มีที่จะหวัง สุดกำลังด้วยไม่รู้ที่จะไป เหมือนหนึ่งชูปลูกขึ้นมาได้ ลูกจะไปอยู่บ้านกาญจนบุรีฯ	ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
		✓		
รายละเอียด				

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือเกิดอารมณ์เศร้า เนื่องจากทราบว่านางศรีประจันจะยกตนให้กับ ขุนช้าง ทำให้นางวันทองนั้นเกิดความรู้สึกเสียใจต้องการที่พึ่งพิงและผู้ที่คอยให้คำปรึกษา เมื่อนางวันทองได้พบกับนางทองประศรีจึงได้ระบายความรู้สึกภายใน ที่มีให้นางได้รับฟัง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 199-200)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือเกิดอารมณ์เศร้า เนื่องจากทราบข่าวนางศรีประจันจะยกตนให้กับขุนช้าง ทำให้นางวันทองนั้นเกิดความรู้สึกเสียใจต้องการที่พึ่งพิงและ ผู้ที่คอยให้คำปรึกษา เมื่อนางวันทองได้พบกับนางทองประศรีจึงได้ระบายความรู้สึกภายในที่มีให้นางได้รับฟัง			✓		
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง โดยหนีไปอยู่กับนางทองประศรีที่กาญจนบุรีเนื่องจากนางวันทองนั้นต้องการที่พึ่งพิงและผู้ที่คอยให้คำปรึกษา รวมไปถึงต้องการให้ตนเองนั้นพ้นจากสถานที่ที่ต้องทนทุกข์ไม่สบายใจและไม่สามารถคิดและตัดสินใจใด ๆ ได้					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 199-200)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งในตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
ฝ่ายชายศรีประจันผู้มารดา นางพิมขัดใจไม่ยอมนุ่ง อื้อว่ายากปากกล้าเอาผ้าพัน นางพิมเหนียวสายชูประคองแน่น มือหลุดลัมไถลไปเป็นวา ยื่นร้องบอกมาว่าจีตั้น เจ้าสาวเจ็บจุกครางอยู่ข้างใน ... ขุนช้างเอื้อมมือถือขันข้าว จึงร้องมาว่าคุณแม่ศรีประจัน ใส่บาตรด้วยกันร่วมขันเสีย ศรีประจันฟังคำร้องซ้ำว่า นางพิมเคืองข้องร้องทวาด อายกับหมูหมาพวกข้าไท	ให้ลูกยานุ่งขาวห่มขาวพลัน แกตีผลุงเข้าที่หลังดังสนั่น ปล้ำกันอุตลุดคุดมือมา แกจุกแขนตัวสั่นดินยันฝ่า แกเคียดคำแปรคแปรนลูกเล่นไป สวดมนต์เถิดเจ้าจะเข้าได้ มาชดน้ำไม่ได้แล้วเจ้าจะ จับเอาทหารพิฆะมีขมัน เ็นดูจันให้แม่พิมหล่นออกมา หล่นเป็นเมียนจันแล้วคุณแม่ข้า เป็นไรหาอพิมไม่ออกไป ข้าหาปรารถนาไปใส่ไม่ ว่าแล้วรำไรร้องไห้		✓	
รายละเอียด				

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่านางวันทองเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจัน เนื่องจากนางวันทองนั้นถูกนางศรีประจันจับคลุมถุงชนกับขุนช้าง ทำให้นางวันทองนั้นพยายามขัดขืนไม่ยอมร่วมพิธีกับขุนช้างและไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนางศรีประจัน

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 204-205)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่านางวันทองเกิดความขัดแย้งกับนางศรีประจัน เนื่องจากนางวันทองนั้นถูกนางศรีประจันจับคลุมถุงชนกับขุนช้าง ทำให้นาง วันทองนั้นพยายามขัดขืนไม่ยอมร่วมพิธีกับขุนช้างและไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของ นางศรีประจัน	การเอาชนะ	การยอมให้	การ หลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การ ประนีประนอม
			✓		
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงและหลบตัวอยู่ภายในห้องและไม่ยอมทำตามคำสั่งของใคร					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 204-205)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติและสังคม
			✓	
ครานั้นวันทองได้ฟังว่า น้อยฤๅลยหน้ามาขวางเคียง ตัดความห้ามผัวเจ้าตัวโปรด สงสัยใส่กลเป็นมลทิน นี่เมียหม่อมฤๅเจ้าจอมผู้หญิงไหน ฤๅพี่น้องของหม่อมสะพร้อมพริก ... ชีชะถ้อยคำอืลาวดอน งาช้างเนื้อไม้มีงได้มา เจ้าลาวทองก็มีต้องลงเดินดิน ให้เขาชมโฉมนางอยู่กลางทัพ จึงจะสมสกุลคุณจอมทอง จะจัดแจงข้าวปลาไว้ทานาง ข้าขอบใจเจ้าระไวระวังผิด เห็นผัวอีกก็สะอึกเข้าห้ามทัน เพราะเจ้าห้ามความเงิบสงบบหมด หน้าเปรี้ยวตละเคี้ยวตลึงปลิง	ดังฟ้าผ่าหัวแตกสักเจ็ดเสี่ยง ขึ้นเสียงลยทรงดังหงส์บิน คุณโทษอย่างไรเข้าใจสิ้น ลยลั่นเล่นตัวให้ผัวรัก จึงตามได้กระทิงตอจนคอหัก ฤๅลัดกลูกลาวตกได้กลางทางฯ แ่งอนไม่น้อยร้อยภาษา กูจะเกณฑ์ช้างงาออกไปรบ จะให้ขึ้นแคร่บินมาหับหยับ พลัดกันรับคานหามาตามทาง ด้วยศศักดิ์บ้านช่องท่านกว้างขวาง พอวางแคร่จะได้ไ้เข้าทันคว้น ด้วยความคิดรวดเร็วดังกังหัน หาไม่วุ่นนี้่วนขึ้นจริงจริง หายหุดเพราะเจ้าจอมหม่อมผู้หญิง มาชักชิงคุ่นไฟไปชุบน้ำ			

มิใช่ไม้ปักเลนเอนคลอนแคลน เสาประโคนโยนลงสักเก้ากำ ถ้าหาไม้ที่ไหนจะอาจมา จะลือเล่าข่าวกันทุกวันคืน ร้อยบ้านพันเมืองไม่เหลือหลอ อย่าว่าแต่มนุษย์ที่เดินดิน ... รู้แล้วว่าไม่รักอย่าพักว่า เกลี้ยงพามบ้านประจานเรา ได้แต่เพียงอีกาถีเมือง ถ้าได้ดีไปกว่านี้อ่านึกปอง ถึงพันวันทองไปก็ไม่ช้า อืลวามันจะสับขั้บระยา ว่าพลางโจนขึ้นบนสะพาน สิ่งไรมิให้เป็นราศี ทั้งน้ำมันกระจกกระแจะแบ่ง ให้สิ้นวายุหยาชาติของคนเทีจ ขาดเค็ดเสร็จกันในวันนี้ ถึงพระอินทร์ลงมาว่าก็อย่าคอย	เจ้าเป็นดินเหนียวแน่นอยู่ยงค้ำ เล่นเอาหม่อมพลาพลาลงทั้งยืน ที่นี้อยุธยาจะเป็นคลื่น หญิงอื่นไม่เหมือนทั้งแผ่นดิน จะชมปรออยู่แต่นางคนนี้สิ้น ถึงพระอินทร์ก็คงจะลงมา จะฆ่าเสียก็ฆ่าเถิดหนาเจ้า พอรู้เท่ากันสิ้นเจ้าลิ้นทอง ยังตั้งเรื่องประหนึ่งจะทูปทอง จะลงรองรับที่กลางเป็นอ่างน้ำ จะเป็นเชิงสับปลาทุกเช้าค่ำ สิ้นบุญสิ้นกรรมกันวันนี้ จะตักน้ำล้างบ้านเอาดินสี น้ำท่ามอยู่จะถูเช็ด จะทิ้งไว้ให้แห้งเป็นสะเก็ด จะขุดเวจพื้นดินให้สิ้นรอย ไม่มีอาลัยเท่าปลายก้อย ที่วันทองนั้นจะลอยมาคืนดี		
--	---	--	--

รายละเอียด

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับขุนแผนและนางลาวทอง หลังจากที่นางวันทองนั้นได้พบกับขุนแผนและได้เล่าเรื่องทุกอย่างที่เกิดขึ้นให้ขุนแผนรับฟังทำให้ขุนแผนโมโหหึงหวงและจะไปฆ่าขุนช้าง แต่นางลาวทองออกมาห้ามขุนแผน ทำให้นางวันทองรู้สึกผิดหวังและตกใจเมื่อพบหญิงอื่นมากับขุนแผน จึงสงสัยว่านางผู้คนที่ออกมาห้ามขุนแผนเป็นใครถึงได้มาอยู่เคียงข้าง ทำให้นางวันทองนั้นไม่พอใจและทะเลาะวิวาทกับนางลาวทอง ขุนแผนจึงเข้ามาห้ามแต่กลับทำให้นางวันทองนั้นมีอารมณ์โกรธมากยิ่งขึ้นที่ขุนแผนออกมาปกป้องหญิงอื่นต่อหน้านาง

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 214-216, 218-220)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การ เอาชนะ	การยอม ให้	การ หลีกเลี่ยง	การ ร่วมมือ	การ ประนีประนอม
ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับขุนแผนและนางลาวทอง หลังจากที่นางวันทองนั้นได้พบกับขุนแผนและได้เล่าเรื่องทุกอย่างที่เกิดขึ้นให้ขุนแผนรับฟังทำให้ขุนแผนโมโหหึงหวงและจะไปฆ่าขุนช้าง แต่นางลาวทองออกมาห้ามขุนแผนทำให้นางวันทองรู้สึกผิดหวังและตกใจเมื่อพบหญิงอื่นมากับขุนแผน จึงสงสัยว่านางผู้หนึ่งที่ออกมาห้ามขุนแผนเป็นใครถึงได้มาอยู่เคียงข้าง ทำให้นางวันทองนั้นไม่พอใจและทะเลาะวิวาทกับนางลาวทอง ขุนแผนจึงเข้ามาห้ามแต่กลับทำให้นางวันทองนั้นมีอารมณ์โกรธมากยิ่งขึ้นที่ขุนแผนออกมาปกป้องหญิงอื่นต่อหน้านาง			✓		
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงเข้าไปหลบตัวอยู่ในห้องและพยายามฆ่าตัวตายแต่นางสายทองเข้ามาช่วยเหลือทัน ซึ่งนางวันทองนั้นไม่พอใจในพฤติกรรมของขุนแผนที่ปกป้องหญิงอื่น ทั้งที่นางนั้นเป็นเมียของขุนแผนและพยายามครองตนให้พ้นจากน้ำมือของขุนช้าง แต่สุดท้ายกลับถูกขุนแผนกระทำให้นางต้องอับอายขายหน้าต่อหน้าหญิงอื่นที่นางไม่รู้จัก					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 214-216, 218-220)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
ขุนแผนฮึดฮัดให้จัดใจ กะไรเลยเจ้าเอ๋ยเรามาหา ... วันทองมองใจอยู่ในห้อง ออกปากยากจริงจะเจรจา กลัวจะพลุนหนุนหันเข้าในห้อง กระดกออกมาพลันด้วยทันใด	ร้องถามไปดุก่อนเจ้าวันทอง ช่างซ่อนหน้านอนได้อยู่ในห้อง ได้ยินร้องเรียกร้าคาญเป็นหนักหนา แค้นขัดอธยาระกำใจ เจ้าวันทองคิดพรั่นหัวน้ไหว ขัดประตู่เข้าไว้ให้มิดชิด	ความขัดแย้งใน ตัวเอง ✓	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น 	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
รายละเอียด นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งในตัวเองขึ้น เมื่อขุนแผนพบว่านางวันทองนั้นอยู่กับขุนช้าง ทำให้นางวันทองนั้นเกิดความอับอายและพยายามหลบอยู่ภายในห้องกับขุนช้างแม้ว่าขุนแผนจะเรียกให้นางออกมาหาแต่นางกลับหลบตัวและกลัวว่าขุนแผนนั้นจะเข้ามาหานางในห้อง				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 240-241)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโทมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งในตัวเองขึ้น เมื่อขุนแผนพบว่านางวันทองนั้นอยู่กับขุนช้าง ทำให้นางวันทองนั้นเกิดความอับอายและพยายามหลบอยู่ภายในห้องกับขุนช้างแม้ว่าขุนแผนจะเรียกให้นางออกมาหาแต่นางกลับหลบตัวและกลัวว่าขุนแผนนั้นจะเข้ามาหานางในห้อง	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
			✓		
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงที่จะพบกับขุนแผน ด้วยกลัวความผิดว่านางนั้นแท้ที่จริงแล้วเป็นเมียของขุนแผน แต่ต้องตกเป็นเมียของขุนช้างจึงพยายามหลบไม่ยอมออกมาพบขุนแผน					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 240-241)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
ครานั้นวันทองฟ้องโสกา เจ็บจิตตะละพิษป็นยาขิง รื้อเรื่องไรฝ่ายกระจายวุ่น ดิ่งคือถือตัวไม่กลัวใคร นั่งอยู่ดูช่างประชันประชด เป็นไรก็เ็นไปตามกรรม นึกพลางทางหันเข้าส้นปลูก กว่าหน้าหลังตาช่างลืมตัว ว่าพลางนางปิดพานหมากหก ยื่นบังฉากแค้นแสนทวิ ความสัดยัสารพัดจะสัจจ น้ำลายคายจากจากปากไป	ฟังว่าสะดุ้งใจไหวกิ่ง ช่างก่อนดิ่งเสียข้าให้แสนใจ นี่ขุนแผนแม่นแล้วหาใครไม่ มีแต่ฤทธิแล้วจะไล่พาโลทำ เหลืออดว่าเล่นไม่เป็นสำ จะเหยียบย่ำให้ระยำไม่อย่ากลัว ลูกขึ้นเถิดเจ้าจอมหม่อมตัว ไม่กลัวฤพระกาพยาญณ์บุรี น้ำตาตกลูกไปเสียจากที่ ชะดิแล้วเจ้าข้าขอบใจ ที่แท้ถึงดอกหาใช่ศักดิ์ไม่ กลับกลักกลืนได้เจ้าจริงจริงฯ	ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
		✓		
รายละเอียด				
นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งในตัวเองขึ้น เมื่อขุนแผนมาถึงบ้านขุนช้างพร้อมตำราจวัง ทำให้นางวันทองนั้นตกใจกลัวว่าขุนแผนนั้นนำความไปฟ้องสมเด็จพระพันวษาเกี่ยวกับความผิดของนางที่ตนเองนั้นเป็นเมียขุนแผนแต่กลับไปได้เสียเป็นเมียของขุนช้างและได้นำตำราจวังมาจับนาง				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 298)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งในตัวเองขึ้น เมื่อขุนแผนมาถึงบ้าน ขุนช้างพร้อมตำรวจวัง ทำให้นางวันทองนั้นตกใจกลัวว่าขุนแผนนั้นนำความ ไปฟ้องสมเด็จพระพันวษาเกี่ยวกับความผิดของนางที่ตนเองนั้นเป็นเมีย ขุนแผนแต่กลับไปได้เสียเป็นเมียของขุนช้างและได้นำตำรวจวังมาจับนาง	การเอาชนะ	การยอมให้	การ หลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การ ประนีประนอม
		✓			
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เมื่อนางวันทองเห็นขุนแผนนำตำรวจวังมาที่บ้านของขุนช้าง ทำให้ นางวันทองนั้นตกใจกลัวว่าขุนแผนจะนำตำรวจมาจับ นางวันทองจึงพูดกับตนเองว่าสิ่งใดจะเกิดก็ปล่อยให้เกิดขึ้นไปตามเวรตามกรรมและพยายาม กลบเกลื่อนความกลัวด้วยการปลุกขุนช้างให้มาปกป้องแต่ขุนช้างโดนมนต์หลับสนิทไม่ยอมตื่น					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 298)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
แม่ย้าร้องให้ไปด้วยกัน ว่าพลางทางเรียกช้างจำลอง วันทองคำทอไม่พอใจ ขุนช้างไล่ช้างพลางปลอมน้อง พี่รักเจ้าเท่าเทพประดาตาย วันทองแค้นใจให้สะอื้น ฆ่าฟันหั่นคอเสียเถิดรา ถึงบ้านเมื่อไรตายเมื่อนั้น กูไม่ขออยู่กินสิ้นอาลัย	พี่หมายมันมารับเจ้ากลับไป อ้อมวันทองขึ้นช้างหาข้าไม่ ผลัดไส้ทิ้งผมถ่มน้ำลาย แม่ย้าร้องให้ร่ำระล่ำระสาย มันหมายไม่เว้นสักเวลา กูจะคืนดีด้วยอย่าพักกว่า แม่นมึงขึ้นพาเอากูไป จะอยู่ถึงสามวันอย่าสงสัย ส่งเสียงร้องให้ไปเรียทาง	ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
			✓	
รายละเอียด ความขัดแย้งแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง เนื่องจากนางวันทองนั้นไม่พอใจขุนช้างที่มาลักตัวนางจากขุนแผนขณะที่ตนเองนั้นกำลังอุ้มท้อง แม้ว่าจะพยายามทัดทานขุนช้างก็ไม่ใช่ผลนางวันทองจึงยอมให้ขุนช้างกระทำ จากการกระทำของขุนช้างทำให้นางวันทองนั้นแค้นใจและพัวพันกับตนเองว่าจะยอมตายและไม่ยอมตกเป็นเมียขุนช้าง				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 395)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับขุนช้างเนื่องจากนางวันทองนั้นไม่พอใจขุนช้างที่มาลักตัวนางจากขุนแผนขณะที่ตนเองนั้นกำลัง อุ้มท้อง แม้ว่าจะพยายามทัดทานขุนช้างก็ไม่เป็นผลนางวันทองจึงยอมให้ขุนช้างกระทำ จากการกระทำของขุนช้างทำให้นางวันทองนั้นแค้นใจและพัวพันกับตนเองว่าจะยอมตายและไม่ยอมตกเป็นเมียขุนช้าง	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
รายละเอียด ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ โดยการที่นางวันทองนั้นยอมขึ้นช้างไปกับขุนช้าง ถึงแม้ว่านางวันทอง จะไม่เต็มใจและคำทอสลักไสขุนช้าง แต่ก็ไม่สามารถขัดขวางขุนช้างได้นางวันทองจึงบอกกับขุนช้างไปว่าถึงขุนช้างจะนำตัวนางไปได้แต่ก็จะไม่ได้ครอบครองนางและนางจะฆ่าตัวตายและไม่ยอมตกเป็นเมียขุนช้าง		✓			

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 395)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อ ธรรมชาติและสังคม
ฝ่ายขุนช้างหมายจิตรให้คิดแก่น เมื่อกระนั้นเหมือนกูรันดูไป อีแม่มันวันทองก็สองจิต เรียกพ่อพลายคล้ายพ่ออีตัวดี ... เห็นลับลี้ที่สังข์ขัดเขมร ปะตะซ้ำคำผางเข้ากลางพุง พลายงามร้องสองมือมันอุดปาก พอหลุดมือร้องวันทองโวย ไม่เห็นแม่แลหาน้ำตาตก จนเหงื่อตกกระปรกประปรอมขึ้นคร่อมไว้ พลายงามคั่นลิ้นเสียงสำเนียงร้อง มันห้ามว่าอย่าร้องก็ต้องรอ จงเห็นแก่แม่วันทองของลูกบ้าง ช่วยฝังปลุกลูกไว้ใช้เช่นเคย บิบบมูกูกปากลากกระแทก		ลูกขุนแผนมันคงไม่สงสัย ก็กลับไพล่เหมือนพ่ออำยทรพี ช่างประคิษฐ์ซื้อลูกให้ลูกที่ ทุกราตรีทริกตราจะฆ่าฟัน สะบัดเบนเบือนเหวี่ยงลงเสียงพลึง ถีบกระทุ้งทองทูปเสียงอุบโอย คั่นกระดากถลากไถลร้องไห้โหย หม่อมพ่อโบายดีฉันแทบบรลย ขุนช้างชกนุศคร่าไม่ปราศรัย ✓	✓	✓

พอผีพรายนายขุนแผนผู้แค้นไฉน ขุนช้างเห็นว่าทาบจนดับแตก แล้วลี้ขอนซ่อนทับให้ลับกาย ฝ่ายผีพรายนายขุนแผนแค้นขุนช้าง แล้วเป่าแก้วเปลวหลายหลายเลื่อน นางพรายบอกว่าเราบ่าวขุนแผน ไม่ม้วยแล้วแก้วตาอย่าอาวรณ์ แม่ของเจ้าเราจะบอกออกมารับ --- ฝ่ายพวกพรายกายสิทธิ์ฤทธิรุตม์ ไปเข้าฝันวันทองถึงห้องใน ครานั้นวันทองส่องโศภา คิ้วระเห่เป็นกลางแต่กลางวัน พอมีหยลลับคล้อยเห็นพลายน้อย ผวาตื่นตื่นตาให้อาวรณ์ พอแมงมุมอุ้มไข่ได้ดื่อก ประหลาดกลางหมางจิตคิดคะนึ่ง ลูกออกมาหาจบไม่พบเห็น แต่เฝ้าลูกครอกมันบอกความ	เข้าทอดไว้มิให้ถูกลูกของนาย เอาคาเผกฝุ่นกลบให้ศพหาย ทำลอยชายชมปากกลับมาเรือนฯ อุตส่าห์จ้างขอนใหญ่ให้เขยื้อน เจ้าพลายเคลื่อนกลายฝันเหมือนตื่นนอน มาทำแทนเมื่อมันทับช่วยรับขอน อยู่ก่อนเกิดนะเจ้าอย่าเศร้าใจ แล้วหายวับวู่วามตามวิสัย --- เหมือนลมดุจหนึ่งถึงไหนไหน เหมือนจะให้เห็นลูกกิดผูกพัน ฯ เมื่อลูกแก้วเววตาจะอาสัญ ให้วันหวั่นหวีหวีหวีหวานอน ขุนช้างถ้อยทับไว้ด้วยไม้ขอน สะอื้นอ่อนในอกตกตะลึง นางผกเจียฟุ้งดังผึ้งผึ้ง รำลึกถึงลูกชายเจ้าพลายงาม ที่เคยเล่นอยู่กับใครเที่ยวได้ถาม ว่าเห็นตามพ่อขุนช้างไปกลางไพร			
--	--	--	--	--

นางแคลงผัวกลัวจะพาไปฆ่าเสีย ออกนอกรั้วตัวคนเดียวเที่ยวเดินไป เห็นคุ่มคุ่มพุ่มไม้ไฉ่จะขาด ... ตะโกนเรียกพลายงามทราชมสาวดิ สะอื้นไอ้โพล่เพล้เดินเอกา เห็นฝูงนกกนกนุตรยิ่งสุดเศร้า ชะนีโหยวโหยหวานรณูจวนใจ พอแว่วแว่วเจ้าเสียงสำเนียงเรียก ตรงเชิงซุ้มคุ่มเคียงนางเมียงมอง ความดีใจไปทอดเอาลูกแก้ว เป็นไรไม่ไปเรือนเที่ยวเชือนแซ ... นางวันทองร้องไห้ใจจะขาด แล้วเล่าความตามจริงทุกสิ่งไป พ่อของเจ้านั้นฤาชื่อขุนแผน เอาทุกข์ร้อนก่อนเก่าเล่าให้ฟัง จึงจวนใจไม่มีที่หึง กรั้นจะฟ้องร้องเล่าเราก็จิน	น้ำตาเรี่ยเรียดกชกชกลไหล ไอ้อาลัยเหลียวแลชะเง้อ พ่อพลายงามทราชมสาวดิของแม่เอ๋ย ... ใจจะขาดคนเดียวเที่ยวควานหา สกุณานอนรังสะพรังไพร ไอ้ลูกเราไม่รู้ว่าอยู่ไหน ยิ่งอาลัยเลหาน้ำตานอง นึกสำเนียงหลายหนขนสยของ เห็นลูกร้องไห้สะอื้นยืนเหลียวแล แม่มาแล้วอย่ากลัวทูนหัวแม่ แม่ตามแต่ตะวันบ้ายเห็นหายไปฯ ไอ้ชาตินี้มีกรรมจะทำไฉน เจ้ามิใช่ลูกเด้าเขาจึงซัง เป็นคนแค้นกับขุนช้างแต่ปางหลัง เดี๋ยวนี้ยังอยู่ในคุกเป็นทุกข์ทน มันทำถึงสาหัสก็ขัดสน แม่นไม่พ้นมือมันจะอันตราย			
---	--	--	--	--

แต่รู้ว่าย่าทองประศรี แม่นไปถึงพึ่งพาพ่อพลาย แต่ทางนั้นวันครึ่งจึงถึงบ้าน โอ้ใครเล่าเขาจะพาเจ้าคลาไคล ... แล้วพากันเดินตัดไปวัดเขา แล้วเล่าความตามจริงทุกสิ่งไป เอาลูกอ่อนซ่อนไว้เสียในห้อง ท่านขรัวครูผู้เฒ่าอาจะ ถ้าหากว่ามาค้นจนถึงห้อง ฆ่าลูกเลี้ยงเอี้ยงดูก็ไม่เคย ... นางวันทองหมองหมางไม่สร้างทุกข์ เห็นจนคำจำลาทั้งอาลัย พอเข้าไปในรั้วคำผัวโง แต่ชาตินี้มีกรรมจึงจำเป็น ขึ้นบนเรือนเหมือนใจจะจากร่าง เข้าในห้องหมองอารมณ์ไม่สมประดี กิดถึงลูกผูกพันให้หวนออก	อยู่บ้านกาญจนบุรีวัดเชิงหวาย จะสบายบุญปลอดตลอดไป ทางกันดารเดินคงจะหลงไหล นางร้องให้สะอื้นกลืนน้ำตาฯ ... เห็นสมภารกลานเข้าไปกราบไหว้ เจ้าคุณได้โปรดด้วยช่วยธุระ เพื่อพวกพ้องเขามาหาอย่าให้ปะ ไว้ธุระเถิดอย่ากลัวที่ผิวเลย กุมมือถึงงั่วสีกาเอ๋ย อย่าทุกข์เลยลุงจะช่วยลูกอ่อนไว้ฯ ... กระหมวดจุกลูกขนานน้ำตาไหล ลงบันไดเดินควนด้วยจวนเย็น อ้ายตายโหงหักคอไม่ขอเห็น ได้ชายเช่นนี้มาเป็นสามี เห็นขุนช้างชิงชิงคินหลังหนี เห็นแต่ที่นอนเปล่ายังเศร้าใจ น้ำตาตกพอยพอยละห้อยให้			
--	---	--	--	--

ไอ้ลูกเอ๊ยเคยนอนแต่ก่อนไร อยู่หลัดหลัดพลัดพรากไปจากแม่ ไอ้พลายงามทราชมสวาคิจจะคลาศแคล้ว ฝ่ายขุนช้างครางคราอ้ายเจ้าเล่ห์ เสียงวันทองร้องไห้จุดไฟมา ทำไถลไถ่ถามเป็นความหยอก พลางรับขวัญวันทองร้องละคร นางวันทองซ้องขัดสะบัดหน้า นางผลึกพลิกหยิกข่วนว่ากวนใจ ลูกข้าหายตายเป็นไม่เห็นศพ เจ้าพาไปในป่าพนาลี ... นางวันทองหมองมัวกลัวขุนช้าง ออกชายทุ่งมุ่งمينเดินตะบึง ทุกเย็นเข้าเสร้านมอญเฝ้าร้องไห้ ถึงยามกินสิ้นรสสู้ออดอม	จนเจ้าได้ليبปีเข้านี้แล้ว แม่ยังแลเห็นแต่ฟูกของลูกแก้ว เสียงแจ้วแจ้วเจ้าวันทองนอนน้ำตาฯ เมาโมเี่ยมกริ่มอยู่ริมฝา ส่งคูหาน้ำนึ่งเคียงบนเตียงนอน ฤาหนามขอกเจ็บป่วยจะช่วยถอน เจ้าทุกขร้อนรำคาญประการใด ฯ ขุนช้างรำทำท่าเข้าคว่ำไกว ไอ้อะไรนี้เล่าเฝ้าเข้าชี้ อย่ามากลบรอยเลือดเมื่อบัดนี้ แล้วก็มีพามาว่ากะไร ฯ ไม่เหมือนอย่างคนทั้งปวงมันหวงหึง กลับมาถึงเรือนรำระกำตรอม ด้วยอาลัยพลายงามทราชมณอม จนซุบพอมผิวพรรณทุกวันคืนฯ			
รายละเอียด				

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งในตัวเอง รวมไปถึงเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง และเกิดความขัดแย้งกับธรรมชาติและสังคม ขึ้น เมื่อนางวันทองถูกผีพลายของขุนแผนมาเข้าฝันว่าพลายงามกำลังร้องเรียกหา ทำให้นางผวาตื่นด้วยความกลัวและความกังวลใจจึงออกตามหาพลายงาม พบว่าพลายงามนั้นถูกขุนช้างทุบตีและหวังจะหมายเอาชีวิต แต่โชคดีที่มีผีพลายของขุนแผนมาช่วยไว้จึงรอดพ้นจากความตาย พร้อมทั้งเล่าความจริงให้กับพลายงามทราบว่าแท้ที่จริงนั้นพ่อของพลายงามคือขุนแผนไม่ใช่ขุนช้าง ด้วยความโกรธแค้นของขุนช้างที่มีต่อขุนแผนเป็นเหตุให้ขุนช้างต้องการกำจัดพลายงาม เพราะเป็นลูกของขุนแผน นางวันทองจึงพาพลายงามไปซ่อนตัวที่วัดและแยกตัวกลับเรือนขุนช้าง เมื่อกลับถึงเรือนด้วยความโกรธที่พลายงามนั้นหายตัวไปจึงด่าขุนช้างแต่ขุนช้างทำทีไม่รู้ไม่เห็นพลายงามนั้นหายตัวไป นางวันทองนั้นเกิดกลัวขุนช้างเนื่องจากเป็นสามีและไม่สามารถกล่าวโทษขุนช้างเกี่ยวกับการหายตัวของพลายงาม ทำให้นางวันทองนั้นเกิดความเศร้าและตรอมใจคิดถึงพลายงาม

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 397-404)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การ เอาชนะ	การยอม ให้	การ หลีกเลี่ยง	การ ร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งในตัวเอง รวมไปถึงเกิดความขัดแย้งกับขุนช้าง และเกิดความขัดแย้งกับธรรมชาติและ สังคมขึ้น เมื่อนางวันทองถูกผีพลาของขุนแผนมาเข้าฝันว่าพลาขงมกำลัง ร้องเรียกหา ทำให้นางผวาตื่นด้วยความกลัวและความกังวลใจจึงออกตามหา พลาขงมพบว่าพลาขงมนั้นถูกขุนช้างทุบตีและหวังจะหมายเอาชีวิตแต่โชคดี ที่มีผีพลาของขุนแผนมาช่วยไว้จึงรอดพ้นจากความตาย พร้อมทั้งเล่า ความจริงให้กับพลาขงมทราบว่าแท้ที่จริงนั้นพ่อของพลาขงมคือขุนแผน ไม่ใช่ขุนช้าง ด้วยความโกรธแค้นของขุนช้างที่มีต่อขุนแผนเป็นเหตุให้ขุนช้าง ต้องการกำจัดพลาขงมเพราะเป็นลูกของขุนแผน นางวันทองจึงพาพลาขงม ไปซ่อนตัวที่วัดและแยกตัวกลับเรือนขุนช้าง เมื่อกลับถึงเรือนด้วยความโกรธที่ พลาขงมนั้นหายตัวไปจึงดำ ขุนช้างแต่ขุนช้างทำที่ไม่รู้ไม่เห็นพลาขงมนั้น หายตัวไป นางวันทองนั้นเกิดกลัวขุนช้างเนื่องจากเป็นสามีและไม่สามารถ		✓	✓		

กล่าวโทษ ขุนช้างเกี่ยวกับการหายตัวของพลาขงาม ทำให้นางวันทองนั้นเกิด ความเศร้าและตรอมใจคิดถึงพลาขงาม					
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงและยอมให้ เมื่อนางวันทองพวตืนเนื่องจากผีพรายของ ขุนแผนมาเข้าฝันทำให้นางวันทองเกิดความกลัวและความกังวลใจจึงออกตามหาพลาขงามพบว่าขุนช้างนั้นหมายเอาชีวิตของพลาขงาม ทำให้นางวันทอง นั้นต้องนำตัวพลาขงามไปอยู่กับนางทองประศรีที่กาญจนบุรีเพื่อให้ปลอดภัยจากการหมายเอาชีวิตของขุนช้าง ถึงแม้ว่านางวันทองนั้นจะ โกรธและเกลียด ขุนช้างเพียงใดแต่ตนเองนั้นเป็นเมียของขุนช้างด้วยความกลัวจึงต้องยอมอยู่กินกับขุนช้างและไม่กล้ากระทำการใด ๆ ที่เป็นการขัดใจขุนช้าง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 397-404)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
			✓	
พระไวยเข้าใจว่าเพราะแม่ นี้หากจิตคิดถึงซึ่งมารดา พระกาญจน์บุรีชี้หน้าว่าวันทอง ช่างไม่อาย ไม่เจ็บเท่าเล็บมือ ผัวเจ้าถูกค้ำค้ำ เขาทำผัวตัวเด่นเป็นชักยันต์ วันทองแค้นขัดสะบัดหน้า หลับหูหลับตามาว่าเรา กะข้าแลอีวันรินทร์โชน พูดเหมือนลูกเล็กเด็กเด็กลมมือ ซึ่งว่าซังลูกนักรักสามี มิควรหมิ่นเขาก็หมิ่นเพราะกินเมา ... ครานั้นพระไวยครั้นได้ฟัง ขมาแม่แร่ขึ้นบนหอพลัน อ้ายใจยักษ์หักคอคนทั้งเป็น	ทำอย่างนี้มีแต่จะขายหน้า หาไม่ไม่ว่าจะระนาถกับฝีมือฯ อ่อนน้อมเจ้าเป็นวันรินทร์ฤฯ แค้นมาโลมให้เขาถือเล่นกลางคน ช่างไม่ว่าห้ามปรามกันสักหน แต่ลูกชายอายุคนนั้นทำเนาฯ เขาจะฆ่าก็ฆ่าเสียเถิดเจ้า คือใครเล่าเขาโลมให้คนฤฯ เป็นคนโตนเคยเล่น ไม่เห็นฤฯ นี่คนดีเจียวยังคือเป็นคนเมา ข้าเห็นดีด้วยเจ้าช่างเมื่อไรเล่า เขาต่อยเอาที่พอสมกับหน้าคนฯ ถ้าเลิกถึงความหลังแค้นตัวสั้น ดิฉันบอกกล่าวท่านทั้งปวงไว้ เพราะบุญมีหนี้เร้นจึงรอดได้			

เหน็บรังจังก้าเรียกข้าไท พวกทนายหนุ่มหนุ่มเข้ารุมดอง ถีบตกลงดินคั่นยันยัน วันทองโผนโจนจากหอนั่งมา นิ่งแน่นแลเห็นไม่หายใจ ทั้งนี้รักเมียจึงมาช่วย เขาทุบดั่งทุบปลาไม่การุญ	เอาหาวย่าไว้ชีวิตมัน เอาจันรื่องไม่ออกศอกกลุ่มสัน พวกขุนนางกางกั้นเกาะเกาะไป วังผวาถอดหัวทอดตัวให้ นางรื่องให้โฮโฮไอ้พ่อคุณ จนมาม้วยบรรลืออยู่ใต้ถุน พ่อสิ้นบุญเสียแล้วกระมังนา		
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับพลาขงามและพระกาญจน์บุรีขึ้น เมื่อนางวันทองและขุนช้างไปร่วมพิธีแต่งงานของพลาขงามและขุนช้างดั่งจนมาไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ทำให้พลาขงามและพระกาญจน์บุรีโกรธและต่อว่า นางวันทองที่ไม่ดูแลสามีให้ดีปล่อยให้ขุนช้างนั้นแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้น ทำให้นางวันทองนั้นโมโหและตอบโต้กลับ เมื่อพลาขงามเห็นถึงพฤติกรรมของนางวันทองที่ปกป้องขุนช้างและหนีไปหลบตัวในห้อง ทำให้พลาขงามโกรธและโมโหยิ่งขึ้นถึงขั้นทุบตีขุนช้างจนสลบ เมื่อนางวันทองกลับออกมาจากห้องจึงตกใจเมื่อเห็นสภาพของขุนช้างที่ถูกพลาขงามทุบตีซึ่งตนเองไม่สามารถปกป้อง ขุนช้างและไม่สามารถห้ามปรามพลาขงามไว้ได้			

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 625-627)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขำขันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งกับพลายงามและพระกาญจน์บุรีขึ้น เมื่อนางวันทองและขุนช้างไปร่วมพิธีแต่งงานของพลายงาม และขุนช้างดื่มจนเมาไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ทำให้พลายงามและพระกาญจน์บุรีโกรธและต่อว่า นางวันทองที่ไม่ดูแลสามีให้ดีปล่อยให้ขุนช้างนั้นแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขึ้น ทำให้นางวันทองนั้นโมโหและตอบโต้กลับ เมื่อพลายงามเห็นถึงพฤติกรรมของนางวันทองที่ปกป้องขุนช้างและหนีไปหลบตัวในห้อง ทำให้พลายงามโกรธและโมโหยิ่งขึ้นถึงขั้นทุบตีขุนช้างจนสลบ เมื่อนางวันทองกลับออกมาจากห้องจึงตกใจเมื่อเห็นสภาพของขุนช้างที่ถูกพลายงามทุบตีซึ่งตนเองไม่สามารถปกป้องขุนช้าง และไม่สามารถห้ามปรามพลายงามไว้ได้			✓		
รายละเอียด					

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยงที่จะได้เจอกับพลายงามและหลบตัวอยู่ในห้องเพื่อลดแรงกดดันลง เมื่อนางวันทองกลับออกมาจากห้องเห็นสภาพของขุนช้างที่ถูกพลายงามทุบตี ทำให้นางวันทองนั้นเสียใจที่ตนเองนั้นเป็นต้นเหตุให้ขุนช้างสามีของตนต้องมาถูกพลายงามทุบตีจนสลบ

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 625-627)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
			✓	
ครานั้นจึงโหมเจ้าวันทอง พ่อพลายงามทราบดีของแม่อา ไฉ่จะอ้อมเอิบอาบด้วยเงินทอง ทั้งผู้คนช่างม้าแลเข้าไท ทุกวันนี้ไฉ่แม่จะพาสุก ต้องจำจนทนกรรมที่ติดตาม เมื่อพ่อเจ้าเข้าคุกแม่ต้องแก้ ถึงพ่อเจ้าเล่าไม่รู้ว่ามีรายดี เมื่อพ่อเจ้ากลับมาแต่เชิงใหม่ เมื่อคราวตัวแม่เป็นคนกลาง เจ้าเป็นถึงหัวหมื่นมหาเด็ก จงเร่งกลับไปคิดกับบิดา พระองค์คงจะโปรดประทานให้ อันจะมอลักพาไม่ว่ากัน ...	เสรำหมองด้วยลูกเป็นนักษัตร แม่โศกกาเกือบเจียนจะบรรลัย มิใช่ของตัวทำมาแต่ไหน ไม่รักใคร่เหมือนกับพ่อพลายงาม มีแต่ทุกข์ใจเจ็บดังเหน็บหนาม จะขึ้นความคิดไปก็ไฉ่ที่ เขาจุดแม่ไฉ่จะแก้งแห่งหนนี้ เป็นหลายปีแม่มาอยู่กับขุนช้าง ไม่เพ็ดทูลสิ่งไรแต่สักอย่าง ท่านก็วางบวชให้บิดา มิใช่เด็กดองจงฟังคำแม่ว่า ฟ้องหากราบทูลพระทรงธรรม จะปรากฏศไกรเกิดขึ้น เช่นนั้นใจแม่มิเต็มใจ ฯ			

ครานั้นวันทองพ้องโศกา ถือดาบฟ้าฟื้นยืนแกว่งไกว จึงปლობว่าพลาขงามพ้อทรมารัก จงครวญใครให้เห็นข้อสำคัญ ด้วยเป็นข้าลักไปไทลักมา ถ้าเห็นเจ้าเป็นสุขไม่ลุลาม ว่าพลางนางลูกออกจากห้อง พระหมื่นไวยก็พามารดาไป	เห็นลูกยากัดฟันมันได้ ตกลูกแล้วว่าแม่พิน อย่าอีกฮักว่ารุ่นทำหุ่นหัน แม่นี้พรีนกลัวแต่จะเกิดความ เห็นเบื่องหน้าจะอิงแม่จึงห้าม ก็ตามเถิดมารดาจะคลาไคล เศร้าหมองโศกาน้ำตาไหล พอรุ่งแจ้งแสงสีกี่ถึงเรือนฯ			
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งขึ้นกับพลาขงาม เมื่อพลาขงามนั้นจะลักพาตัวนางวันทองจากเรือนของขุนช้าง ซึ่งนางวันทองได้บอกความในใจต่อพลาขงามเกี่ยวกับการอยู่กินกับขุนช้างซึ่งนางนั้นไม่เต็มใจแต่ก็ต้องทนอยู่กับขุนช้างเนื่องด้วยขณะนั้นนางวันทองท้องแก่และขุนแผนถูกเรียกตัวไปรบ ทำให้นางวันทองนั้นไม่มีที่พึ่งพิงรวมถึงได้กล่าวเตือนพลาขงามว่าสิ่งที่กำลังกระทำอยู่นี้อาจทำให้ถูกอาญาได้				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 655-656)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งขึ้นกับพลาชงาม เมื่อพลาชงามนั้นจะลักพาตัวนางวันทองจากเรือนของขุนช้าง ซึ่งนางวันทองได้บอกความในใจต่อพลาชงามเกี่ยวกับการอยู่กินกับขุนช้าง ซึ่งนางนั้นไม่เต็มใจแต่ก็ต้องทนอยู่กับขุนช้างเนื่องด้วยขณะนั้นนางวันทองท้องแก่และขุนแผนถูกเรียกตัวไปรบ ทำให้นางวันทองนั้นไม่มีที่พึ่งพิงรวมถึงได้กล่าวเตือนพลาชงามว่าสิ่งที่กำลังกระทำอยู่นี้อาจทำให้ถูกอาญาได้		✓			
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เมื่อนางวันทองได้กล่าวเตือนพลาชแก้วถึงพฤติกรรมที่เสี่ยงจะโดนอาญาแต่ด้วยสถานการณ์ขณะนั้นนางวันทองทราบถึงอารมณ์ของพลาชแก้วที่ชิงชังขุนช้างถึงขนาดที่จะฆ่าขุนช้าง ทำให้นางวันทองยอมไปตามพลาชแก้วและร่วมมือโดยดีเพื่อลดแรงกดดันของพลาชแก้วลงแม้รู้ว่าเสี่ยงโดนอาญาก็ตาม					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 655-656)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
ครั้นเวลาศึกกำลังคึกคักเงิบ พระพายโฉบเสาวรสจายจร คูเหว่าเร้าเสียงสำเนียงก้อง วันทองน้อยนอนสนิททรวง ฝันว่าพลัดไปในไพรเถื่อน ลดเลี้ยวเที่ยงหลงในดงรัง ทั้งสองมองหมอบอยู่ริมทาง โคดตะครุบคาดคั้นในทันที สิ้นฝันครั้นตื่นตกประหม่า เล่าความบอกฟัวด้วยกลัวภัย ใต้เตียงเสียงหนูก็กุกก ยิ่งหวาดหวั่นพริ้วตัวกลัวมรณา ครานั้นขุนแผนแสนสนิท ครั้งนี้น่าจะมีอันตราย พิเคราะห์ดูทั้งยามอัฐกาล มิรู้ที่จะแถลงแจ้งกิจจา	ไปไม้แห่งแกร่งเกรียบระรุ่มร้อน พระจันทร์แจ่มแจ้งกระจ่างดวง ระฆังฆ้องขานแข่งในวังหลวง จิตรว่างระงับสู่กวั้งค์ เลื่อนเปื้อนไม่รู้ที่จะกลับหลัง ยังมีพยัคฆ์ร้ายมาราวิ พอนางคืบปามาถึงที่ แล้วอุศราพาไปไพร หวีดผวากอดผัวสะอื้นให้ ประหลาดใจน้องฝันพริ้วอุรา แมลงมุ่มทุมอกที่ริมฝา ดังวิญญูณนางจะพรากรไปจากกายฯ ฟังความตามนิมิตก็ใจหาย ฝันร้ายสาหัสตัดตำรา ก็บันดาลฤกษ์แรงเป็นหนักหนา กอดเมียเมินหน้าน้ำตากระเด็น			✓

จึงแกล้งเพทุบายทำนายนไป เพราะวิตกหมกไหม้จึงได้เป็น พຼ່ງนี้พี่จะแก้เสนียดผ่น มิให้เกิดราก็กลียุค	ผ่นอย่างนี้มีไ้จะเกิดเชืญ เนื้อเย็นอยู่กับผ้วอย่ากลัวทุกข แล้วทำมิ่งสิ่งขวัญให้เป็นสุข อย่าเป็นทุกข์เลยเจ้าจงเบาใจฯ			
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งขึ้นกับโชคชะตาของตนเองที่บ่งบอกถึงเรื่องร้ายที่กำลังจะเกิดขึ้นกับนาง เมื่อนางวันทองผ่นและผว่าตื่นขึ้นมาด้วยความกลัวและด้วยลางสังหรณ์แห่งความกลัวนั้นได้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกภายในรวมไปถึงการคิดและตัดสินใจของนางวันทอง ทำให้นางนั้นไม่สามารถตอบคำถามสมเด็จพระพันวษาได้ว่า จะเลือกอยู่กับใคร เป็นเหตุให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 663-664)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองเกิดความขัดแย้งขึ้นกับโชคชะตาของตนเองที่บ่งบอกถึงเรื่องร้ายที่กำลังจะเกิดขึ้นกับนาง เมื่อนางวันทองฝันและพวตน์ขึ้นมาด้วยความกลัวและด้วยดวงสังหรณ์แห่งความกลัวนั้นได้ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกภายในรวมไปถึงการคิดและตัดสินใจของนางวันทอง ทำให้นางนั้นไม่สามารถตอบคำถามสมเด็จพระพันวษาได้ว่าจะเลือกอยู่กับใคร เป็นเหตุให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต		✓			
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการยอมให้ เมื่อโชคชะตานางวันทองนั้นขึ้นทำให้เกิดความกลัวขึ้นและเป็นลางบอกเหตุร้ายแรงที่กำลังจะเกิดขึ้นกับนาง จากสถานการณ์ที่สมเด็จพระพันวษามานางวันทองนั้นจะเลือกอยู่กับใคร เมื่อโชคชะตานั้นได้เป็นสิ่งกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้วว่านางนั้นจะต้องพบกับสิ่งเลวร้าย ส่งผลให้โชคชะตาขึ้นให้นางวันทองไม่สามารถคิดวิเคราะห์ปัญหาและสามารถตัดสินใจได้ เป็นเหตุให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 663-664)

แบบบันทึกความขัดแย้งของตัวละคร โดยจัดทำเป็นตารางบันทึกการอ่าน ตามประเด็นดังต่อไปนี้

ตัวอย่างข้อความ / บทสนทนา		พฤติกรรมความขัดแย้ง		
		ความขัดแย้งใน ตัวเอง	ความขัดแย้งกับ ผู้อื่น	ความขัดแย้งต่อธรรมชาติ และสังคม
		✓		
ครานั้นวันทองพึงรับสั่ง ครั้นจะทูลกลัวพระราชอาญา พระหมื่นไวยใช้ไปให้แม่ว่า วันทองหมองจิตระคิดเวียนวน ครานั้นพระองค์ทรงธรณินทร์ พระตรัสความถามซักไปทันใด จะรักชูชังผัวมึงกลัวอาช ตามใจกูจะให้ดังวาจา นางวันทองรับพระราชโองการ อกุศลคลมัวให้หัวใจ คิดคะเนถึงทะเลนอก ให้อุทัยอดอันตันอุรา จะว่ารักขุนช้างกะไรได้ รักพ่อลูกห่วงดังดวงชีวิต อย่าเลยจะทูลเป็นกลางไว้ คิดแล้วเท่านั้นมิทันนาน	ให้ละล้าละลังเป็นหนักหนา ขุนช้างแลดูตาคึกคัก บื้อปากตรงบิดาเป็นหลายหน เป็นจวนใจนิ่งอยู่ไม่ทูลไปฯ หาได้ย่นวันทองทูลขึ้นไม่ ถามึงไม่รักใครให้ว่ามา จะอยู่ด้วยลูกชายก็ไม่ว่า แต่นี้เบื้องหน้าขาดเด็ดไปฯ ให้บันดาลบังจิตระคิดไม่ ด้วยสิ้นในอายุที่เกิดมา ดังตัวตักพระสุเมรุภูผา เกรงผิดภยหน้าก็สุดคิด ที่จริงใจมิได้รักแต่สักหนิด แม่นทูลผิดจะพิโรธไม่โปรดปราน ตามพระทัยท้าวจะแยกให้แตกฉาน นางกัมภีร์นแล้วก็ทูลไปจับพลัน			

ความรักขุนแผนก็แสนรัก สู่ล้าบทุกปามาด้วยกัน ขุนช้างแต่อยู่ด้วยกันมา เงินทองกองไว้มิให้ใคร จมีนไวยเล่าก็เลือดที่นอก ทูลพลางตัวนางระเริ่มร้าว	ด้วยร่วมยากมานักไม่เคยฉันท สารพันอดอมถนอมใจ กำหนดหาได้ว่าให้เคียงไม่ ข้าไทใช้สอยเหมือนของตัว ก็หิวยบกรักเท่ากันกับผิว ความกลัวพระอาญาเป็นพันไปๆ			
รายละเอียด ความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางอารมณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อนางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือเกิดความกลัว เนื่องจากนางวันทองนั้นเกิดความรักในตัวขุนแผน แต่ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความอึดต่อความดีของขุนช้างที่กระทำต่อนาง แต่ด้วยความกลัวว่าถ้านางเลือกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดออกไป จะทำให้สมเด็จพระพันวษาโกรธ จึงไม่สามารถให้คำตอบต่อสมเด็จพระพันวษาได้ว่า จะเลือกอยู่กับใคร เป็นเหตุให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต				

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 667-668)

แบบวิเคราะห์กลวิธีการจัดการความขัดแย้งของตัวละคร
ตามแนวคิดของโธมัสและคิลแมนน์ (Thomas & Kilmann)
การเอาชนะ (Competition) การยอมให้ (Accommodation) การหลีกเลี่ยง (Avoiding)
การร่วมมือ (Collaboration) การประนีประนอม (Compromising)

พฤติกรรมความขัดแย้ง	กลวิธีการจัดการความขัดแย้ง				
	การเอาชนะ	การยอมให้	การหลีกเลี่ยง	การร่วมมือ	การประนีประนอม
ความขังตันแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อนางวันทองนั้นเกิดความขัดแย้งภายในตนเองคือเกิดความกลัว เนื่องจากนางวันทองนั้นเกิดความรักในตัวขุนแผน แต่ในขณะเดียวกันก็เกิดความอึดต่อความดีของขุนช้างที่กระทำต่อนาง แต่ด้วยความกลัวว่าถ้านางเลือกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดออกไป จะทำให้สมเด็จพระพันวษาโกรธ จึงไม่สามารถให้คำตอบต่อสมเด็จพระพันวษาได้ว่า จะเลือกอยู่กับใคร เป็นเหตุให้สมเด็จพระพันวษาโกรธและลงโทษนางวันทองจนถึงขั้นประหารชีวิต			✓		
รายละเอียด ความขังตันแสดงให้เห็นว่า นางวันทองมีกลวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการหลีกเลี่ยง เนื่องจากไม่สามารถตัดสินใจได้ว่า จะรักและเลือกอยู่กับใคร จึงขอให้สมเด็จพระพันวษาเป็นผู้ตัดสินใจแทนตนเอง					

(พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ, 2544, น. 667-668)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล นายสมประสงค์ เทียนใจ

วัน เดือน ปีเกิด 27 กุมภาพันธ์ 2529

ที่อยู่ปัจจุบัน 103 หมู่ 1 ตำบลหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง 52110

อีเมลแอดเดรส Bunjy61@hotmail.com

ประวัติการศึกษา
พ.ศ. 2548 - พ.ศ. 2552 ศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่